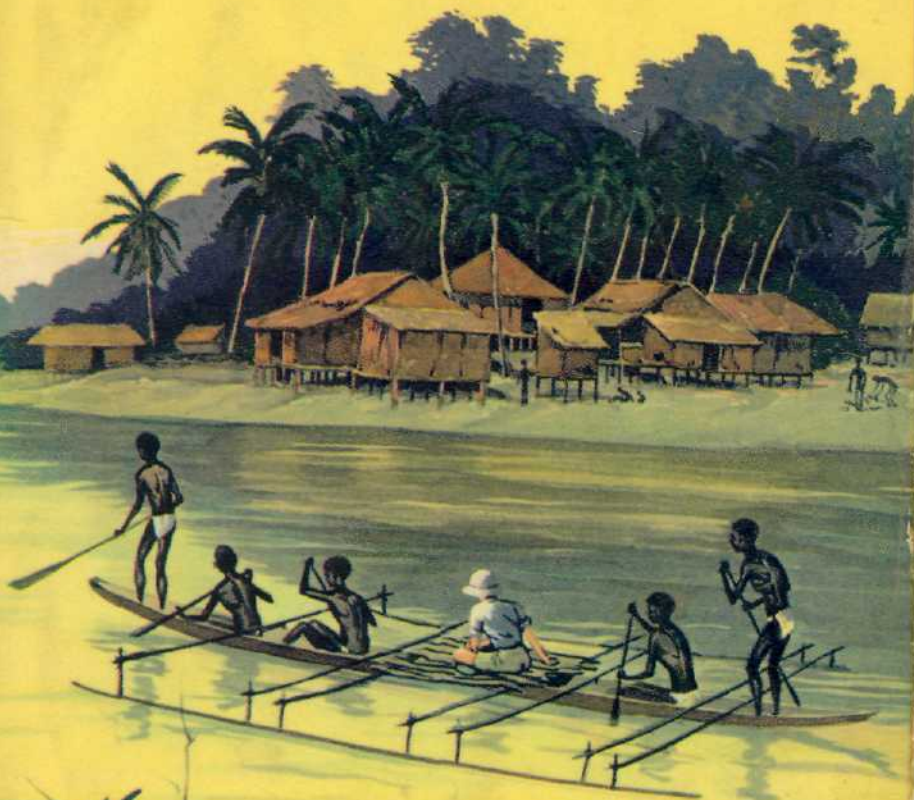

DE PIONIER VAN SENTANI

H. ROGANS

door
Rudolf Voorhoeve

DE PIONIER VAN SENTANI

DE PIONIER VAN SENTANI

DOOR

RUDOLF VOORHOEVE

GESCHREVEN VOOR DE JEUGD VAN 12 JAAR EN OUDER

N.V. DRUKKERIJ DE SPAARNESTAD — HAARLEM

V O O R W O O R D

Dit is de geschiedenis van een man van de daad. De meest fantastische figuur, die ik op mijn vele omzwervingen ontmoet heb. Een man, zoals Nederland er helaas maar weinig meer voortbrengt. Ik ontmoette hem herhaaldelijk in de buurt van het Sentanimeer in Noord-Nieuw-Guinea, waar hij, geheel alleen en vrijwel zonder middelen, een oase van welvaart had geschapen.

Tussen de geschiedenis van deze man en die van mij is een zekere overeenkomst, vandaar dat het niet toevallig is, wanneer ik een boek over hem schrijf. Evenals ik, had hij een afschuw van de tegenwoordige samenleving, waarin alles zó „prachtig geregeld” is, dat er voor initiatief van de enkeling niet veel plaats meer overblijft. Als adjudant-onderofficier kwam hij in Nederlands-Nieuw-Guinea, zag dat uitgestrekte land met z'n onbegrensde mogelijkheden en ergerde er zich over, dat een gebied, twaalf maal zo groot als Nederland, bewoond door slechts een paar honderdduizend primitieve mensen, die nog voor een groot deel tot de menseneters behoren, eenvoudig braak bleef liggen. Hij kende de ontstellende onwetendheid en onverschilligheid van Nederland tegenover dit gebied en besloot nu eens te laten zien, wat een enkeling,

met vaste wil bezield, daar tot stand kan brengen. Hij rekende er daarbij op, dat anderen zijn voorbeeld zouden volgen, zodat een welvarende nederzetting zou ontstaan als eerste stap voor verdere openlegging van een der meest duistere delen van de wereld, waar toch zulke onnoemelijke schatten in de bodem verborgen liggen.

Wat deze man alleen tot stand bracht, grenst aan het wonderbaarlijke voor ieder, die de moeilijkheden kent, welke verbonden zijn aan het openleggen van een wild land, de titanische strijd tegen het oerwoud. Toch liep hij zich hierop niet te pletter, maar wel op de algemene onverschilligheid.

Onverschilligheid is het ergste kwaad, dat in de wereld bestaat. Daarover vinden we al in de Bijbel geschreven, want daar staat ergens ongeveer het volgende: „Och, dat gij warm waart of koud! Maar nu gij lauw zijt, zal God u uit zijnen mond uitspruwen.” Zelfs haat is lang niet zo erg als onverschilligheid. Als iemand je haat, kan je met hem vechten, en het is best mogelijk, dat hij daarna je vriend wordt. Maar met een onverschillige is niets te beginnen. Dat ondervond onze held, zoals ook ik dat op ander gebied ondervonden heb. Vol moed begon hij aan een bovenmenselijk zware taak. Hij begon alleen... en hij bleef alleen. Dat wil zeggen, eenmaal was er een bestuursambtenaar, die hem een beetje steun gaf, waardoor hij dan ook direct geweldige vorderingen maakte. Maar die ambtenaar werd overgeplaatst en er kwam een andere in zijn plaats van het type, dat we ook hier maar al te goed kennen, een kleine ziel, die er alleen aan dacht zo weinig mogelijk uit te voeren en zo gauw mogelijk met een zo hoog mogelijk pensioen naar Nederland te vertrekken.

Deze slechte ambtenaar heb ik in schrille kleuren geschilderd, maar maak nu niet de vergissing te denken, dat

zulke zielige kereltjes in Indië in de meerderheid waren, want dat is bestlist niet zo. De onverschilligen zaten veel meer in Den Haag en die maakten het de energieke ambtenaren moeilijk — zo niet onmogelijk — om iets te bereiken. Maar achter de onverschilligheid in Den Haag stond weer de onverschilligheid van geheel ons volk, en daardoor is het mogelijk geworden, dat de Nederlanders zo lang in volslagen onwetendheid bleven met betrekking tot dingen, die voor hen van het grootste belang waren. Daardoor kon een kleine groep ons terugbrengen van een wereldrijk, waarin wij op de meest vriendschappelijke voet stonden met de meest uiteenlopende volkeren, die ons waardeerden om onze speciale eigenschappen, tot een klein, overbevolkt landje, zonder enige hoop voor de toekomst, tenzij... zich een andere geest van ons meester maakt dan de Jan-Saliegoest van de laatste jaren en wij uit alle macht aan 't werk gaan. Nee, niet om andere volkeren te overheersen, maar om welvaart te scheppen en de achting van die volkeren te verdienen.

I
EERSTE KENNISMAKING MET
BULL-TERRIER

„Adjutant!”

„Hier, kaptein!”

„Waar, voor de drommel? Waar zit je?”

„Hier, kaptein!”

De kapitein keek verwonderd het vertrek rond, waar zijn adjudant-onderofficier rustig achter de tafel behoorde te zitten bij de primitieve zender, die zijn expeditie in de meest directe verbinding stelde met het hoofdkwartier te Bandoeng. De stoel stond op zijn plaats, de groene uniformjas van de adjudant hing over de leuning, maar van de man zelf was geen spoor te ontdekken.

„Wel ver . . .” — verder kwam de kapitein niet, want op hetzelfde ogenblik zag hij het grijnzende gezicht van Terry boven een paar kisten uitsteken, die in een hoek van het vertrek opgestapeld stonden. Zijn snor en verwarde haren dropen van zweet,

zijn gelaat was rood van inspanning, maar er blonk triomf in de levendige ogen.

„Ik heb het gevonden. . . . eindelijk. Nou zal het beter gaan. Die verwenste ijzerberg zal ons geen last meer bezorgen. . . . Ah! u zal 's zien!” Als een waterval stortten deze onbegrijpelijke woorden over elkaar. Onbegrijpelijk voor anderen, maar niet voor kapitein Spits, de militaire leider van de expeditie.

„Is 't waarachtig? Wou je zeggen, dat je die vervloekte storing opgeheven hebt?”

„En hoe! Bandoeng is nou zo duidelijk of het naast de deur lag. Hoort u zelf maar.” Dit zeggend kwam Terry te voorschijn, haalde een handel over, draaide aan een paar knoppen, en zie, daar gebeurde het mirakel: het oproepsein van Bandoeng kwam door met een ongekennde helderheid.

„Dat heb je 'm geflikt, kerel. Mijn compliment. Hoe, dat zal ik maar niet vragen, want daar heb ik toch geen verstand van.”

„'t Is anders héél eenvoudig. Ik heb een condensator gezet tussen. . . .”

„Hou maar op met je Latijn. Natuurlijk is het heel eenvoudig. Jammer alleen, dat onze knapste kerels op gebied van radio er geen raad mee wisten. Maar nu iets anders: hier is een telegram. . . . strikt geheim. Denk er om, je staat onder ede. Bestemd

voor de gouverneur-generaal door tussenkomst van het hoofdkwartier. Code C."

„In orde, kaptein, het gaat er meteen uit!"

Met een klein formaat badhanddoek, die Terry bij wijze van zakdoek bij zich droeg, wiste hij zich het zweet van gelaat, hals en armen. Daarop trok hij met een zwaai de stoel onder zich, met de leuning naar voren, ging er schrijlings op zitten en begon te lezen. Kapitein Spits sloeg hem aandachtig gade om de uitwerking van het bericht uit zijn trekken te lezen, maar was verbaasd en zelfs een beetje geërgerd, toen daaruit niets te lezen viel. Teleurgesteld draaide hij zich met een ruk om en trok de deur tussen de beide bureau's met een slag dicht.

„Rare vent," mompelde hij voor zich heen, „ge-
woonweg bezeten."

En hij had gelijk ook.

Terry wás een rare vent en hij wás bezeten, daarvan wisten zijn kameraden op Java mee te praten. Voluit heette hij Willem de Terry en was dus waarschijnlijk van Franse afkomst. Het woordje *de* was in de compagnie al direct verloren geraakt als veel te omslachtig, en een van de kameraden, die veel wildwestromans gelezen had, veranderde Willem in Bill. Bill Terry dus. Maar je moest onze held maar even in de ogen kijken, om te begrijpen dat Bill Terry ook weer prompt veranderen zou in Bull-

Terrier. Niet om zijn uiterlijk, want de bull-terrier heeft een sterk, gespierd lichaam, machtige kaken, kleine, onheilspellend schitterende oogjes en is gladharig; terwijl Terry lang en mager was, een verwarde krullekop had en er ook verder erg ruig, vrolijk en onbezorgd uitzag. Als we dan toch een vergelijking met een hond wilden maken, konden we daarvoor beter een Airdale nemen. Nee, de vergelijking ging meer op wat karakter betreft, want de bull-terrier staat er om bekend, nooit los te laten wat hij eenmaal tussen zijn kaken heeft. En Bull, zoals we onze held voortaan bij afkorting zullen noemen, bezat deze eigenschap in sterke mate. Hij was een echte doorbijter. Wat hij eenmaal in z'n kop had, had hij nergens anders, dat is zeker.

Ook nu weer was hij zó vol van zijn nieuwe vinding, ja misschien al weer van verbeteringen op die vinding, dat de inhoud van wat hij gelezen had niet tot hem doorgedrongen was. Werktuiglijk haalde hij het codeboek te voorschijn en begon het telegram te vertcijferen:

„heden vijf september negentienhonderdtweëntwintig vonden wij belangrijke goudader dwars op de bedding van de kali kemiri boven de waterval bij punt x stop slechts militairen en geoloog op de hoogte stop verzoek omgaand orders betreffende te

volgen gedragslijn stop de commandant geologische expeditie in het cycloopebergte spits.”

Eerst toen Bull het gehele telegram in enige reeksen van ieder zes cijfers had omgezet, drong het tot hem door, dat er iets bijzonders gebeurd was. Ssst! floot hij tussen de tanden. „Niet mis dat: belangrijke goudader!” Even voelde hij iets van de opwinding, die goudzoekers pleegt te bevangen bij hun eerste vondst. Maar dadelijk daarop schold hij zichzelf voor een grote idioot. Wat had de mensheid er aan, nu nóg meer van dat gele metaal te krijgen, dat straks in de kluizen van de een of andere bank zou verdwijnen, om daar goed bewaakt te blijven liggen? Zou iemand daar iets beter van worden? In het Cycloopebergte lag het toch nog wél zo goed als in die kluis. Waarvoor dan al die moeite om het er uit te halen? Had goud ooit geluk aangebracht?

Terwijl zijn handen werktuiglijk schakelaars bedienden en de seinsleutel neerdrukten om het belangrijke en *zeer geheime* bericht naar Bandoeng over te brengen, rezen beelden voor zijn geest. Hij zag Zuid-Afrika, waar ook eens rijke vondsten aan goud en diamanten gedaan waren. Tot op dat moment hadden de Voortrekkers ongemoeid kunnen leven op hun met zweet en bloed gekochte boerderijen, maar daarna.... In zijn jeugd had hij de

geschiedenis gelezen van een Transvaalse Boer, op wiens land ook een goudader was ontdekt. Hij had zelf gedolven en zijn brandkast volgestopt met zakken nuggets. Maar het nieuws over deze en andere vondsten was als een lopend vuurtje door de wereld gegaan. Rijke avonturiers hadden de hoofden bij elkaar gestoken en duivelse plannen gesmeed om al het goud van Transvaal naar hun zakken te doen verhuizen. Ze hadden de Engelse ministers voor hun plannen gewonnen, een stok om de hond te slaan was gauw gevonden, en de Zuidafrikaanse oorlog was ontketend. De Boer had zijn geweer gegrepen en zijn bandelier met patronen omgehangen. Zijn twee zoons hadden dit voorbeeld gevolgd, hoewel de jongste pas vijftien was. Voor hij vertrok, had hij al het goud genomen en in een rotsspleet verborgen, de boerderij aan de zorgen van vrouw en dochters overlatend. De strijd tegen de Engelsen verliep met afwisselend geluk, maar hij verloor eerst zijn jongste zoon, daarna ook zijn stamhouder. Hij was het omzwerven moe en verlangde zó sterk naar huis, dat hij alle gevaren trotseerde, dwars door de Engelse linies reed en tenslotte zijn hoeve bereikte. Beter gezegd: de plaats, waar die gestaan had, want de Engelsen hadden het huis platgebrand, en van een oude Kafferbediende hoorde hij, dat zijn vrouw en dochters waren

weggevoerd naar een kamp. Dit was de druppel geweest die de emmer had doen overlopen. Zijn gelaat was verstard en in zijn ogen had een onheilspellend vuur geblonken, toen hij zijn paard wendde en zonder een woord wegreed. Maar de handen, die het geweer omklemden, hadden niet gebeefd. Hij was rechtstreeks naar de rotsspleet gegaan en had daar het goud omgesmolten tot kogels, gele kogels, en een flinke voorraad daarvan.

De volgende morgen vroeg trokken de nevels op van over een naburig militair kamp. Alles sliep nog rustig, op enkele schildwachten na, die in hun rode uniformjassen heen en weer stapten als bij een parade. Want de Boeren waren immers veraf. Maar toen de reveille geblazen werd en er beweging in de tenten kwam, toen kwam daar, somber dreigend, een geweerloop kijken van achter een rotsblok op een der kopjes. Een officier kwam uit zijn tent, snoof gretig de frisse morgenlucht op en rekte zich uit. Bijna op hetzelfde ogenblik sloeg hij voorover en stond niet meer op. De dokter, die hem onderzocht, vond een gouden kogel in zijn borst, die het hart doorboord had. En dit voorval herhaalde zich telkens, nu in het ene, dan in het andere kamp. Enkele seconden na het vallen van het schot zag men dan een ruiter in razende galop wegrijden en alle pogingen om die in te halen waren vergeefs.

Het was de Boer, die van smart krankzinnig was geworden. Het goud had hem zijn zoons ontroofd, met goud wilde hij ze wreken. De Engelsen waren gekomen om goud te halen. . . . ze zouden het hebben, midden in hun hart. Nog slechts één gedachte leefde in zijn arm hoofd: te doden en al dodende zijn verachting voor het goud te tonen. Het was niet in hem opgekomen, medelijden te hebben met de Engelse soldaten, die toch immers door anderen gezonden waren. Ook niet, dat de grond, die de Engelsen hem wilden ontnemen, oorspronkelijk aan de zwarte bevolking had toebehoord, aan wie de Boeren die zelf met geweld ontnomen hadden. De gedachte aan wraak had zijn verstand verduisterd.

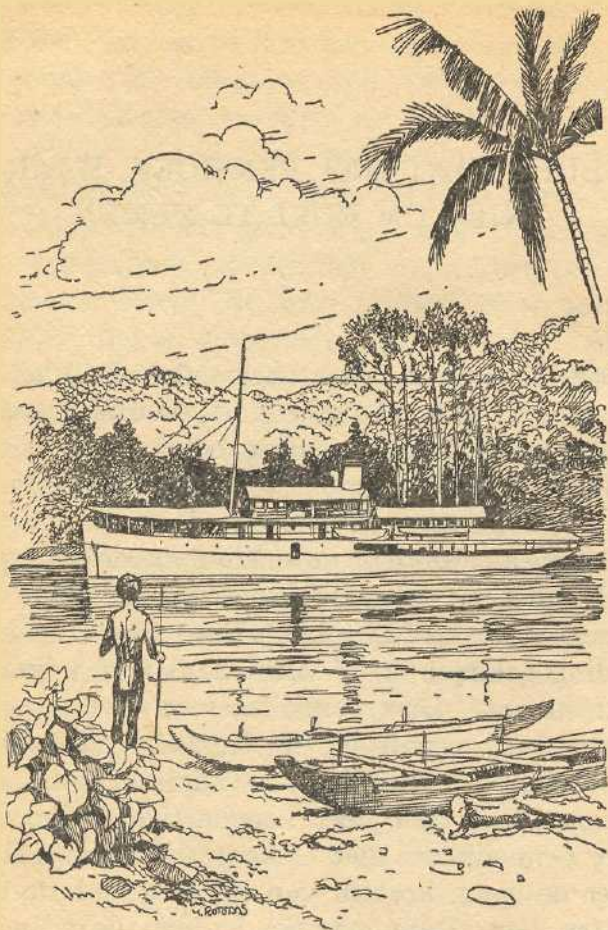
Aan deze geschiedenis dacht Bull, terwijl hij zijn telegram verzond. Hij zuchtte, en schudde het hoofd. Hij was plotseling somber gestemd. Vergald was de vreugde, die hij gevoeld had over zijn overwinning op de storingen in de radio-ontvangst. Storingen, die veroorzaakt werden door een berg van louter ijzererts in de buurt van het kamp.

II

BULL GAAT MET PENSIOEN, MAAR NIET OM RUST TE NEMEN

Drie jaren waren verstreken sedert Bull het zeer geheime bericht uitzond. Kort daarna waren er dingen gebeurd, naar welker betekenis hij slechts had kunnen gissen, omdat zelfs kapitein Spits hem niet in vertrouwen genomen had.

Als enig antwoord op de melding van de belangrijke goudvondst was namelijk een kort telegram binnengekomen, dat als volgt luidde: „strikte geheimhouding geboden stop wacht aankomst gouvernementsstomer.” Drie weken later was een wit jacht voor anker gegaan in de Tanah-Merah-baai, de Baai van de Rode Aarde, en had kapitein Spits bezoek gekregen van twee zeer hooghartige Europeanen, echte pennelickers met bleke gezichten en kringen onder de ogen, kortom van het slag, dat Bull niet luchten kon. Deze mannen hadden de adjudant-onderofficier zelfs niet opgemerkt, laat staan

Drie weken later was een wit jacht voor anker gegaan . . . .

gegroet of met hem gesproken. Zij hadden zich een uur lang met kapitein Spits in diens bureau teruggetrokken en waren toen weer net zo vertrokken. Maar enige uren later waren er talrijke wit-houten kistjes aangevoerd over de lange, moeilijke weg van de baai naar de zuidhelling van het Cycloopebergte en van daar naar boven. Er was veel geheimzinnig gedoe geweest en enige dagen later had de aarde gebeefd onder een geweldige ontploffing, die gevolgd werd door hol gerommel van neerstortende rotsblokken en kraken van versplinterde woudreuzen. Toen de stilte weer was ingetreden en alleen nog het eentonig gedruis van de waterval zich deed horen, was het landschap daarboven geheel veranderd. Want de Kali-Kemiri lag vol rotsblokken en puin, en daardoor had het riviertje zijn bedding moeten verleggen.

Drie jaren had Bull de tijd gehad om over het gebeurde na te denken, want het witte jacht had hem, tegelijk met de kapitein en de overige leden van de expeditie, aan boord genomen en teruggebracht naar Java, waar het eentonige kazerneleven weer was begonnen, alsof er niets gebeurd was. Nooit had hij er ook maar met een enkel woord over gerept, want hij was met hart en ziel militair en had zich liever de tong afgebeten dan het in hem gestelde vertrouwen te beschamen.

Zelfs niet tegenover zijn vrouw, Treesje, die erg blij was geweest hem plotseling terug te zien, maar die toch heel nieuwsgierig geweest was wat haar man daarginds in het verre Nieuw-Guinea had uitgevoerd en waarom hij zo plotseling, zonder enig voorafgaand bericht, was teruggekeerd. Maar al sprak hij er zelfs met Treesje niet over, vergeten deed hij het gebeurde niet. Steeds zag hij weer het Cycloopebergte voor zich, dat daar als een slapende reus aan de noordkust van Nieuw-Guinea lag en zijn geheim bewaarde. Daar, waar het gebergte steil in zee uitliep, met de enkele kleine vissersdorpen en prachtig gekleurde koraalriffen, daar kon het zo heerlijk vredig zijn bij mooi weer, en wanneer plotseling een storm opstak, zoals dat soms gebeurde bij een onweersbui, deed de geweldige branding hem denken aan de vaderlandse kusten. Aan de zuidelijke helling, die veel meer glooiend uitliep, zag hij nog het uitgestrekte Sentanimeer met zijn dorpen op palen, gebouwd boven het water. Tussen het meer en het eigenlijke gebergte, met lang, stekelig gras bedekte heuvelruggen met moerassige dalen er tussenin. Daar groeiden hele bossen van sagopalmen, die aan de Papoea's uit de paaldorpen toebehoorden en waar dezen geregeld hun sago kwamen winnen, het hoofdvoedsel der Papoea's.

Hoe eenvoudig was het leven daarginds in verge-

lijking met dat in de beschaafde wereld. Je velst één enkele sagopalm, klopt het merg fijn, wast het meel er uit en je hebt voor een hele maand voedsel, wanneer je daarnaast dan nog wat duiven schiet, een wild zwijn of een kasuaris. Als je dat eens vergeleek met het leven in Holland. . . . In brieven van zijn familie hoorde hij steeds weer dezelfde klachten over moeilijkheden. Neefjes, die geen werk konden vinden, nadat zij vijf jaar lang op de H.B.S. gezwoegd hadden. Fabrieken, die stopgezet werden, omdat de mensen geen geld hadden om de gemaakte goederen te kopen. En niet omdat ze ze niet nodig hadden, o nee, want ze liepen met gaten in hun zolen en tot op de draad versleten kleren, terwijl ze margarine moesten eten in plaats van roomboter. En om alles nog moeilijker en ingewikkelder te maken, duizend-en-één bepalingen en wetten, uitgevaardigd door de regering. Wat bleef er zo nog over van de vrijheid, waar de Nederlanders van zongen in hun volksliederen?

Zelfs op Java was het niet meer als vroeger. Ook daar liepen al Europeanen zonder werk. Tweemaal reeds had hij een oud-militair aan de deur gehad, die zijn hulp had ingeroepen omdat hij gebrek leed met zijn gezin. Want door de duurte was hun pensioen niet meer voldoende. Dat waren nu de mannen, die in Atjeh gestreden hadden en een

Militaire Willemsorde hadden verdiend. Een schande was het! Waarom gaven ze die kerels niet een stuk land om te ontginnen en zelf hun eten te verbouwen in plaats van hun hand op te moeten houden? Nee, de gedachte aan Nieuw-Guinea liet Bull niet meer los.

Hij had nu bijna twintig jaar militaire dienst achter de rug. Als hij nu eens zijn pensioen nam, naar het Cycloopegebergte trok en een flink stuk grond ontgon? Dan kon hij er deze ongelukkige kameraden heen laten komen en samen met hen een nederzetting stichten.

Ja zeker, dat was een heel aantrekkelijk plan, maar. . . . waar haalde hij het geld vandaan? Geld! Hm. . . . hij had er zich tot nu toe weinig om bekommerd. Zijn salaris was ruim voldoende om te leven en zelfs om wat opzij te zetten. Maar dat laatste had hij nooit gedaan. Elke gulden was opgebruikt aan zijn grote liefhebberij, de radio, in honderden proeven met nieuwigheden. Maar als het er op aankwam zijn vindingen in geld om te zetten, dan was hij te weinig handelsman. Steeds had hij elke nieuwigheid ter beschikking gesteld van het leger en was tevreden geweest met de voldoening, die uit het werk zelf voortspoot.

Voor het eerst van zijn leven voelde hij nu de behoefte aan geld. Zonder dat was zijn plan immers onuitvoerbaar. Nachtenlang lag hij er over te pie-

keren, hoe hij in korte tijd aan een paar duizend gulden zou komen. Want de reis naar Nieuw-Guinea was duur en hij wilde daar ook niet met lege handen aan wal stappen. Hij wilde er huizen gaan bouwen, en daarvoor had hij een zaagmachine nodig. Ook wilde hij een waterleiding aanleggen, wegen verbeteren en bruggen leggen over de riviertjes. Als dat alles gebeurd was, moest het water van de waterval getemd worden en elektrische stroom leveren voor licht en kracht. Ja, hoe verder hij er over nadacht, hoe meer hij nodig bleek te hebben. Met tien jaar sparen zelfs zou hij daar niet aan kunnen komen. En toch moest en zou hij het hebben. Het móést eenvoudig uit de grond gestampt worden, hóé dan ook!

Zo dwaalden zijn gedachten naar het goud van de Kali-Kemiri. Het goud... ja, maar hij stond immers onder ede en mocht er dus niet over spreken. Het gouvernement had order gegeven om elk spoor van de ontdekking te doen verdwijnen. Waarom? Met zekerheid wist hij dit niet, maar hij vermoedde, dat men bang was voor de gevolgen, wanneer het wereldkundig zou worden dat de bodem van Nieuw-Guinea grote schatten verborgen hield. Ook de gouverneur-generaal te Batavia had misschien gedacht aan het afschrikwekkend voorbeeld van Zuid-Afrika. In ieder geval, men had alle leden van de

expeditie nog eens extra op het hart gedrukt te zwijgen, en dat hij zwijgen zou sprak voor Bull ook vanzelf.

Maar, dacht hij, al heb ik beloofd te zwijgen, wat belet me om iets van dat goud te nemen en er de onkosten van de kolonisatie mee te bestrijden? Niemand heeft daar nadeel van. Integendeel, dat goud zal ten goede komen aan het land. Want mijn kolonisten zullen er welvaart brengen. Het gouvernement mag blij zijn als daar een welvarende nederzetting komt met wegen en bruggen, zonder dat het de schatkist ook maar een cent kost. Nooit zal goud zo nuttig besteed zijn als ik het hoop te doen.

Daarmee was het pleit beslecht en onmiddellijk ging hij naar Thérèse, zijn vrouw, die hij aansprak met Trees of Treesje, al naar hij op het moment gestemd was. Hij vertelde haar zonder omwegen, dat hij de militaire dienst ging verlaten, naar Nieuw-Guinea wilde verhuizen en daar een nederzetting stichten.

Treesje was een stevig, goedgevuld vrouwtje van omstreeks vijfendertig jaar en in het bezit van een zonnig humeur. Zij kookte en bakte heerlijk en hield er van, dat men haar tafel eer aandeed. Mensen, die met een begrafenisgezicht zaten te eten of ál te bescheiden waren, kon ze niet uitstaan. Eigenlijk

was er bij haar de hele dag wat te eten, ook buiten de maaltijden om. 's Morgens om kwart voor zes had ze de koffie al klaar en daar was altijd iets bij. Dan kwam het ontbijt met heerlijke nassi-goreng. 's Namiddags om vier uur bracht ze een geweldige schotel met eigengebakken Javaanse koekjes of gebakken bananen (pisang-goreng), die ze presenteerde bij ijsskoude koffie, waar Bull zoveel van hield, of bij de eigengemaakte limonade met ijswater. Zij hield veel van haar man, maar was altijd wat benauwd voor zijn vreemde invallen. Haar enig verdriet was, dat ze, na tien jaar getrouwd te zijn, nog steeds geen kinderen had. Daarom had Bull op zekere dag een Javaans jongetje voor haar meegebracht, wiens ouders bij een epidemie van typhus gestorven waren en dat zij nu als haar eigen kind opvoedde.

„Trees, we gaan ons pensioen nemen en in Nieuw-Guinea wonen,” zei Bull dus plotseling tot haar.

„Wat?” Treesje zeeg naar adem snakkend achterover in haar stoel en werd bleek.

„Precies wat ik zeg,” knikte Bull, en streek met zijn linkerhand door zijn krullen, dat ze recht overeind bleven staan en hem een strijdlustig aanzien gaven. „Ik heb genoeg van dit tamme leventje. We kunnen daarginds royaal leven van f 75.— per maand, beter dan hier van mijn volle salaris. Ik zal zorgen dat je altijd zo veel eten in de keuken hebt

als je met een hele compagnie niet op kan, en daarbij zijn we dan zo vrij als vogels in de lucht; niemand zal ons in de weg lopen, want er woont niemand."

„Er woont niemand!" herhaalde Treesje werktuiglijk. En toen, zich verontwaardigd oprichtend: „Er woont niemand! En daar wil je mij mee naar toe nemen, naar een land, waar niemand woont? Niemand om mee te praten. Niemand meer op bezoek om te proeven van mijn gevulde kippen en mijn pisang-goreng. Nooit meer naar de bioscoop of naar de sociëteit. Nooit meer..." Zij kon de laatste zin niet afmaken, want zij barstte in snikken uit.

„Nou, zo erg is het helemaal niet," troostte Bull. „Er zijn daar wel mensen: Papoea's. En die zijn heel interessant."

„Ja, menseneters, dat heb je zelf verteld, toen je terugkwam."

„Die van Sentani zijn geen kannibalen meer, dat weet je ook best. Dat zijn immers christenen. De menseneters wonen meer het binnenland in en ook die zijn zo kwaad niet, als je maar met ze weet om te gaan. Ze zullen ons heus niet opeten. Wees dus niet kinderachtig!"

„Kinderachtig? Wat jij maar kinderachtig noemt! Zegt me daar pardoes dat we naar een uithoek van de wereld gaan, waar geen Europeaan het langer

dan een jaar uithoudt, dat ik al mijn vrienden moet achterlaten, dat ik nooit meer een fatsoenlijk mens over de vloer zal hebben. En dan verwacht je nog, dat ik in mijn handen zal klappen en hoera zal roepen. Mij dunkt, dat ik al wat met je mee rondgesjouwd heb en dat ik heus niet bang ben voor veranderingen. Maar dit is te erg, té erg! Je bent gewoonweg gek!" En daarmee begon ze weer achter haar zakdoek te huilen. Want ze wist bij ervaring, dat Bull zich door niets zou laten afbrengen van een plan, dat hij op zijn gewone, besliste wijze had aangekondigd.

„Luister nou 's goed," zei Bull, greep een stoel en ging recht tegenover haar zitten met haar ene hand tussen de zijne, terwijl haar andere de zakdoek nog stevig tegen de ogen drukte. „We gaan eerst alleen, dat wil zeggen, met ons beiden en Boeng. Ik heb daar een paar vrienden onder de Papoea's gemaakt. Een van hen zullen we aannemen als bediende. Ik zal zorgen, dat je dadelijk een huisje hebt, en over een paar maanden bouw ik een mooi huis met waterleiding en electrisch licht. Voordat we een jaar verder zijn, komen er meer Europeanen wonen. Ik zal huizen voor hen bouwen, dicht bij ons, zodat we een gezellig dorpje krijgen. Voordat Boeng groot is, hebben we het daarginds minstens zo prettig als hier. Plenty te eten en de volle vrijheid bovendien. Nou, wat zeg je daarvan?"

Treesje glimlachte door haar tranen heen. Bull bleef toch altijd dezelfde onverbeterlijke optimist. Niet dat ze nu overtuigd was, o nee! Maar ze moest wel glimlachen om zijn geestdrift voor de luchtkastelen, die hij bouwde. Toch waagde ze nog een poging om hem te ontmoedigen: „Je hebt toch zelf verteld, dat er daar zoveel muskieten zijn en dat iedereen er malaria krijgt. . . .”

„Onzin!” onderbrak Bull haar met een ongeduldig gebaar. „Vroeger was Soerabaja ook verpest door de malariamuskieten. We hebben toch kinine en klamboes! En als ik ons grote huis bouw, dan maak ik overal horren in de ramen, zodat er niet één in kan. Ik zal de moerassen in de buurt droogleggen. Ik zal de hele streek gezond maken. . . . ik zal. . . .”

„Ach, hou maar op. Er is met jou toch geen verstandig woord te praten als je in zo'n stemming bent. En je zet toch je zin door, al zou het onze dood zijn.” Ze stond op en gaf haar man een zoen, want ze hield veel van hem, ondanks zijn koppigheid.

Nu Treesje eenmaal het hopeloze van verder tegenstribbelen had ingezien, werkte ze uit alle macht mee om het plan te doen slagen. Tegenover anderen deed ze net zo enthousiast als haar man, hoewel bange voorgevoelens haar bleven plagen.

III

GROTE UITVERKOOP

· Bull had een verlanglijstje gemaakt van alles, wat hij wilde meenemen naar Nieuw-Guinea, en dat was heel wat. Bovenaan stonden:

een zaagmachine

een veldsmidse

een kist timmermansgereedschap

tien bijlen

tien rollen kippengaas van 2 meter hoog

twintig rollen prikkeldraad

500 meter elektrische kabel

een dynamo

een electromotor 4 pk

twee paarden met tuig

wielstellen voor twee wagens

en verder volgden allerhand kleinere behoeften, zoals: spijkers, schroeven, scharnieren, bouten, te veel om op te noemen. Maar toen hij eens begon te

tellen, wat dit allemaal kosten zou, kwam hij tot de ontdekking, dat hij nog wel vier jaar in dienst zou moeten blijven en elke cent oversparen om dit te kunnen kopen. Nee, daaraan wilde hij niet denken, en dus nam hij een rood potlood en begon te schrappen wat hij tot later kon uitstellen.

De beslissing over wat hij wel en niet moest schrappen was erg moeilijk. Met bezwaard hart schrapte hij de dynamo en de zaagmachine als de meest kostbare artikelen. De dynamo had hij immers pas later nodig, wanneer hij eenmaal een waterwiel had gemaakt. Met de zaagmachine stond het anders. Een met de hand gedreven zaagmachine, die dan later aan het waterwiel verbonden kon worden, had hij direct nodig om te kunnen bouwen. Maar hij bedacht, dat hij er zelf een zou kunnen bouwen; hoe, dat wist hij nog niet precies, maar daarover maakte hij zich geen zorg, want hij had een onbeperkt vertrouwen in eigen vindingrijkheid. Hij kocht dus alleen een paar dozijn zaagbladen. Bouten, schroeven, spijkers enzovoorts liet hij staan als absoluut noodzakelijk. Van de wielstellen bleven alleen de assen staan en de wielen zou hij ginds zelf wel maken. De paarden werden voorlopig geschrapt en in plaats daarvan kwamen een paar geiten en bokken, dieren, die op Nieuw-Guinea al even onbekend waren als koeien en die hij vanwege

de melk en boter niet kon missen. Bovendien kon hij er goedkoop aankomen van een sergeant, die met verlof naar Holland ging en die twee prachtige Bengaalse melkgeiten, drie halfvolwassen dieren en twee bokken op stal had staan.

Toen hij eindelijk zover was, vroeg hij pensioen aan.

Kapitein Spits riep hem op rapport. „Wat is dat voor waanzin?” barstte deze los, toen Bull voor hem in de houding stond. „Man, je hebt nog een loopbaan voor je als geen ander. Je staat op het punt onderluitenant te worden en over vijf jaar is je pensioen bijna tweemaal zo hoog als nu. Je bent gezond en sterk. Op jouw leeftijd en met jouw lichaam kan je toch niet stil gaan leven.”

„Juist omdat ik nu nog gezond en sterk ben, kapitein. Over vijf jaar ben ik misschien te oud om opnieuw te beginnen.”

„Opnieuw beginnen? Man, wat bezielt je? Nergens krijg je zo'n kans meer als bij het leger. Kijk, ik verdraai het eenvoudig. Ik stuur je ontslagaanvraag niet door. Denk er nog een week over, dan zal je me gelijk geven. En dan doen we of er niets gebeurd is.”

„Dank u wel, kapitein, dat u het zo goed met me voorliebt,” antwoordde Bull glimlachend. „Maar ik heb er lang genoeg over nagedacht en kom toch

niet op mijn besluit terug. Dat zou dan maar tijdverlies zijn. Ik heb recht op pensioen en ik verzoek u mijn ontslagaanvraag direct door te sturen. En, met uw welnemen, kapitein, wou ik ook nog een verzoek doen."

„Wat voor verzoek?" vroeg kapitein Spits korzelig.

„Ik heb recht op vrije terugreis voor mij en mijn gezin naar Nederland. Maar ik wil niet terug en nu zou ik graag het geld voor de reis, of een deel er van, ontvangen."

De kapitein stond perplex. „Wat, niet terug naar Holland? Wil je dan hier blijven hangen, ergens in de kampong? Je kan immers in Indië niet behoorlijk leven van f 75.— in de maand! Dat weet je toch net zo goed als ik."

„Pardon, kapitein, u begrijpt me verkeerd. Ik blijf hier niet hangen om duimen te draaien, een baantje te zoeken of een winkeltje te beginnen. Ik wil gaan koloniseren in Nieuw-Guinea."

„Koloniseren? Stapel ben je. En dan zoek je ook nog het ergste malarialand uit waar we ooit geweest zijn. Of. . . Ah! Waait de wind uit die hoek!"

Bull kreeg een kleur als was hij op een leugen betrapt. Het vermoeden, dat de kapitein niet uitgesproken had, tekende zich maar al te duidelijk op diens gelaat af. Bull gevoelde zich beledigd en

sprak: „Het spijt me, kaptein, dat u zo iets van me denkt. Nee, ik vergeet mijn eed niet en ik ga werkelijk om te koloniseren en nergens anders voor.”

„Nou, dan ben je getikt,” zei Spits, en wees met een veelbetekenend gebaar naar zijn voorhoofd. „En hoe gauwer je dan de dienst uit bent, hoe liever het me is. Ik kon er anders eens last mee krijgen. Je kunt gaan !”

Twee weken later werd Bull opnieuw op rapport geroepen. Zijn verzoek om ontslag was ingewilligd, hij kon direct met pensioen gaan. Maar zijn verzoek om uitbetaling van de reiskosten naar Nederland was afgewezen. In plaats daarvan behield hij nog tien jaar lang het recht om naar Nederland te reizen op gouvernementskosten. Men kon eenvoudig niet geloven, dat hij werkelijk voorgoed naar Nieuw-Guinea vertrok.

Dat was een ernstige streep door zijn rekening, want het scheelde hem meer dan duizend gulden. Hij was nu geheel aangewezen op zijn niet heel vette spaarpot en op wat de publieke verkoop, de vendutie, van zijn meubelen zou opbrengen. Want Bull wilde zo goed als alles onder de hamer brengen, zeer tegen de zin van Treeseje, die alles wilde meenemen. „Nee,” zei Bull, „het transport zou je handen met geld kosten en ik kan het daar veel beter nieuw maken.”

En gelukkig, dat Bull daarop gestaan had, want op de vendutie bewees kapitein Spits, dat hij, ondanks zijn barse woorden, Bull werkelijk een goed hart toedroeg en hem wilde helpen zoveel in zijn vermogen was. Hij had alle officieren van het garnizoen bij elkaar getrommeld en zijn onderluitenant opgedragen hetzelfde te doen met de onderofficieren. Zij hadden afgesproken de prijzen duchtig op te drijven.

Toen de dag van de verkoop was aangebroken, klom de venduhouder op een stoel. Hij schraapte zijn keel, maakte wat gekheid met de omringende kooplustigen en zette het rottanzitje uit de voorgalerij in voor vijftwintig gulden, zich daarbij bedienend van de Maleise taal. „Vijftwintig gulden! Wie biedt er meer dan vijftwintig gulden voor dit mooie zitje; een tafel met zes stoelen.... zo goed als nieuw.... nee, mijnheer, naar die ene poot moet u niet kijken.... dat staat artistiek.... wie meer dan vijftwintig gulden?”

„Vijftig!” klonk de stem van kapitein Spits.

„Vijftig gulden geboden! Wie meer?”

„Vijfzeventig!” riep een Chinees, alsof hij hiermee een heldendaad verricht had, want hij twijfelde niet, of hij had door dit veel te hoge bod alle andere bidders achter zich gelaten.

„Honderd!” riep een luitenant.

„En vijftig!” klonk het onverstoorbaar uit de mond van de kapitein.

De Chinees werd boos. Voor honderd gulden had hij een gloednieuw zitje kunnen kopen, maar hij wilde niet onderdoen voor al die mannen in uniform.

„Honderdvijftig!”

„Tweehonderd!” riep Spits.

„Tweehonderd gulden voor dit prachtige zitje!” kraaide de afslager. „'t Is te geef! Er zit ergens een schat in verborgen. Wie biedt meer dan tweehonderd? Voor de eerste maal... Voor de tweede maal...”

„Tien gulden er op!” schreeuwde de Chinees, hees van opwinding.

„Niemand meer dan tweehonderdtien gulden? Werkelijk niemand meer?... Voor de derde maal!” De Chinees zat er aan vast.

„Nu deze mooie divan met kleed!” schreeuwde de afslager al weer, zonder de Chinees te veel tijd te gunnen om over zijn dwaasheid na te denken. En zo gingen ze het hele huis door. Alles wat Bull niet had ingepakt om mee te nemen naar Nieuw-Guinea kwam onder de hamer en bracht prijzen op, waar Bull in zijn meest optimistische ogenblikken niet aan had durven denken. Een oude uniformpet bracht vijftig gulden op. De kapitein nam hem in ontvangst. Een aardig bewerkt Balinees

mandje ging over in de handen van een luitenant, die het opende en er een fles oude klare uit te voorschijn toverde, hoewel de afslager had kunnen zweren dat er niets in zat. „Dat moet een vergissing zijn,” riep de luitenant, „want die fles werd er niet bij genoemd. Verkoop die fles apart, afslager!” En ook deze fles werd weer verkocht voor een veel te hoge prijs en dadelijk door de koper opengetrokken en in glaasjes uitgeschonken. Nu moest de afslager ieder glaasje apart verkopen.

Op deze originele manier gaven superieuren en kameraden blijk van hun sympathie voor Bull bij diens afscheid van het leger. Geen mooie woorden en toespraken, maar daden.

Toen Bull, die, volgens de in Indië geldende gewoonte, de vendutie niet had bijgewoond, na afloop met de venduhouder kwam afrekenen, kreeg hij in plaats van de vijfhonderd gulden, waarop hij gerekend had, bijna tweeduizend gulden uitgeteld. De tranen kwamen hem in de ogen bij dit onverwachte blijk van vriendschap en hij wist niet wat te doen om allen te danken. Hij ging naar het bureau van kapitein Spits en wilde iets zeggen, maar kwam er niet uit. En de kapitein gaf hem ook niet veel gelegenheid om te bedanken, want hij onderbrak hem direct met: „Je bent een grote idioot, adjudant Terry. Ik hoop, dat je daarginds in de eenzaamheid

weer gauw tot je positieven komt en je binnenkort weer aanmeldt om opnieuw dienst te nemen. We zullen het als een tijdelijk verlof beschouwen. Verder niets. Je kunt gaan!”

Bull slikte een prop weg. Hij keek vol waardering naar zijn commandant, die onder een krijgshaftig uiterlijk zulk een warm hart verborg. Toen sloeg hij de hakken tegen elkaar, salueerde, maakte rechtsomkeert en verdween. Ja, zo was de kapitein nu eenmaal: met mooie praatjes had hij niets op, maar als er een van zijn mannen in de narigheid zat, zelfs al was het door eigen schuld, dan liet hij die nooit in de steek.

IV DE BAAI VAN DE RODE AARDE

Trees had er geen flauw begrip van gehad, hoe geweldig groot Nederlands-Indië eigenlijk was. De reis van Batavia over Semarang, Soerabaja, Makassar en Ternate naar de noordkust van Nieuw-Guinea had langer geduurd dan die van Genua naar Batavia. En het was een heel vreemdsoortige reis geweest, want de kleine stomer van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij, die hen gebracht had, leek meer op een drijvende winkel dan op iets anders. De dekken zaten opgepropt met handelaars, die in iedere haven hun kisten uitpakten en hun waren uitstalden, waartussen dan de kopers zich met moeite een weg baanden. Het leek wel een bijenkorf.

Het zou een prachtige reis geweest zijn, als ze niet zoveel te stellen hadden gehad met de geiten, die op een met planken afgeschoten stukje van het dek

stonden en bij stormweer danig door elkaar gehutseld werden, en als het aan dek niet zo'n ontstellende smeerboel geweest was door zeezieke passagiers.

Daarentegen waren de stuurman en machinisten alleraardigst voor Bull en zijn familie geweest. Zij schudden hun hoofd over zijn meer dan dwaze plan om daar te midden van menseneters te gaan wonen, maar ze wilden hem toch om strijd helpen. Vooral de eerste machinist had zich uitgesloofd. Die had een motorfiets aan boord, dat wil zeggen, iets wat vroeger een motorfiets geweest was. Hij had het ding willen repareren, maar dat was hem niet meegevallen, zodat hij het ten einde raad overboord had willen gooien. Maar Bull zag in dit waardeloze ding iets heel anders en vroeg of hij het mocht hebben, een verzoek, dat onmiddellijk werd toegestaan. Hij wilde de onderdelen gebruiken voor . . . ja, men zou nooit raden waarvoor. Voor zijn zaagmachine! Hoe die gedaanteverwisseling moest plaatsvinden, begreep de machinist niet en ook Bull had er misschien nog niet de juiste voorstelling van, maar dat nam niet weg, dat hij er buitengewoon mee in z'n schik was. En toen de machinist zag met wat voor oude prullen hij Bull gelukkig kon maken, dook hij in het vooronder en liet daar Bull uitzoeken uit alle mogelijke oude bouten en stukken ketting.

Eindelijk dan, na drieëntwintig dagen, voeren zij

de Tanah-Merah-baai binnen, de Baai van de Rode Aarde, zo genoemd naar de vele ijzerbergen, die er omheen lagen als rood verroeste helmen in een groen landschap. Daar gingen zij aan wal en werd hun bagage ontscheept, die onder de reis belangrijk zwaarder geworden was. Alles werd ondergebracht in een primitieve woning, het zogenaamde posthuis, waar gouvernementsambtenaren een onderkomen vinden op hun inspectiereizen, maar waar ook anderen hun intrek mogen nemen als er geen ambtenaar is. Trouwens, wie had het hun kunnen verbieden?

Trees voelde zich weinig op haar gemak te midden van de inboorlingen, de Papoea's, die nagenoeg naakt om hen neerhurkten en hen aangapten als betref het wezens van een andere wereld. Eerst waren zij gevlucht op het gezicht van de geiten, die zij als een soort helledieren beschouwden, maar langzamerhand waren de moedigsten teruggekeerd en wilden tegen beloning in gekleurde katoen zelfs wel een handje helpen met het versjouwden van de bagage.

„Als jij je nu hier wat inricht,” zei Bull tot Trees, „ga ik morgen alleen door naar Sentani, om een plek te zoeken voor ons huis en daar alvast voorlopig iets te bouwen.”

Trees vond het idee om alleen te midden van deze wilden achter te blijven niet bepaald verlokkelijk,

maar zij aanvaardde moedig haar lot. Ook zag zij, dat Boeng al direct goede maatjes was geworden met de meest krijgshaftig uitziende Papoea, een grote kerel, die zijn zwarte gezicht met rode en witte verfstof beschilderd had, en een bos veren in zijn kroeshaar en een bloederige zwijnestaart in zijn doorboorde oorlel droeg. Deze man speelde met Boeng alsof hij zelf nog een kind was, stootte allerlei onverstaanbare geluiden uit, tot grote vreugde van de kleine jongen, en leerde hem met pijl en boog omgaan. Mensen, die zoveel van kinderen houden, kunnen onmogelijk slecht zijn, dacht ze bij zichzelf, en deze gedachte gaf haar moed.

Na vijf dagen, waarin zij al meer en meer vertrouwd was geraakt met de nieuwe omgeving en waarin zij telkens bewijzen had ontvangen, dat de Papoea's het werkelijk goed met haar meenden, doordat zij geregeld kwamen aandrigen met vers gevangen vis en aardvruchten, kwam Bull terug. „Ons huis staat er al!” riep hij van verre. „Morgen gaan wij er heen!” Ook bracht hij twintig sterke kerels mee als dragers.

Het was een stevige mars naar Sentani: heuvel op, heuvel af. Eerst door dichte bossen, toen langs een slingerend pad door uitgestrekte velden met een manshoge, stekelige grassoort, waar zelfs de geiten hun neus voor optrokken. Alleen aan de heel jonge

.... en leerde hem met pijl en boog omgaan.

scheutjes langs het pad wilden zij zich nog wel te goed doen.

Na nog twee uur lopen zagen zij in de verte een groot meer, aan alle zijden omgeven door heuvels en bergen. Dat was het Sentanimeer, waarvan Bull zo dikwijls gesproken had. En alle riviertjes, die zij doorwaden moesten, stroomden in die richting, om zich beneden te verliezen in de sagobossen. Bruggen waren er niet, hoogstens hier en daar een omgevallen boom, waarop ze zich met moeite in evenwicht konden houden, maar waar de Papoea's overheen liepen alsof het een asfaltweg was. Bij iedere keer, dat ze door het water moesten, zei Bull: „Zie je de brug al liggen, die ik hier ga bouwen? Een echte, gezellige, houten brug met een dak er overheen.” Of: „Ik maak de brug zó, dat hij ook te gebruiken is als schuilplaats, wanneer je door de regens overvallen wordt onderweg. Dus met een bank aan één kant, het voetpad aan de andere en genoeg plaats in het midden om onze wagen te laten passeren.” Of: „Ik zal mijn bruggen zó maken, dat je er zelfs 's nachts in kunt overblijven.” De gehele weg was hij bezig met bouwen; hij zag alles wat er komen moest al vooruit, en zelfs Trees begon er schik in te krijgen, al moest ze nu nog telkens tot over de knieën door het water.

Links van het pad lag een kale heuvel, zoals ze

ook om de Tanah-Merah-baai al uit de verte gezien hadden. Hij had de vorm van een Duitse soldatenhelm, was rood en er groeide nagenoeg niets op. „Dat is een van die ijzerbergen, waar we zo'n last van gehad hebben,” legde Bull uit. „Er zijn er hier nog veel meer. . . . puur ijzer. Ze zijn magnetisch. Zo maar duizenden tonnen ijzer voor het oprapen. We zouden hier een hoogoven moeten hebben.”

Maar Treesje gaf geen antwoord meer. Het totaal verlaten landschap begon haar te drukken. Heinde en ver geen menselijke woning te zien, noch iets anders, dat op aanwezigheid van mensen wees. Alleen in de verte, boven de oevers van het meer, kronkelde wat rook. De zon brandde onbarmhartig en stak, ook wanneer er een wolk voorlangs schoof.

„We zijn een beetje laat,” verontschuldigde Bull, die zag, dat het zweet zijn vrouw langs gelaat en lichaam droop, zodat haar kleren op het lichaam vastplakten. „'s Morgens vroeg is het hier heerlijk, en het uitzicht. . . .”

„Ik begrijp niet waarom je ons dit alles op de hals haalt,” zuchtte Trees. „We hadden het zo goed, en over een paar jaar. . . .”

„Ja, over een paar jaar zou ik gepensionneerd zijn als onderluitenant met bijna tweehonderd gulden in de maand. Dan hadden we naar Holland kunnen gaan en een huisje kopen, ergens in Den Haag of in

Nijmegen. Kippen houden en konijnen fokken, een moestuintje en zo. Eens per week een borrel met andere gepensioneerde militairen, die opsnijden over wat ze in Indië gedaan hebben tot je er naar van wordt. Altijd over wat je vroeger gedaan hebt, of had willen doen, of zou hebben kunnen doen, als. . . ." barstte Bull plotseling uit. „Je weet toch wel, dat zo iets niks voor mij is! Ik wil iets *doen*, iets *bereiken*, iets *maken* met mijn eigen handen, zolang ik er de kracht voor heb. Voor mij geen tam leventje met een krant achter de kachel. Ik ben nu eenmaal zo. Er is nog zoveel plaats op de wereld, waar iets nieuws gebouwd kan worden. Waarom zouden we dan altijd bij elkaar kruipen op plaatsen, waar al veel te veel mensen zijn? Waar je geen lucht meer hebt om adem te halen? Net als kippen, die allemaal op dezelfde stok willen zitten! Kijk nou 's naar dit land. Er is nog niks, helemaal niks. Wat heerlijk zal het zijn als we hier later rondlopen of rondrijden en alles wat we zien en wat we aanraken hebben we zelf gemaakt. Gemaakt met onze eigen handen!"

Hier stak Bull zijn gebruinde, pezige armen uit, die van onder zijn korte hemdsmouwen te zien kwamen. Hij bekeek zijn vereelte handen met iets als verrukking. Het waren heel bijzondere handen: mager, sterk, vol energie, als de handen van een

beeldhouwer, maar minder verzorgd en met rouwranden aan de nagels. Ze waren mooi van uitdrukking.

Het is wonderlijk hoeveel uitdrukking handen kunnen hebben. Ze geven het karakter weer van hun eigenaar. Er zijn slappe, vlezige handen; zenuwachtige, besluiteloze handen; domme werkhanden, zonder fantasie of liefde voor het werk; gierige handen, die meer op de klauwen van een roofvogel lijken, die alleen naar zich toe kunnen graaien; en gulle handen, die alleen kunnen geven. Maar die van Bull waren van een andere soort, waarvan er helaas te weinig zijn. Handen, die niet loslaten wat ze eenmaal hebben aangepakt, totdat het af is; handen, die weten te geven én te nemen, waar fantasie en durf uit spreken; in één woord: *pioniershanden*.

En zoals Bull daar nu in het volle zonlicht stond met uitgestrekte armen en handen, deed hij denken aan een profeet. Welnu, was hij niet ook werkelijk een ziener? Hij zag de bruggetjes over de riviertjes, die hij doorwaadde, alsof hij ze al gebouwd had. Hij zag de riviertjes zelf getemd om elektrische stroom te leveren, want het leggen van dammen en het bouwen van waterwielen was slechts een kwestie van tijd. Hij zag dit pad, waarover zij voortliepen, al verbreed tot een rijweg en zichzelf achter het stuur

van de eerste vrachtauto, die de producten van zijn ontginning naar de opslagplaats aan de baai zou brengen. Hij zag daar in die baai een stevige houten steiger tot over het rif, zodat de stomer er zou kunnen aanleggen en niet langer de goederen in kleine prauwtjes zou behoeven over te laden. Welk een voldoening zou het geven, dit alles haarfijn uit te denken, te tekenen en daarna zo goed als met eigen handen tot stand te brengen. Hij brandde van verlangen om er dadelijk aan te beginnen. Maar eerst moest hij zorgen, dat Treesje zich hier op haar gemak kon voelen, dat hij voor haar en Boeng een geriefelijk huis timmerde.

Op ongeveer vier kilometer van het Sentanimeer gekomen, verliet hij het voetpad en sloeg linksaf. Hier was pas heel kort geleden een doortocht gebaad door een stuk bos, en toen zij aan de noordzijde daarvan kwamen, vonden ze een nieuw gebouwde hut, die hij met enige overdrijving hun *huus* noemde. Hij zag, dat Treesje de hut met enig wantrouwen bekeek, en vond het nodig een verklaring te geven. „De mensen hier weten nog niet beter te bouwen dan dit. Het is maar voor een paar weken. . . hoogstens voor twee maanden. Als ik eenmaal planken kan zagen, zal je wat anders zien.”

Maar ook zoals de hut er nu uitzag, was het werkelijk niet gek. Het terrein was opgehoogd met wit

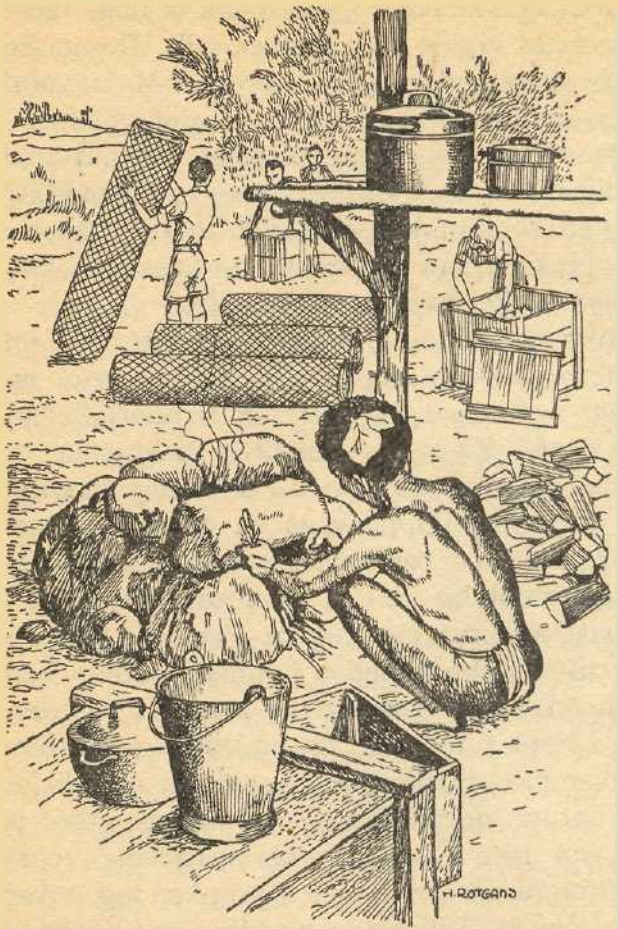
zand uit de Kali-Kemiri, die op nauwelijks twintig meter achter de hut stroomde. Mooi, glinsterend wit zand met een roze weerschijn. Tien gladde stammetjes ondersteunden een ruim dak van sago-bladeren, op dezelfde manier gemaakt als onze rieten daken. Onder dit dak waren aan de ene zijde twee kamers van vier bij vier meter en de rest was een open, overdekte ruimte van vijf bij acht meter. In de kamers waren wel deuropeningen en vensteropeningen, maar geen deuren of vensters. Bull, die zag dat Treesje hier nogal onthutst over was, haastte zich haar gerust te stellen. „Dat maak ik direct in orde,” verzekerde hij haar. „Eigenlijk is het overbodig, want niemand zal ons lastig vallen, maar zo zijn jullie, vrouwen, nu eenmaal: iets dat je niet kunt afsluiten is geen huis.”

Hij wenkte de dragers om de bagage binnen te brengen in de open voorgalerij en begon uit te pakken. Allereerst maakte hij een grote kist leeg, die vol potten en pannen zat. Hij zette de lege kist midden in de galerij en leegde toen een paar kleinere kisten, die hij er als stoelen omheen plaatste. Twee veldbedden werden opgeslagen in een der kamers, en Bull vroeg Treesje of zij niet even wilde uitrusten van de lange wandeling, terwijl hij zelf verder uitpakte. Maar daarvan wilde Treesje niet horen. Zij wilde direct aan 't koken slaan, maar waar....

waar was de keuken? „Die maak ik nog,” zei Bull. „Zeg maar hoe je hem hebben wilt. Desnoods met tegels en een marmeren aanrecht. Maar voorlopig zal je je hiermee tevreden moeten stellen.” Dit zeggend wees hij op een kookgat van natuursteen, dat hij in een hoek van de galerij had gemaakt. Een rek van boomtakken er boven moest dienen voor het opbergen van de pannen en naast het kookgat lag een flinke stapel sprokkelhout.

Bull gaf een doosje lucifers aan een der Papoea's en beval hem in een vreemd dialect vuur aan te leggen, wat de man met een wonderbaarlijke handigheid deed. „Ziezo, nu kan jij je gang gaan, terwijl wij de boel even afschutten.” Dit zeggend nam Bull een der rollen kippengaas en opende de gereedschapskist om er een hamer en nijptang uit te halen. Daarna sloot hij de kist weer zorgvuldig af, want hij wist uit ervaring, dat de Papoea's anders hun vingers niet thuis zouden kunnen houden. Vanzelfsprekend, want deze naïeve zwartjes stonden immers perplex van de vreemdsoortige dingen, die blanken meebrachten, en al waren ze niet diefachtig van nature, de verleiding was wel erg groot om er iets van mee te nemen als versiering voor hun vrouwen of om er zelf mee te pronken tegenover hun stamgenoten. Tijdens de expeditie was het wel meer voorgekomen, dat ze een Papoea aantroffen, die

.... wat de man met een wonderbaarlijke handigheid deed

trots rondwandelde met een schroevendraaier door zijn neustussenschot of met een nijptang in zijn oorlel bengelend. En dan nog wel heel openlijk onder de ogen van de voormalige eigenaars, waaruit je dan meteen kon zien, dat het niet in hun bedoeling had gelegen die voorwerpen te stelen. Met dat al was het erg lastig, als je op die manier onmisbare werktuigen kwijtraakte, en tijdrovend om ze weer op te moeten sporen. Daarom paste Bull terdege op, zijn gereedschapskist nooit open te laten en de werktuigen, die hij gebruikte, niet uit het oog te verliezen.

Hij liet twee Papoea's de rol kippengaas afwikelen en recht overeind houden, terwijl hij zelf het gaas vastkramde op de palen van de voorgalerij. Tussen twee palen had hij het geraamte van een deur gemaakt en ook hier timmerde hij het gaas overheen. Pas daarna knipte hij het door en ziedaar de ingang tot zijn huis. Binnen een uur zag dit er al heel wat bewoonbaarder uit, te meer daar hij ook de vensteropeningen van de kamers met gaas had afgeschoten en gordijnen voor de deuropeningen had gehangen.

Treesje keek vol bewondering naar haar man, die in een handomdraai zulk een verandering teweegbracht, en kreeg daardoor weer enig vertrouwen in de afloop van hun avontuur. Maar zij zat daarbij ook zelf niet stil. Zij had beslag geroerd van meel,

eieren en een pan geitenmelk, en bakte flensjes op het open vuur. In een zware ijzeren pan kookte de rijst borrelend over. De Papoea's keken hierbij toe en slaakten telkens kreten van verwondering, nu eens bij wat Bull deed, dan weer bij het werk van Treesje, terwijl Boeng zijn moeder hielp door het aangeven van wat zij nodig had en onderwijl houtjes in het vuur stopte.

Bull, die zijn Papoea's nu al wat langer kende, wilde ze naar huis sturen, maar Treesje vond dat erg hard. „Laat ze eerst wat met ons meeëten,” vond ze. Waarop Bull in lachen uitbarstte en haar aanraadde dan maar meteen een hele veevoederketel vol rijst op te zetten en nog eens tienmaal zoveel flensjes te bakken. „Die kerels eten met hun twintigen wel veertig kilo rijst op en doen dan nog net of ze honger lijden. Wij zijn vroeger ook zo dom geweest, maar hadden er gauw onze bekomst van,” zei hij. „Geef ze liever ieder een stuk katoen en laat ze naar hun kampong teruggaan om sago te eten. — Nee, niet doen!” waarschuwde hij, toen Treesje aanstalten maakte om hun ieder toch nog een paar pannekoecken toe te stoppen. „Heus, je zou er geen plezier aan beleven.” En hij grabbelde in een der kisten, waar hij een blok vuurrood katoen in had. Dat nam hij mee naar buiten, scheurde het tot lappen van ongeveer een meter elk en deelde uit. De Papoea's

waren verrukt over dit cadeau en maakten dat ze wegkwamen.

Maar één van hen, een reus van een kerel met een stuk bot door het tussenschot van zijn neus, nam hij apart en gaf hem een lang mes. Hij sprak enige tijd met hem en liet hem toen gaan.

Tegen de avond kwam deze geweldige vriend terug, zwoegend onder een zwaar draagnet, dat hem op de rug hing met een band om het voorhoofd. Daarin waren twee *baai* sago, ieder van tien kilo, en wat zoete aardappels. Hij bracht ook een familielid mee, een jongen van ongeveer achttien jaar, die eveneens een hoeveelheid eten torste. Zij wilden bij Bull in dienst treden en hadden voor hun eigen proviand gezorgd. In minder dan geen tijd hadden ze ook voor zichzelf een primitieve hut neergezet.

Toen viel de nacht in, en Bull bracht met zijn familie, om een petroleumlamp gezeten, de eerste avond door op zijn eigen terrein, in zijn eigen huis. Maar zij maakten het niet laat, want allen waren doodmoe van de tocht en het sjouwen, en wilden nog vóór het opgaan van de zon weer met hun werkzaamheden beginnen.

V
DE HOUTZAGERIJ

Die werkzaamheden bestonden allereerst in het vellen van een aantal koefassabomen, want Bull had opgemerkt, dat deze bomen een lichte, maar uiterst taaie en duurzame houtsoort leveren. Ze hadden geen grote omvang en dus zou hij er maar smalle planken uit kunnen zagen. Des te beter, want voor het verwerken van dikker hout zou hij voorlopig nog wel niet ingericht zijn. Daar de Papoea's uitstekende houthakkers zijn, liet hij het vellen geheel aan hen over, terwijl hij zelf begon aan het vervaardigen van zijn zaagmachine.

Hierbij bleek eerst recht, hoe vindingrijk hij was, want al lijkt het niet zo moeilijk om een zaagblad op en neer te laten gaan, in de praktijk valt dat niet mee. En zeker niet als je maar beschikt over de onderdelen van een oude motorfiets. Hij spreidde deze voor zich op de grond uit en ging er bij zitten nadenken.

De wielen, waarvoor zouden die wel bruikbaar zijn? Hij had twee vliegwielien nodig, maar daarvoor waren ze natuurlijk véél te licht. Geen nood! Onder de rommel, die de machinist hem had meegegeven, waren ook een paar stukken zware loden buis. Deze sneed hij op lengte af, boog ze om de wielen en bevestigde ze met stukken ijzerdraad op de velgen. Prachtig! Nu moesten die wielen verbonden worden door een as, en wel een as, waar in het midden een bocht in zat. De krukas van de motor was hier als geknipt voor, maar die was weer niet lang genoeg. Hij besloot er aan beide einden verlengstukken op te zetten en ook daarvoor vond hij het materiaal, maar het werk kostte hem bijna een halve dag aan de veldsmidse.

De trappers, ja, die waren als geknipt om op de uiteinden van de as te zetten, buiten de vliegwielien. De pedalen er af en een paar stukken buis er op. Daaraan konden straks zijn Papoea's draaien om de zaag, in beweging te houden. Natuurlijk slechts zo lang als hij daarvoor nog geen waterkracht gebruikte, want dan zou alles weer veranderd moeten worden.

Toen hij zover gevorderd was, begon zich de behoefte te doen gevoelen aan een vaste stellage, waarop zijn machine gemonteerd kon worden, maar de avond begon te vallen en hij moest dit uitstellen tot de volgende dag. Hij had zich nauwelijks tijd

gegund om te eten, en Treesje had hem zijn koffie buiten moeten brengen. Die avond, na de maaltijd, toen Boeng naar bed was, zette Treesje zich tegenover hem op een der kisten. „Kijk 's, mannetje,” zei ze, „ik heb een appeltje met je te schillen.” Bull voelde daar niet veel voor, wilde opstaan en zei: „Ik wou eerst nog even. . . .”

„Nee, niks even. . . . je hebt nu genoeg gewerkt. Blijf rustig bij me zitten en luister wat ik te vertellen heb.”

„Nou, goed dan.”

„'t Is alles goed en wel om hard te werken,” vervolgde Treesje, „maar je moet goed eten ook en er de tijd voor nemen. Nee, ik weet wel wat je zeggen wilt: dat het maar voor de eerste dagen is en zo. Maar aan die eerste dagen komt nooit een end als je eenmaal zo begint. Dan is er altijd weer wat anders. Ik wil graag alles met je meedoen, maar ik pas er voor om hier in huis een ongeregelde bende te hebben. Als we een van allen ziek worden, zijn we veel verder van huis dan wanneer je het een beetje kalmer aan doet. Denk er dus om: als ik roep dat het eten klaar is of de koffie, dan kom je binnen. Anders stap ik op de eerstvolgende boot en laat je verder alleen scharrelen.”

„Poeh, dat doe je immers toch niet!”

„Reken daar niet te vast op, mannetje. Ik zeg het

voor je eigen bestwil," zei Treesje, nu geheel ernstig. „Je weet dat ik ook een kop heb. We moeten niet alleen voor de toekomst leven, maar ook aan vandaag denken.”

Bull stond op en gaf haar een kus. „Je hebt gelijk, kind, groot gelijk, maar je begrijpt toch wel...”

„Zeker, ik begrijp alles en ook dat je me zo gauw mogelijk een goed huis wilt geven, maar dat heeft de tijd, want we kunnen het hier ook heel gezellig hebben, vooral als we 's avonds niet te lang blijven zitten met die lamme muskieten.” Na dit gezegd te hebben, schonk zij nog een paar koppen koffie in en daarna kropen ze onder de klamboe.

Maar al hadden ze nu een vaste afspraak gemaakt, de volgende morgen had Treesje toch alweer moeite om hem aan het ontbijt te krijgen. Want Bull was juist bezig een stel palen in de grond te slaan als stelling voor zijn zaagmachine. Dat moest eerst even af. „Je bent een hopeloos geval,” zei Trees. „Kom, Boeng, de nassi-goreng staat klaar, en jij” — zich tot Bull wendend — „ik wacht niet op je en je weet wat er bij staat.”

Zo hield Treesje de teugels in handen, en ze had groot gelijk ook, want anders zou Bull zich eenvoudig doodgewerkt hebben.

De stellage groeide. Vier palen, twee aan twee, recht overeind in de grond. Het eerste paar bovenaan

verbonden door een dwarsbalk. Daaraan moest op de een of andere manier de zaag veerkrachtig worden opgehangen. Bull nam er de veren uit de voorvork van de motorfiets voor. Op heuphoogte werd nu de as met de drijfwielen bevestigd in kogel-lagers en de zaag werd gespannen, verticaal, tussen de buiging in de as en de veer boven. Draaide hij nu aan een der vliegwielen, dan werd de zaag naar beneden getrokken, om bij verder doordraaien door de veer boven weer naar boven getrokken te worden. Zo ging de zaag snel op en neer. Nu nog een glijbaan om de te zagen stammetjes door de zaag te halen. Na drie dagen hard werken was Bull klaar.

Toen droegen ook de Papoea's de eerste koefassa-bomen aan, en de hele familie stond om Bull heen, toen hij zijn machine ging proberen. En zie, de zaag deed zijn werk. Boeng en Treesje juichten van plezier. Maar Bull tronste zijn wenkbrauwen. De zaag liep, ja, maar daar was ook alles mee gezegd. Onder het zagen trilde hij heen en weer en maakte een ongelijke snede. „Hij moet boven en beneden door een nauwe sleuf geleid worden,” zei Bull, hardop denkend. Enfin, dat probleem was in verge-lijking met al het andere niets. Nu hij over een paar dikke planken beschikte, ook al waren ze wat onge-lijk, had hij al heel gauw een tafel met een sleuf voor de zaag gemaakt en ook boven een geleiding

Na drie dagen hard werken was Bull klaar.

voor de zaag aangebracht. Daarna deed de machine het prachtig.

Dagenlang werkte Bull koortsachtig. De ene boom na de andere gleed over de tafel, terwijl de Papoea's onvermoeid werkten als twee orgeldraaiers. Naast de machine stapelden de planken zich op.

„Nu zal ik eerst een flinke tafel en een paar stoelen voor je timmeren!” riep Bull, toen hij van zijn ontbijt opstond. „We hebben voor het laatst aan die kist gegeten!”

Treesje knikte lachend. Ook zij begon er schik in te krijgen en werd aangestoken door Bull's geestdrift.

De tafel kwam er, en wát voor een tafel! De stoelen ook, en Treesje maakte er direct kussens bij. Daarna een beter rek voor de potten en pannen en ook een klerenkast. Treesje behoefde nu geen spijt meer te hebben van alle meubels, die op de vendutie verkocht waren. Toen waren de planken op.

Nieuwe voorraad moest er komen. Voor afwisseling liet Bull de grote Papoea de zaag eens bedienen en hielp zelf draaien. Die dacht, dat hij het wel kon, maar met zijn geweldige lichaamskracht wilde hij het te vlug laten gaan.

„Niet te hard drukken, Goliath,” schreeuwde Bull, maar het ongeluk was al gebeurd. De zaag liep vast en brak. Er moest een nieuwe ingezet worden en dat was tijdverlies.

„Ga jij maar weer draaien, Goliath.”

De reus, die voortaan deze toevallig gegeven bijnaam zou behouden, en zijn neef, die Bull nu in overeenstemming daarmee David noemde, draaiden uit alle macht om de verloren tijd in te halen. Rits.... rits.... rits.... ging de zaag met nijdige rukken op en neer, en de berg zaagsel onder de machine werd hoe langer hoe hoger, terwijl de planken en balken zich opstapelden. Totdat de voorraad bomen op was en er nieuwe gehaald moesten worden. Toen stond de zaag stil en had Bull tijd om zich bezig te houden met nieuwe plannen.

Hij maakte een kleine ontdekkingstocht langs de Kali-Kemiri. Zijn huis stond dicht bij de plaats, waar de weg naar het Sentanimeer de Kali-Kemiri kruiste. Stroomafwaarts kwam de kali in vlak terrein. Daar waren de oevers drassig en groeide een overvloed van sagopalmen, waaruit, zoals gezegd, de Papoea's hun hoofdvoedsel bereiden door het merg fijn te kloppen en het fijne meel uit te wassen, dat zij dan in het water laten bezinken. Zo ongeveer als bij ons het aardappelmeel bereid wordt, maar dan natuurlijk veel primitiever. Boven de doorwaadbare plaats was de bedding bezaaid met grote keien, die door de bandjirs hierheen waren geroold. Maar nauwelijks honderd meter verder naar boven had de kali reeds geheel en al het uiterlijk

van een bergstroom, met diep uitgeslepen bedding en zware rotsblokken, die het water opstuwden en watervalletjes vormden. Het bos was daar zó zwaar, dat je er maar op enkele plaatsen een kleine doorkijk had, die uitzicht gaf op de slapende reus, het Cycloopebergegte daarboven. En maar een héél enkele plaats, van waaruit je een tip van de witte sluier kon zien, die gevormd werd door de grote waterval. Maar het dof gebulder daarvan kon je er des te duidelijker horen. Hoewel het met een regemaat klonk, die je er spoedig aan deed wennen, zodat je het zelfs niet meer opmerkte.

Vanuit de voorgalerij van Bull's voorlopig huis kon je de waterval veel beter zien, dat wil zeggen: voor zover die niet verborgen lag achter de lange, witte sluier van verstoven waterdruppels. Van die grote afstand leek het een ragfijne, lange en dunne sluier, maar Bull, die er tijdens de expeditie vlakbij geweest was, wist bij ondervinding, dat het een machtige waterval was. Wanneer je er bij stond, kon je jezelf onmogelijk verstaanbaar maken en was het gehele landschap beneden verborgen achter een dichte nevel.

Zijn ontdekkingstocht strekte zich deze keer lang niet tot de waterval uit, want het was er hem slechts om te doen een geschikte plaats te vinden voor zijn waterwiel, dat hij dicht bij huis wilde hebben. En

een geschikte plaats daarvoor had hij al spoedig gevonden.

Het was een plaats, waar enkele buitengewoon zware rotsblokken de bedding van de kali aanmerkelijk vernauwden en waar bovendien de rechteroever een inzinking vertoonde, alsof de kali daar vroeger gestroomd had en sindsdien zijn bedding had verlegd. Dat was dan waarschijnlijk ook het geval. Wanneer ik nu de opening tussen die twee rotsblokken weer opvul, dacht Bull, dan stuwt het water op en loopt weer door zijn oude bedding. Ik kan het dan zó regelen, dat ik net genoeg water krijg voor mijn waterwiel.

De volgende dag liet hij Goliath naar zijn kampong gaan om arbeiders te werven, want het losmaken en versjouwen van stenen was een werk, dat boven zijn krachten ging. Tegelijk moest hij dan een flinke voorraad sago ruilen tegen goedkope messen, kralen en stukken katoen, waarvan hij voor dit doel een grote voorraad van Java had meegebracht.

Tien dagen lang hield Bull het opzicht bij dit versjouwen van stenen. De Papoea's deden dit met het grootste genoegen, net als kleine kinderen, die immers ook altijd plezier hebben in het opwerpen van dammetjes tegen water. En toen Bull een groot blok kwarts, dat hem in de weg stond, met

dynamiet in de lucht deed vliegen, begonnen de zwartjes hem voor een groot tovenaars te houden, iemand voor wie verder ook niets onmogelijk is. En het werd een grote eer bij hem in dienst te mogen zijn, zodat menige Papoea David en Goliath benijdde.

Terwijl de Papoea's druk bezig waren, zat Bull ook niet stil, maar was in de weer met een ijzeren kom, die veel had van een ouderwetse waskom. Daar schepte hij zand en water in en draaide hem in het rond, zodat het water en ook het meeste zand over de rand er weer uitslipten.

De Papoea's hadden eerst verwonderd toegekeken, maar al gauw waren ze tot het besluit gekomen, dat dit weer een van die vreemde dingen was, waar blanken zich mee bezighielden en waarvan ze toch niets konden begrijpen. Wat we ze ook niet kwalijk kunnen nemen, want ook de meeste blanken zouden het niet begrepen hebben. Bull was bezig met goud wassen. De fijne deeltjes stofgoud, die veel zwaarder zijn dan zand of stenen, bleven onder in de pan liggen, nadat al het andere er uitgewassen was. Maar het was zó weinig, dat het niet de moeite loonde met dit werk door te gaan. We zullen dat een beetje beter aanpakken, dacht Bull, en hield er voorlopig mee op. Hij wist nu in ieder geval, dat er goud in de Kali-Kemiri zat.

Toen het water zó hoog was opgestuwd, dat het bijna weer over de oever in de oude bedding vloeide, dankte Bull zijn arbeiders af en stuurde ze naar huis. Want voordat hij het water in de oude bedding toeliet, moest hij daar eerst een kanaal graven en er zijn waterwiel in bouwen. En voordat hij daartoe overging, wilde hij eerst zijn zaagmachine nog verbeteren. Dat ging nu gemakkelijk met al het gezaagde hout, dat hij in voorraad had. De stelling van rondhout werd vervangen door een veel steviger stelling van gezaagde balken. De veer, die de zaag moest optrekken, was niet sterk genoeg gebleken voor zwaar werk. Hij verving ze door twee Papoease bogen, vervaardigd uit een ijzersterke houtsoort, en verbond ze met elkaar als de veerbladen van een auto. De veer was nu zó straf, dat ze met mannenkracht bijna niet gespannen kon worden, en voldeed uitstekend. De zaag bleef nu onder het werk prachtig strak staan en de zaagsnede werd daardoor veel gelijkmatiger.

Wekenlang vloog nu de zaag op en neer, nog steeds bewogen door mannenkracht. De planken en balkjes stapelden zich op, totdat Bull het genoeg vond en hij aan de constructie van het wiel begon. Het waterwiel, waarvan Bull zoveel verwachtte voor de toekomst van zijn nederzetting.

Het werd een gevaarte van drie meter middellijn

en één meter breedte. De schoepen aan de omtrek werden gewoon door plankjes gevormd, maar al zag het wiel er ook primitief uit, het kon een stootje verdragen en kapotte onderdelen konden gemakkelijk vervangen worden. Stalen as, kogellagers, drijfwielen van verschillende grootte en een rol drijfriem met alles wat daarbij hoort, had Bull bij zijn in-kopen op Java niet vergeten.

De dag kwam, dat het kanaal was gegraven, een houten beschoeiing aan weerszijden getimmerd en het waterwiel op zijn plaats in de kogellagers was gelegd. Alleen het water ontbrak nog. Een paar centimeter hoger, en het zou de doorgang naar het kanaal vinden. Het was een plechtig ogenblik, zo iets als het te water laten van een nieuwe oceaanstomer. Maar voor Bull veel belangrijker dan zulk een gebeurtenis voor de directie van een stoomvaartmaatschappij is. Bull's gehele toekomst en het welslagen van zijn plannen hingen af van de vraag, of zijn waterwiel het zou doen of niet. Daarom verrichtte hij zelf het nodige om het water nog een paar centimeter verder op te stuwen. Een paar takkenbossen, met stenen verzwaard, moesten het hem doen. En ze deden het: een dun straaltje water overstroomde de oever, vrat de aarde weg, werd gevolgd door een dikkere straal, toen door een vloedgolf, die alles meesleurde, aarde, grint en zand, ja zelfs kleinere stenen.

Het was een plechtig ogenblik . . . .

VI
DE KALI-KEMIRI IN SLAVERNIJ

Bull had al dagen tevoren in spanning gezeten; Treesje en Boeng wisten daarvan mee te praten. Want was Bull ook doorgaans nogal zwijgzaam, hoe meer de grote dag naderde, hoe minder woorden er over zijn lippen gekomen waren. Hij was geheel vervuld geweest van het grote, dat te gebeuren stond, en vooral van de vraag, of alles goed zou aflopen. Want Bull was geen waterbouwkundig ingenieur; hij was maar een eenvoudige jongen, die in zijn jeugd de ambachtsschool bezocht had en zich daarna verder door eigen studie had bekwaamd. Hij was buitengewoon handig en had de fantasie om oplossingen te zoeken waar anderen zich lieten afschrikken door het woordje „onmogelijk”. Dat woordje stond niet in zijn woordenboek.

Maar van water wist hij juist dit éne: dat het een machtige, maar tevens gevaarlijke dienaar is, die

zich bij de geringste fout tegen zijn meester keert en alles verwoest wat die gebouwd heeft. Waren de schoepen van zijn waterwiel wel sterk genoeg om de schok te verdragen, wanneer het water er een plotselinge aanval op deed? Hij had zich voorgesteld, hoe dat zware wiel, dat maar met moeite in beweging gebracht kon worden, die stoot zou opvangen. Een lelijke opdoffer zou het natuurlijk krijgen, totdat zijn traagheid overwonnen was en de schoepen lustig met de stroom mee draaiden, dan was de druk veel minder. Welnu, dan zou hij het wiel vast tevoren in beweging brengen met handkracht en daardoor het gevaar van breuk verminderen.

Goed, dat was één punt, waarover hij zich geen zorgen meer behoefde te maken, maar waren er werkelijk geen andere, die hij over het hoofd zag? Zou hij straks, als de zaak in splinters lag en hij weer opnieuw moest beginnen, zich niet telkens moeten verwijten: „Stommeling, had daar dan toch ook aan gedacht!” Zo had hij zich dag en nacht met vragen gekweld, ja, was soms met een schreeuw wakker geworden uit een onrustige slaap. Maar hoe hij zich ook telkens weer het in werking stellen van het wiel tot in alle bijzonderheden voor ogen getoverd had, hij had geen enkele nalatigheid ontdekt. En nu was dan het grote ogenblik gekomen, dat zijn werk op de proef gesteld zou worden.

Treesje en Boeng waren ook van de partij. Zij stonden naast het waterwiel, dat door Goliath en David in wentelende beweging gebracht werd.

„Daar komt het water!” juichte Boeng. „Daar is het!”

En ja, daar kwam het water al aan, in een chocoladekleurige golf, die tegen de schoepen van het wiel uiteenspatte, het wiel even deed trillen, maar toen rustig het werk van de beide Papoea's overnam. Dezen slaakten luide uitroepen van verwondering. Waaruit bleek, dat zij tot nu toe gewerkt hadden, zonder iets van Bull's bedoelingen te begrijpen. En ook nu nog begrepen ze van dat ronddraaiende wiel niet meer dan dat het een aardig gezicht was en dat de man, die het gemaakt had, een ware tovenaar was. Ze hadden nog geen verband gezien tussen het draaien van het wiel en het draaien, dat zij altijd zelf moesten doen aan de zaagmachine, tien meter verder.

Bull had bij het heen en weer springen over de stenen in de kali zijn voet bezeerd en begon dit nu eigenlijk pas te voelen. Maar toch zou dat hem niet belet hebben zijn werk in hetzelfde tempo voort te zetten, een vliegwiel op de zaagmachine te plaatsen en een drijfriem tussen het waterwiel en de zaagmachine te spannen, als Treesje hem niet bijna met geweld had meegenomen naar huis, om de gelukkige afloop met koffie en koek te vieren.

Van achter de koffietafel kon hij het wiel zien draaien. Er kon niets gebeuren, of hij zou het onmiddellijk zien. Dat gaf hem rust, voor het eerst sedert vele dagen een beetje ontspanning. Maar hé, wat voelde hij zich vreemd. 't Was of hij het koud kreeg. En wat smaakte die koffie vreemd. . . . Treesje zag hem een vies gezicht trekken en proefde haar eigen koffie met aandacht. Niets bijzonders aan te merken, ze was lekker als altijd. De koek had volgens Bull dezelfde nare bijmaak als de koffie. Hij schoof ze opzij na een paar happen. Treesje werd ongerust, want dat was al een heel slecht teken. En ja, het duurde dan ook niet lang, of Bull begon te rillen, en Treesje rustte niet vóór zij hem op het veldbed had gekregen en met een deken had toegedekt.

De malaria had hem te pakken en hij begon te ijlen. Eerst over zijn waterwiel, dat in stukken door de lucht vloog, omdat hij er niet bij gebleven was. Toen over bruggen, die door een bandjir werden meegesleept, en daarna over allerlei andere onheilen, die zijn nieuwe onderneming troffen. Treesje had de grootste moeite hem te beletten op te staan en moest zelfs Goliath te hulp roepen. Zij legde warme compressen op de buik van de zieke en hield zijn hoofd koel door er telkens verse, vochtige doeken op te leggen. Zij gaf hem warme thee te drinken met djerook (citroen) en een scheut cognac er door,

totdat hij eindelijk hevig begon te zweten en daarna vast in slaap viel.

De volgende morgen was Bull al weer vroeg op, hoe Treesje ook protesteerde. Hij moest en zou naar zijn waterwiel en vond dit gelukkig nog zoals hij het verlaten had: langzaam en bestendig in het rond wentelend. Nieuwsgierig waarheen het water zich een weg gezocht had, volgde hij het tot ver voorbij het wiel stroomaf. Daar splitste het zich in verscheidene kleinere stroompjes en vloeide weer terug in de nu bijna droge oude bedding. Dat is prachtig, dacht Bull, ik ga dit water door goten leiden en bevloei er mijn moestuin mee. Maar een deel voer ik door een bamboe leiding naar huis, zodat Treesje niet meer met emmers naar de kali hoeft te lopen.

Juist had hij Goliath order gegeven om voor dat doel een flinke vracht zware bamboes te gaan kappen in de bergen, toen Boeng ademloos kwam aanlopen en vertelde dat er een toewan blanda (blanke heer) was gekomen, die hem spreken wilde. Zeker een meneer, die heel wat te vertellen had, want hij was vergezeld van veel zwarte dragers.

Bezoek — bah, wat vervelend! Kon wel haast niemand anders zijn dan de vertegenwoordiger van het gouvernement in deze streek. Enfin, maar eens zien, wat hij te vertellen had.

Toen Bull thuiskwam, vond hij zijn gast heel

gezellig in de voorgalerij met Treesje zitten praten. De man zag er prettig uit en Treesje scheen ook al verrukt van hem, want Bull had haar al in tijden niet zo opgewekt in de weer gezien als nu. De vreemdeling stond op en kwam met uitgestoken hand op hem toe: „Meneer de Terry, ik heb allerlei fantastische verhalen over u gehoord van de Papoea's. Ik kon er geen touw aan vastknopen en nu ben ik zelf eens komen kijken, wat u hier eigenlijk uitvoert zo in het hartje van de wildernis. Ik ben de bestuursambtenaar in deze streek, moet u weten, en als zodanig moet ik natuurlijk wel weten wat er in mijn ressort voorvalt. Verbeeld u dat ik een brief kreeg uit Batavia over de nederzetting hier, en ik wist er zelf nog niets van. . . .”

Bull voelde zich niet erg op zijn gemak. „Het spijt me dat ik nog geen tijd gevonden heb mijn opwachting bij u in Hollandia te komen maken,” zei hij, „maar ik had zoveel te doen met het hier een beetje bewoonbaar te maken, dat ik er onmogelijk een paar dagen van kon nemen om u een beleefdheidsbezoek te brengen.”

„O, verontschuldigt u maar niet,” onderbrak hem de gezaghebber van Hollandia, want zo luidde zijn eigenlijke titel. „Ik ben heus niet op mijn tenen getrapt, en als ik niet zo nieuwsgierig geweest was. . . .”

„Dan had u mij vandaag of morgen op uw kantoor gezien,” vulde Bull lachend aan. „Want ik ben nu zover hier, dat ik graag eens zakelijk met u zou willen praten.”

„Kan gebeuren,” zei Douwe Urver die wel een heel vlotte gezaghebber leek te zijn en niet zo'n dikdoener als waarmee Bull vroeger wel eens te maken had gehad. „Maar vertel me eerst 's hoe u 't 'm geleverd hebt in zo korte tijd een huis en meubels te laten maken. En wat voor een huis! Het mijne is heus geen cent beter en daar hebben honderden koelies en een paar Javaanse timmerlui maandenlang aan gewerkt. U moet wel haast een heel schip gehuurd hebben om al dat gezaagde hout en die meubels hierheen te brengen.”

Bull lachte triomfantelijk. „U hebt het mis, meneer Urver, er is geen import bij; alles van Nieuwguinese bodem, en niet meer dan een paar honderd meter hier vandaan.”

„Wat?” riep Douwe Urver verbijsterd uit, „hier gemaakt? Maar man, als ik een plankje wil hebben om boeken op te zetten, moet ik het laten komen. Hier is niemand te vinden, die zagen kan; hoogstens een ouwe kerel van Ternate, die boomstammen kan splijten en er zó wat dikke en ongelijke planken uit halen. Het gebrek aan vaklui is juist een van mijn grootste moeilijkheden hier.”

Bull's ogen tintelden, maar voordat hij antwoord had kunnen geven, had Treesje al uitgeflapt: „Mijn man is een duizendkunstenaar, weet u. Hij maakt alles zelf!”

„Kom, kom, mevrouw,” antwoordde Urver hoofdschuddend, „ik zie er misschien wel erg onnozel uit, maar ik heb toch al het een en ander meegemaakt en ik weet dat er voor het zagen van planken minstens twee geoefende mannen nodig zijn en dat het ook dan nog een verduveld zwaar werk is. . . .”

„Ja, juist, dat wist ik ook voordat ik hierheen kwam,” zei Bull. „Zoals u misschien weet, misschien ook niet, was ik hier voor drie jaar ook al, als radiotelegrafist bij een expeditie, toen uw voorganger nog in Hollandia zat. Daarom wist ik, wat ik zoal moest meebrengen. . . .”

„O, dus u hebt die planken toch meegebracht!”

„Nee, de planken niet, maar wel de onderdelen voor een houtzaagmachine. In 't begin heb ik die door Papoea's laten draaien, maar nu ben ik zover dat het met waterkracht gaat. En daarom had ik nu juist met u willen komen praten, want ik kan nu natuurlijk al het hout leveren, dat u maar nodig hebt.”

„Ik moet zeggen, dat u me van de ene verbazing in de andere laat vallen,” zei Douwe Urver. „En ik brand van verlangen. . . .”

„Als u de thee op hebt, zullen we een wandeling

maken en zal ik u alles laten zien," onderbrak Bull hem.

„Denk er om, dat we over anderhalf uur lunchen," zei Treesje, en ze vroeg niet eens of de gezaghebber bleef, want dat sprak voor haar vanzelf. Lunchen, eten, slapen, als de gast maar voor lief nam wat zij aan te bieden had.

Douwe Urver dronk zijn kop leeg, stak nog een hap pisang-goreng in zijn mond en stond op. Nieuwsgierig volgde hij zijn gastheer naar de zaagmachine en het waterwiel daar vlak achter. Hij stond er sprakeloos bij, terwijl Bull hem triomfantelijk aankeek. Een zelfgebouwde zaagmachine, nog wel met Papoeabogen er in. Hoe heb je het verzonnen, kerel, dacht Urver, jij bent wel een heel bijzondere voortrekker, en met zulke mensen zou je in dit land wonderen kunnen doen. — Maar Bull las nog iets anders in zijn gelaat dan bewondering alleen. Een soort weifeling, alsof hij een innerlijke tweestrijd voerde. Zou hij . . . of zou hij niet. Tenslotte scheen hij tot een besluit gekomen . . . hij zou . . .

„Laten wij hier even gaan zitten," sprak hij tot Bull, en zette zich op een stapel gezaagd hout. Hij haalde zijn koker te voorschijn en bood Bull een sigaret aan, voor hij vervolgde: „Ik merk wel, dat u een man bent, met wie ik het best open kaart speel en die daar geen misbruik van zal maken."

Nu was het Bull's beurt om verbaasd te staan. Open kaart spelen? Wat bedoelde de man? Was hij dan niet louter uit nieuwsgierigheid gekomen? Had hij er een bijbedoeling mee gehad? Douwe Urver hielp hem spoedig uit de droom. „Kijk,” begon hij, „met hetzelfde schip, dat u in Tanah-Merah aan wal zette, kreeg ik een geheim schrijven uit Batavia. En als u mij belooft er nooit ook maar met één woord over te spreken, zal ik u vertellen, wat er in stond.”

„U kunt er op rekenen,” antwoordde Bull, wiens nieuwsgierigheid in hoge mate geprikkeld was.

„Welnu dan,” vervolgde Urver, „die brief ging van a tot z over u.”

„Over mij?”

„Ja, over u. En toen ik daarnet thuis deed alsof ik nooit van u gehoord had, huichelde ik dus. Dat moest ik wel, want aan het eind van de brief kreeg ik in opdracht streng op u te letten en u zelfs te laten bespionneren.”

„Bespionneren?” In Bull's verbazing mengde zich nu ergernis.

„Juist, maar u moet daar niet boos over worden, want dan zou het me spijten u in vertrouwen genomen te hebben. Wie zich kwaad maakt, doet altijd domme dingen. Dan zouden ze begrijpen dat ik u gewaarschuwd heb en dat zou me mijn baan kosten.”

„Natuurlijk, niemand zal wat aan me merken. Gaat u door, ik luister.”

„Nou dan, in die brief stond uw hele geschiedenis. Staat van dienst noemen ze dat in het leger, geloof ik. Maar er stond nog meer in. De regering is wantrouwend geworden, toen u kort na het einde van de expeditie met pensioen ging en dadelijk daarop naar Nieuw-Guinea vertrok in plaats van terug naar Europa te gaan. En dat u hierheen ging om te koloniseren, beschouwde men als een voorwendsel.”

„Een voorwendsel!” herhaalde Bull schamper, en keek naar al het werk, dat hij reeds verricht had.

„Juist, als een voorwendsel. U hebt uw hele militaire toekomst vergooid, om naar een beruchte malariastreek te trekken. En wel juist naar een punt, waar . . . nu, de rest weet u beter dan ik, want ik kan alleen afgaan op de praatjes, die ik gehoord heb, en daaruit mijn gevolgtrekkingen maken.”

„Ik sta onder ede!” grauwde Bull, alsof Urver getracht had hem uit te horen. „Het is duidelijk als glas, dat ze me wantrouwen. Ik wou dat ik een van die sloebers hier had, dan zou ik hem . . .”

„Kom, meneer de Terry, wees redelijk en bekijk de zaak ook eens van hun standpunt. U als marconist weet iets, dat zij tot elke prijs geheim willen houden, wat het dan ook is. En nu bent u iets gaan doen, waarvoor zij daarginds op hun kantoor geen

enkele andere verklaring weten te vinden dan dat....”

„Dan dat ik een schurk ben,” vulde Bull grimmig aan.

Urver glimlachte vergoelijkend. „Zo'n lelijke naam zou ik u in geen geval willen geven. Naar mijn idee zou het heel menselijk zijn. In ieder geval,” voegde hij er snel aan toe, toen hij zag dat Bull de wenkbrauwen optrok, „zoals de waard is, vertrouwt hij z'n gasten.”

Bull's gelaat verhelderde, maar bijna onmiddellijk ontstak hij weer in woede en schreeuwde verontwaardigd: „Maar de kaptein dan....”

„Uw kapitein heeft hier niets mee te maken,” suste Urver. „Het zijn de kantoormensen, en die kunnen wat u hier doet immers nooit begrijpen.”

„O!” Bull was zichtbaar opgelucht. „Hm, zover begrijp ik het nu. Maar wat ik nog niet begrijp is dit: waarom vertelt u me dit alles, terwijl u toch een geheime opdracht hebt. U moet dan toch ook wel denken, dat ik....”

„Dat u hier gekomen bent onder voorwendsel van te koloniseren en dat u in werkelijkheid op een veel gemakkelijker manier rijk wilt worden?”

„Juist!”

„Maar m'n beste kerel,” zei Urver, hem de hand op de knie leggend, „begrijp je dan niet, dat wat

„Uw kapitein heeft hier niets mee te maken . . . .”

ik hier gezien heb me de ogen geopend heeft? Ik ben geen pennelikker, zoals die mensen in Batavia. Mensen, die gemakkelijk rijk willen worden, beginnen niet zoals jij dat hier gedaan hebt. En bovendien," voegde hij er met een slim lachje aan toe, „ik heb wel geen universiteit gehad zoals die lui in Batavia, maar ik heb ervaring en mensenkennis. Ik heb je nu zelf gezien en dat zegt alles."

„Zoveel te beter," zei Bull, nu geheel gekalmeerd. „Zoveel te beter, want dan weet u nu, dat het me ernst is. Als u me een klein beetje steun geeft, zal ik deze hele streek veranderen in een welvarende nederzetting. Nee, geen steun in de vorm van aalmoezen, maar alleen dat u zoveel mogelijk van mijn diensten gebruik maakt."

„En hoe dan wel?"

„Wel, we hadden het daarnet over planken. Tot nu toe hebt u ze van overzee laten komen. Als u ze voortaan bij mij bestelt tegen dezelfde prijs, verdien ik er natuurlijk flink aan. Van de winst ga ik hier wegen en bruggen bouwen."

Urver lachte en schudde het hoofd. „Meneer de Terry, u bent ongelofelijk handig, ik bedoel vindingrijk en vaardig met uw handen. Maar u bent een slecht zakenman. Ik zal u een beetje in bescherming moeten nemen tegen uw eigen altruïsme."

„Hoezo?"

„Wel, het is heel fraai en zo om deze streek vooruit te willen brengen op eigen kosten. Maar vindt u ook niet, dat zo iets eigenlijk meer op de weg van het gouvernement ligt?”

„Ja, maar . . . het gouvernement doet niets!”

„Die mag ik in mijn zak steken,” lachte Urver, „want het gouvernement, dat ben ik. Hier tenminste. L'état, c'est moi! zoals Lodewijk de Veertiende zei.”

„Zo bedoelde ik het niet,” haastte Bull zich te verontschuldigen. „U kunt ook niet meer doen dan waarvoor ze u uit Batavia de middelen toestaan.”

„Goed, maar die middelen kunnen wel voldoende zijn, wanneer twee mannen als u en ik er hun schouders onder zetten. Kijk, ik bedoel dit,” vervolgde Urver, ziende dat Bull niet goed begreep waar hij heen wilde, „u sprak zoëven over het leveren van hout naar Hollandia en Tanah-Merah. Stel, ik doe u een bestelling voor een paar duizend gulden en u gaat aan 't zagen. Hoe wilt u nu straks die balken en planken naar de kust krijgen?”

„Zolang er geen behoorlijke weg is, laten dragen. En later . . .”

„Juist, en later . . . Maar waarom zouden we de zaken niet omdraaien en bij het begin beginnen? Dat lijkt me toch veel verstandiger en goedkoper.”

„Hoe bedoelt u?”

„Wel, heel eenvoudig. Ik geef u opdracht voor het hout van een paar bruggen hier en ik geef u een paar honderd Papoea's om de weg in orde te brengen tot aan de kust. U houdt daar het opzicht over, en zo bent u half en half in gouvernementdienst.” Toen hij zag dat Bull bij dit laatste woord nogal bedenkelijk keek, verbeterde hij zich snel: „Geen vaste aanstelling natuurlijk, maar een onderonsje. Ik heb nooit kans gezien om die weg in orde te brengen, omdat zo iets op de gewone manier veel te duur zou komen en ik er ook de mensen niet voor heb. Maar nu zou het veel goedkoper gaan en daar heb ik wel geld voor. Hoe ik dat geld straks verantwoord, is mijn zaak. Dat komt wel in orde. De hoofdzaak is, dat de weg er komt. Gaat u accoord?”

Of Bull accoord ging! In zijn stoutste dromen had hij een dergelijk buitenkansje niet durven verwachten. Hij had de gezaghebber wel om de hals willen vallen. En toch. . . en toch! Er was iets in dit alles, dat hem een bittere bijmaak gaf. Hij had zo graag alles alleen willen doen, in eigen hand willen houden. De weg had *zijn* weg moeten worden, de bruggen *zijn* bruggen. Maar hij drong die gedachte terug en noemde zich een dwaas. Natuurlijk zou hij de gelegenheid met beide handen aangrijpen. Anders zou hij jarenlang moeten ploeteren over wat hij nu met één slag bereiken kon.

Welgemoed stapte hij dus naast Douwe Urver naar huis terug, waar hij Treesje deelgenoot maakte van het goede nieuws. En deze rustte niet, voordat Urver besloten had tot de volgende morgen te blijven. Er heerste een feestelijke stemming rond de wit-houten tafel.

Er werd afgesproken, dat Bull naar Hollandia zou gaan om de nodige contracten te tekenen voor de levering van hout, zodra zijn gekneusde enkel geheel genezen zou zijn. Dan kon hij meteen een voorschot in ontvangst nemen. „Ik boek vijftig gulden per maand uit, om u te laten bespionneren,” zei Urver met een knipoogje, toen ze even onder vier ogen waren. „Ik kan u toch onmogelijk beter in de gaten houden dan door u zelf in dienst te nemen?”

Dat was een goede grap, en Bull schudde van het lachen.

De gezaghebber had z'n veldbed en alle verdere benodigdheden bij zich, zodat het logeren geen moeilijkheden opleverde. De volgende morgen vertrok hij in de richting van het Sentanimeer, vergezeld van zijn dragers. En hij liet een gezin achter, dat maar steeds om strijd herhaalde: „Wat hebben wij geboft, dat die Urver juist hier geplaatst is.” En het was een bof, want vlotte kerels als hij had Bull gedurende zijn lange tropenjaren nog zelden ontmoet.

VII

BULL ALS BRUGGENBOUWER

De keer, die de zaken genomen hadden, was bepaald overdonderend. Wat nog zo veraf gescheenen had, was plotseling vlakbij, en Bull had het ontstellend druk met zich voor te bereiden op de grote aanval. De avond na het vertrek van Douwe Urver zaten zij met hun drieën om de petroleum-lamp en Bull nam de tafel in beslag met zijn tekeningen. Hij ontwierp verschillende constructies van bruggen en maakte berekeningen. Opgewonden als hij was, toonde hij zich die avond bijzonder spraakzaam, zonder echter ook maar een ogenblik op te zien van zijn werk. En om zijn bruggen heen bouwde hij luchtkastelen.

„Wat een bof, Trees, dat we juist deze gezaghebber treffen. Zo'n geschikte kerel en niet een van die dooie-visjesvreterers. Met die man kan je praten. Hij sloeg z'n handen in elkaar van wat hij hier zag.

Het duurde geen half uur, of we waren het eens. Nou, en ik, ik had alleen maar gehoopt hem een paar honderd kubiek hout te verkopen, om dan voor eigen rekening de weg en de bruggen in orde te gaan maken. Sufferd! zegt ie, dat is toch jóúw werk niet, dat moet het gouvernement doen. En meteen komt ie met z'n voorstel. Schitterend gewoon. . . . de kans van m'n leven!"

Treesje was bezig een paar nieuwe broeken voor Boeng te naaien. Er speelde een raadselachtig glimlachje om haar lippen, maar ze gaf geen antwoord.

„Nou, Trees, je zegt ook niet veel. Ben jij dan niet blij?"

„Natuurlijk wel, maar. . . ."

„Maar wat?"

„Ach, ik wil geen domper op je blijdschap zetten. Maar ik vind toch, dat het een handige kerel is om zó goed partij te trekken van je enthousiasme. En ik hoop, dat je goed uit je ogen zal kijken, dat ie je misschien niet ál te handig af is en je uitbuit."

Bull keek verwonderd en ook een beetje geërgerd van zijn werk op: „Dat is nou weer net iets voor een vrouw. In plaats van dolblij te zijn, dat we zo onverwacht een duw in de goede richting krijgen, begin je wantrouwend te doen. Zeg op, wat mankeert er aan die Urver? Bevalt hij je niet?"

„O, hij bevalt me best. Hij is heel aardig, misschien zelfs een beetje ál te aardig zo voor het begin. Meestal zijn die bestuursambtenaren uit de hoogte, vooral tegenover arme mensen zoals wij. Wij zijn per slot maar een gepensioneerde onderofficiersfamilie.”

„Wel, nou nog mooier! Al te aardig, zeg je? Wou je hem dan kwalijk nemen, dat hij niet zo'n praatjesmaker is als de meeste anderen? Had je dan liever, dat hij op ons neerkeek? Hoor 's, ik begrijp heus niks van je.”

„Ik vraag me af,” zei Trees peinzend, „of hij niet met een speciale bedoeling hierheen gekomen is. Hij kwam uit Hollandia en is in dezelfde richting vertrokken. Hij kwam dus niet toevallig op tournee langs. Ik had het gevoel, dat hij speciaal voor jou hier kwam en niet eens alleen uit nieuwsgierigheid. Ik weet het niet.... misschien alleen maar een gevoel van me, maar ik ben bang, dat jij niet tegen hem opgewassen bent in slimheid. Daarom vraag ik je alleen maar om goed uit je ogen te kijken.”

Bull bukte zich weer over zijn tekening, om zijn verwarring te verbergen. Dat had Trees dan toch maar goed gezien van die bijbedoeling, en dat, terwijl ze van de goudkwestie niet eens op de hoogte was. Hij mocht haar ook nu niets vertellen over die brief uit Batavia, maar gelijk had ze. Zou ze wat de rest

betrof misschien ook gelijk hebben? Nee, natuurlijk niet.

Ze wantrouwde hem juist, omdat ze van dat andere niets afwist. Dat wantrouwen wilde hij wegwerken, want het zou storend kunnen zijn. Daarom zei hij:

„Best mogelijk dat je gelijk hebt en dat hij in z'n eigen belang kwam, omdat hij al het een en ander over ons gehoord had. Als ik gezaghebber was en er kwam een kolonist in mijn gebied, die. . . . nou ja, die het een en ander kon, dat anderen niet kunnen, dan had ik er ook het mijne van willen hebben. Als je maar een klein bedrag per jaar mag gebruiken en je krijgt dan een buitenkansje om daar veel mee te kunnen doen, dan laat je die kans niet voorbijgaan, da's logisch. Als de boel hier eenmaal klaar is en hij krijgt inspectie, nou, dan is z'n naam gemaakt. En daar heeft niemand nadeel van.”

„Maar ik dacht, dat hij je dezelfde prijs voor het hout wilde betalen als voor wat hij met de boot aankrijgt. Dat blijft voor hem dan toch hetzelfde, niet?”

„Tot Hollandia, ja. Maar denk eens even aan het transport naar hier. En daar komt nog bij, dat, als hij bruggen wil bouwen, hij een bouwkundig opzichter zou moeten laten komen. Die man zou een huis moeten hebben en verdient toch minstens driehonderd gulden in de maand.”

„Aha!”

„Nou laat hij mij het hout leveren. Het is meteen waar het zijn moet en een opzichter heeft hij ook niet meer nodig. Dat geld is allemaal uitgespaard.”

„Dus jij doet het voor niets!”

„Nee, hij zal me wel betalen, maar natuurlijk niet zoveel.”

„Hoeveel?”

„Dat hebben we nog niet afgesproken,” zei Bull een beetje bedremmeld.

„Als ik jou was, zou ik dat dan maar doen, vóór ik begon.”

„Ik denk er niet over,” antwoordde Bull, „ik laat het aan hem over, want ik zou het in ieder geval tóch gedaan hebben, zonder betaling en zelfs met mijn eigen hout. Dat weet Urver, en toch heeft hij me uit zichzelf dit aanbod gedaan. Dat bewijst toch wel. . . .”

„Je hebt gelijk,” stemde Treesje lachend toe. „’t Is jammer, dat je hem dat verteld hebt, maar dat is nu niet meer te veranderen. Je bent een beste kerel, maar een beetje te goed voor deze slechte wereld.” Dat zei ze, maar bij zichzelf dacht ze: Die Urver is een slimme rot. Als hij Bull z’n gang had laten gaan, had deze er later alle eer van gekregen. Nu steunt hij hem met een beetje geld uit de landschapskas en zullen zijn chefs zeggen: Wat een

knappe vent is ie toch, dat ie me daar een pracht van een weg aanlegt met zó weinig geld. Hij slaat er beslist een bevordering uit en daarvoor mag Bull jarenlang ploeteren met stank voor dank.

Bull had door de opwindning van de laatste dagen de malaria geheel vergeten, maar de malaria vergat hem niet. Tweemaal vierentwintig uur na de eerste aanval kreeg hij prompt een nieuwe en bedacht toen tot zijn schrik, dat hij vergeten had kinine te slikken. Hij begon mager te worden en zag geelbleek. Z'n handen trilden. Trees zag het met bezorgdheid en las hem eens flink de les: „Man, dat gaat verkeerd,” zei ze. „Je mooiste plannen zullen mislukken, als je jezelf verwaarloost. Wie moet ze uitvoeren, als jij ernstig ziek wordt? Je neemt haast geen tijd om te eten en te slapen. Je moest jezelf 's zien. Je lijkt wel een vogelverschrikker, die een jaar in de regen heeft gestaan. Nou moet je heus een paar dagen binnen blijven en je eens door mij laten verzorgen, anders loopt alles mis. Beloof je me dat?”

Bull voelde zich zó slap en duizelig, dat hij de belofte deed.

Waarop Treesje hem onder de klamboe liet krui-
pen, hem kinine gaf, met een deken toedekte, ondanks de warmte, en hem grote koppen hete thee met citroen liet drinken, totdat het zweet hem aan alle kanten uitbrak. Toen de aanval voorbij was, wilde

Bull weer opstaan, maar Treesje herinnerde hem aan zijn belofte. Dagenlang kookte en braadde ze allerhand lekkere kostjes voor hem. Ze stuurde Goliath weg met het jachtgeweer, en deze keerde na een uur of wat terug met twee vette duiven en zes eieren van de boskip, prachtige, grote, bruine eieren. Bovendien had hij nog een groot pak op z'n rug, waarin planten bleken te zitten. Hij beduidde haar in heel gebrekkig Maleis, dat ze die planten als groente moest klaarmaken voor Bull, en probeerde haar ook door gebarentaal uit te leggen, hoe ze dat moest doen. Toen Treesje hem niet goed begreep, ging Goliath zelf aan 't werk.

Hij nam een klapper (kokosnoot), raspte er het vruchtvlees van, deed daar water op en kneep dit vocht er weer uit. Het was nu melkwit en wordt daarom ook wel klappermelk genoemd. Deze bewerking was niets nieuws voor Treesje, en ze nam zich voor het in 't vervolg zelf te doen, want Goliath's handen waren niet ál te schoon. Hij goot nu de klappermelk in de braadpan boven het vuur, deed er wat zout en lombok (kleine Spaanse peper) bij, en toen alles borrelend kookte, sneed hij er tenslotte de groente in klein. Goliath noemde een heel vreemde naam voor de groente, maar later kwam Treesje tot de ontdekking, dat het ongeveer dezelfde plant was als die, welke op Java „kang-koeng” genoemd wordt.

Bull at er eerst van om Goliath een genoeg te doen, maar toen hij ze eenmaal geproefd had en ook van andere Papoea's hoorde, dat ze door de vroegere paradijsvogeljagers altijd gegeten werd als het beste middel tegen de zo gevreesde zwartwaterkoorts, wilde hij ze iedere dag op tafel zien. Want het was een heerlijke groente en er groeiden kolossale hoeveelheden van in de moerassen om het Sentanimeer.

Dank zij het trouw innemen van kinine en de goede zorgen van Trees, kon Bull na een paar dagen zijn werk hervatten. Hij bracht de zaagmachine over naar het waterwiel, sloopte er de handvatten af en zette een drijf wiel op de as.

Nu bleef de zaag van vroeg tot laat in beweging, terwijl Goliath en David vrij waren om er „eten" voor aan te slepen. Het viel niet mee om de zaag bij te houden, want die had een enorme honger, zoals Goliath het uitdrukte. De koefassabomen in de naaste omtrek waren spoedig verwerkt, en Bull moest nu meer mannen in dienst nemen om het hout van iets verder te kunnen aanvoeren. Hij nam ook een man uit Halmaheira in dienst, die in zijn geboorteland prauwenmaker geweest was en dus handig met de dissel (overdwars staande bijl) om kon gaan. Want hij had voor de bruggen niet alleen kleine balken en planken nodig, maar vooral ook zwaarder hout, dat zijn zaag niet verwerken kon! Zulk

hout wordt het best vierkant beslagen, dat wil zeggen: er wordt aan vier zijden een vlakke kant aan gemaakt door middel van de dissel.

Toen Bull voldoende hout klaar had voor de eerste brug, zette hij de zaagmachine stop en vertrok naar Hollandia om daar de overeenkomst te ondertekenen. Het was een zware dagreis daarheen. Eerst te voet naar Ifar, een kleine plaats aan de noordelijke oever van het Sentanimeer. Daar huurde hij een uitgeholde boomstam, door de Engelsen zo typerend dug-out canoe genoemd, en liet zich door vier Papoea's naar de andere zijde roeien, een tocht, die ongeveer drie uren in beslag nam. Hij had ook wel langs een smal bergpad om het meer heen kunnen lopen, maar de tocht per kano spaarde hem veel tijd en vermoeienis.

Op de plaats van aankomst stond weer een posthuis, zoals dat te Tanah-Merah. Hij hield hier niet halt — waarom zou hij trouwens ook, want het was leeg en verlaten — maar begon dadelijk aan de tocht van twaalf kilometer over land, die hem van de kust scheidde. Daar hoopte hij dan een vlerkprauw te kunnen overhalen hem over zee naar Hollandia te brengen.

Alweer een mars van ruim twee uur, heuvel op, heuvel af, meest door zwaar bos. Totdat hij eindelijk de laatste helling had bestegen en de Humboldt-

Daar huurde hij een uitgeholde boomstam. . . .

baai onder zich zag liggen. Daarbeneden, onder aan het steile pad, op een stukje strand met een paar klapperbomen (kokospalmen), zag hij het posthuis van Pim liggen. Waarom dit posthuis met het kleine houten steigertje er naast Pim heette, had niemand Bull kunnen vertellen, maar iedereen sprak van Pim, en een vreemdeling had daardoor gemakkelijk kunnen denken, dat er een dorpje of tenminste een gehucht lag. Maar er was niets anders dan het posthuis, dat er al even verlaten uitzag als dat aan het Sentanimeer. Er was ook nergens een vlerkprauw te zien, behalve dan een heel eind de baai in, waar drie grote dorpen lagen, die op palen waren gebouwd boven de riffen. Die dorpen lagen te ver af om te beschreeuwen, en om er te komen had je een vaartuig nodig.

Nu liep het al tegen drie uur in de namiddag en Bull had zijn intrek kunnen nemen in het posthuis, om daar te overnachten of te wachten tot een der in de baai vissende vlerkprauwen wat dichtter onder de wal kwam, maar hij gaf er de voorkeur aan zijn reis verder te voet voort te zetten. Er was namelijk ook nog zo iets van een pad, dat door de bergen langs de kust naar Hollandia voerde. Een moeilijk begaanbaar pad, en veel langer dan de weg over zee.

Het liep tegen zonsondergang, alvorens Bull de laatste helling beklommen had en zich doodmoe op

een rotsblok neerzette om even uit te blazen. Daar onder hem lag de baai met Hollandia er aan. Dit gezicht deed hem bijna zijn moeheid vergeten, en geen wonder. Want wat een uitzicht! Het water van de Humboldtbaai, fonkelend als een opaal in de laatste zonnestralen; een keten van grillige koraalrotsen, die hem van de westzijde insloot, terwijl de middelste inham, waar Pim aan lag, en de meest oostelijke, die Hol Tae Kang genoemd werd, nu aan zijn blik onttrokken werden door het bos, waar hij juist doorgekomen was. Aan de voet van de bergwand, die hij nog moest afdalen, kronkelde zich een zilveren lint, een snelstromend beekje; en daar waar dit zich in zee stortte, stond een miniatuur-kerkje met een wit klokketorentje. Aan de andere oever van de beek lagen, hier en daar verspreid, wat primitieve houten huisjes, waaronder één, iets groter dan de andere, met een vlaggestok er voor. Daar woonde de gezaghebber van Hollandia, de heer Douwe Urver, wie hij een bezoek wilde brengen. Het had er veel van of een kind daarbeneden aan 't spelen was geweest en plotseling door moeder weggeroepen was, zodat het zijn speelgoedhuisjes in de steek had moeten laten.

De zon stond nog maar op een vingerbreedte boven de horizon. Straks zou hij verdwijnen, en Bull moest zich dus haasten om van het laatste licht te

profiteren. Want het pad liep zigzag omlaag en lag vol rotsblokken. Hier en daar was het nauwelijks te onderkennen. Bull repte zich zoveel hij kon, maar nog was hij niet beneden, toen de eerste lichtjes reeds in de huizen werden opgestoken, en hij moest dus goed oppassen waar hij zijn voeten neerzette. Bij het doorwaden van de beek moest hij afgaan op het onzekere licht van de sterren.

Een Papoea, die juist aan 't water scheppen was, wees hem de weg naar het „grote huis”, en hier vond hij Urver in de voorgalerij met een glas bier voor zich.

„Ha, meneer de Terry, bent u eindelijk gekomen? Ik dacht al dat u ziek was, of dat u de afspraak vergeten had door het vele werk!”

„U hebt niet zo slecht geraden, meneer Urver. Ik ben werkelijk ziek geweest, maar niet lang. Ik wilde eerst het hout voor de brug bij mijn huis klaar hebben en zeker zijn, dat de machine goed werkt, voordat ik een contract teken.”

„En bent u nu zover?”

„Ja, alles is puik in orde. Nu durf ik het aan.”

„Prachtig! Maar ga toch zitten. U blijft natuurlijk hier eten en slapen, want we hebben in Hollandia nog geen hotel,” voegde Urver er schertsend aan toe.

„Ook dat zal nog wel komen,” antwoordde Bull. „'t Is maar een kwestie van tijd.”

„Nog altijd even optimistisch,” meende Urver lachend, „maar voor het zover is, zullen we nog wel tijd hebben voor een biertje.” Hij schonk het schuimende vocht in.

„Graag, ik heb een pracht van een dorst.”

„En honger misschien ook?”

„Ook dat.”

„Ik waarschuw u, dat mijn kokkie niet te vergelijken is met uw vrouw. Wat ze mij te eten voorzet, is altijd maar zo-zo.”

„Rijst zal ze toch zeker kunnen koken?”

„Ja, maar dat is dan ook het enige.”

„En het voornaamste,” meende Bull. „Op uw gezondheid!”

Douwe Urver liet het zijn gast aan niets ontbreken. Nadat zij enige glazen bier hadden gebruikt, bracht hij hem naar de badkamer, waar een grote bak gemetseld was, die het badwater bevatte. Dat water werd iedere morgen door koelies in blikken uit de beek aangedragen en was heerlijk koel. Op de rand van de mandiebak stond een emmertje met handvat, de zogenaamde gajong, waarmee hij zich, naast de bak staande, overgieten kon. Op de rand van de bak stond een schoteltje met een stuk zeep, en aan een kapstok tegen de deur hingen een schone badhanddoek en een linnen pyjama, terwijl daaronder een paar leren sloffen klaar stonden. Dat was vroeger in Indië zo

de gewoonte en Bull had ook niet anders verwacht.

Onder het mandiën (baden) verwonderde Bull zich er over, dat de gezaghebber nog altijd zo ouderwets geïnstalleerd was. Hoeveel gemakkelijker en goedkoper dan dat eeuwigdurende waterdragen zou het niet zijn, om het water van de beek regelrecht door een bamboe goot naar de mandiebak te leiden? Ach ja, dacht hij, die koelies krijgt de gezaghebber voor niets en hij denkt er geen ogenblik over na, hoeveel nuttiger hij diezelfde werkkrachten zou kunnen gebruiken. Voor het aanleggen van een betere weg bijvoorbeeld, en voor honderden andere zaken. Maar nee, hij heeft de boel hier zo gevonden en blijft maar in dezelfde sleur doorgaan. Geen wonder dat een land, door zulke mensen bestuurd, niet vooruitkomt. En toch is Douwe Urver, vergeleken bij vele van zijn collega's, een vooruitstrevend man.

Met het licht is het al niet beter gesteld. Nog altijd die omslachtige petroleumlampen, die iedere dag schoongemaakt moeten worden en waarvoor de brandstof van ver over zee moet worden aangevoerd. Zonder veel moeite zou hij hier electriciteit kunnen hebben, net als ik daarboven. Ik moet het er eens voorzichtig met hem over hebben. Wat zal hij grote ogen opzetten, als hij over een paar maanden weer eens bij me aankomt.

Zo dacht hij terwijl hij zich afdroogde, de pyjama van zijn gastheer en de sloffen aantrok. Daarna ging hij door het huis naar de voorgalerij, waar de gezaghebber {hem al met een borrel zat op te wachten.

Aan tafel en de gehele avond daarna bespraken ze Bull's plannen voor de toekomst. Hij had een tekening van de eerste brug meegebracht, die Douwe Urver aandachtig bekeek.

„Nou, nou,” meende deze, „dat wordt een luxe-brug, zelfs met een dak er boven. Zouden we dat niet een beetje eenvoudiger kunnen doen?”

„Natuurlijk kan dat,” antwoordde Bull, „maar ik denk niet dat het verstandig zou zijn. Goedkoop is duurkoop. Het regent hier veel en het hout zou binnen tien jaar gaan rotten. De mijne houdt het wel twintig jaar uit zonder reparatie.”

„Over tien jaar ben ik al lang niet meer hier en ik heb weinig zin om voor mijn opvolgers te werken,” voerde Urver hiertegen aan.

„Een goede brug is misschien tweemaal zo duur als een slechte,” hield Bull vol. „Ik zit hier over tien jaar nog wél en ik hoop zelfs, dat er heel wat meer Europeanen zullen zijn, die tegen die tijd over uw brug zullen rijden met vrachtauto's. Als we een slechte brug bouwen, is er kans, dat er over tien jaar helemaal niets meer ligt, want wie zegt dat

uw opvolger even ondernemend zal zijn als u?"

Deze laatste, vleiende opmerking maakte dat Bull het pleit won. De gezaghebber vroeg tenminste hoeveel het geval zou kosten.

„Laat eens zien," zei Bull, „ik heb berekend, dat er om en bij tien kubiek hout in gaat. Hoeveel betaalt u hier per kubiek?"

„Zestig gulden!" loog de gezaghebber.

„Goed, dat wordt dan zeshonderd, plus werkloon en toezicht."

„De koelies krijgt u van mij, dus hoeveel wordt het dan?"

„Honderd gulden voor mijn werk. Vindt u dat te veel?"

„Dat niet, maar de brug wordt te duur. Ik weet niet. . . ."

„Nou, dan laat ik nog vijftig gulden vallen," zei Bull, wie de angst om het hart sloeg, dat het werk misschien niet door zou gaan.

„Afgesproken," zei Urver, „ik zal het met de eerste brug proberen en ik zal u het geld vooruit betalen, laten we zeggen als voorschot."

„Als voorschot?" herhaalde Bull verbaasd. „Maar het is toch het hele bedrag!"

„Komt er niet op aan. Ik kan de betaling niet uitboeken voordat de brug klaar is, en bovendien komen er nog wel wat bouten en andere kleinig-

heden bij, zodat het bedrag toch hoger wordt. Dat zien we achteraf wel."

Daarmee was de zaak afgedaan en de volgende morgen tekende Bull een kwitantie, waarop het bedrag nog was opengelaten. Hierover dacht Bull niet verder na, vooral ook doordat Douwe Urver zo buitengewoon vriendelijk was hem, behalve het geld, ook nog een toom kippen en een haan mee te geven en hem zijn medewerking aanbood voor het bestellen van jachtpatronen en zaaizaad van allerlei soort. Op dit gebied was de hulp van de gezaghebber van onschatbare waarde, want deze had maar te bestellen bij een der proefstations op Java om het beste van het beste te krijgen tegen ongehoord lage prijzen. Geen wonder dus, dat Bull buitengewoon ingenomen was met zijn beschermer en dat hij vergat wat Trees hem over haar indrukken had gezegd.

Bij zijn afscheid gaf zijn gastheer hem twee Papoea's mee om de kippen te dragen, en dezen kwamen hem goed van pas, want hij wilde ook nog allerlei boodschappen voor Treesje doen in de Chinese toko. Hij zou haar bij zijn terugkomst eens flink verrassen.

Terwijl hij met zijn inkopen bezig was, bedacht hij plotseling, dat hij nog iets vergeten had aan de gezaghebber te vragen. Zijn waterwiel moest een sluis hebben om de toevoer te regelen. Daarvoor zou

hij moeten metselen. Een paar vaten cement. . . .

„Ha! Bent u daar al weer terug!” riep Douwe Urver. „U kunt zeker nog geen afscheid nemen van de wereldstad Hollandia?” Bull was hem op zijn kantoor komen opzoeken en de gezaghebber ontving hem met deze gekscherende opmerking. Maar iemand, die meer op zijn hoede was, had kunnen opmerken, dat Bull's binnenkomen hem heel ongelegen kwam en dat hij haastig een boek dichtsloeg, waarin hij zojuist nog had zitten schrijven.

„Ja, dat zit zo,” antwoordde Bull, een beetje verlegen omdat hij nu alweer met een verzoek aankwam, „ik wil een sluis maken tussen mijn waterwiel en de kali, met het oog op bandjirs.”

„Ja, en?” vroeg de gezaghebber, merkbaar opgelucht.

„Daar moet ik voor metselen en ik heb geen cement. Nu wilde ik u vragen of. . . .”

„Natuurlijk, zeg maar hoeveel vaten.”

„Als het niet te veel gevraagd is, zoudt u er dan twee voor me willen bestellen?”

„U treft het, want ik heb er nog tien over van de vloeren, die ik onder mijn huis en onder het kantoor heb laten maken.”

„Mag ik er een paar van overnemen?”

„'t Is de moeite niet. U kunt ze alle tien krijgen voor de bruggen, want daar dienen ze toch ook

indirect voor. Dan schrijf ik ze wel over op die rekening."

„Hemel nog toe, 't is ongelofelijk. Ik weet niet hoe ik u daarvoor genoeg kan bedanken," zei Bull verrukt.

„We moeten elkaar helpen in de wereld," antwoordde Urver. „Best mogelijk, dat ik later eens bij u om hulp aanklop, als ik ergens mee in zit. Praat er dus maar niet verder over. Ik zal order geven de vaten over een paar dagen bij u te bezorgen." En de daad bij het woord voegend riep hij de schrijver, die in het aangrenzende vertrek werkte.

Nauwelijks was Bull vertrokken, of Douwe Urver sloeg zijn boek weer open en begon er ijverig cijfers in te schrijven.

„Onnozele hals!" mompelde hij een paar maal voor zich heen, en schreef dan glimlachend verder.

De „onnozele hals" was intussen op weg naar huis. Deze keer was hij zo gelukkig een vlerkprauw te bemachtigen, die hem over zee naar Pim bracht.

De bijna naakte roeiers kenden hem nog uit de tijd, dat hij hier als militair geweest was, en stelden honderd-en-één vragen:

„Waarom heb je nou geen uniform meer aan?
Heb je veel geweren meegebracht?

Is het waar, dat je een blanke vrouw hebt meegebracht?

Ze vertellen, dat ze zulke rare kleren aan heeft, is dat werkelijk waar?

Wat voer je daar uit bij het Sentanimeer, en waarom kom je niet bij ons hier aan de kust, want hier is toch veel meer sago en vis te eten?"

En zo maar door.

Ze zaten met hun blote billen op de scherpe randen van de prauw, die maar juist genoeg plaats liet om er hun benen te plaatsen, de ene knie voor de andere. Door deze gewoonte hadden ze dikke eeltlagen op hun zitvlak. Maar Bull zat als een pasja met gekruiste benen op een platform, dat ze uit sterke boomtakken midden op het ranke vaartuig hadden bevestigd en dat anders diende tot het meevoeren van levensmiddelen en gereedschappen, zoals pijlen, bogen en harpoenen voor de visvangst. Ook nu hadden ze natuurlijk hun wapens bij zich, want zonder die gaat een Papoea nooit van huis.

Ze roeiden met hun mooi bewerkte ijzerhouten pagaaien, en ook de prauw zelf was kunstig versierd met houtsnijwerk en tekeningen in rood, wit en zwart, terwijl aan de boeg een gebeeldhouwde vogelkop bevestigd was. Het vaartuig was uiterst licht en kon door twee man gemakkelijk gedragen worden. Het scheerde dan ook als een vogel over het water.

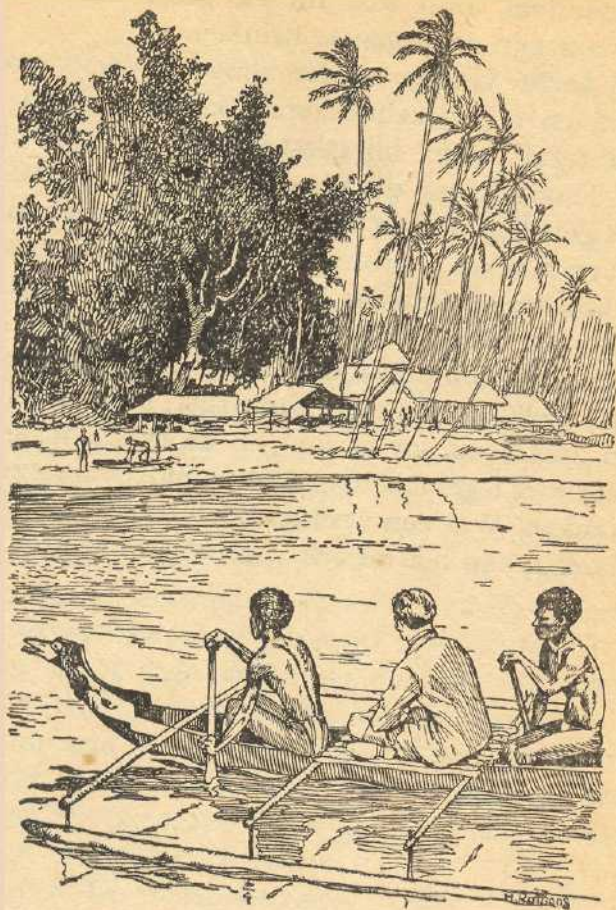
Toen ze buiten de inham van Hollandia kwamen

en een vooruitstekende koraalrots omvoeren, bleek het water lang niet zo kalm als het daarbinnen geschenen had. Er liep een lange deining en bijgevolg stond er een flinke branding bij de rots, waar ze in een boog omheen voeren. Die rots had de vorm van een Papoeakop, waarvan nu eens de mond te zien kwam en die daarna weer tot aan de neus ondergedompeld werd. Dan schuimde en spatte het bij de mond, alsof die het water uitblies. Iemand die minder zeevast was dan Bull, zou hier gemakkelijk zeeziek geworden zijn.

Even later voeren ze de inham van Pim binnen door een opening van slechts enkele tientallen meters en hier was het water weer spiegelglad. De zon scheen onbarmhartig, en Bull was blij toen ze een paar paaldorpen voorbij waren en de aanlegsteiger van Pim naderden, waar de schaduw van een bosje klapperbomen hen wenkte.

Nauwelijks aan wal, klom een der roeiers naar boven en haalde voor ieder van het gezelschap een jonge klapper, die met een kapmes opengeslagen en daarna leeggedronken werd. Het water van de jonge klapper is heerlijk fris en het vruchtvlies is zacht als gelatine. Geen smakelijker versnapering opeen warme tocht dan jonge klappers. Maar mensen, die aan malaria lijden, moeten er mee oppassen, want drinken ze te gulzig, dan volgt meestal een

De tocht verliep verder zonder wederwaardigheden.

koortsaanval. Bull wist dit en paste dus wel op niet naar zijn genoegen te drinken.

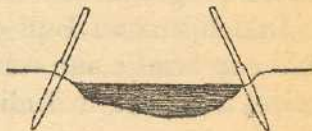
De tocht verliep verder zonder wederwaardigheden, en nog dezelfde avond keerde Bull in zijn gezin terug, waar hij geestdriftige verhalen deed over de ontvangst, die hem bij Douwe Urver was te beurt gevallen. Boeng was dol met de kippen en de haan en maakte al grote plannen voor het opfokken van honderden kuikens, terwijl Trees alle heerlijkheden uitstalde, welke Bull uit de Chinese toko had meegebracht. Blikken boter, suiker, gecondenseerde melk, koffie, thee, zout, rijst, meel, alles was er in overvloed, en zij kon nu de eerste maanden zonder zorg tegemoet zien en wat minder zuinig zijn in de keuken. Wat een weelde. En dit alles hadden ze te danken aan het bezoek van de gezaghebber.

VIII

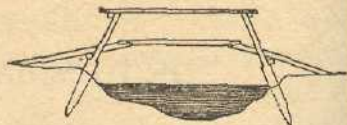
DE DJEMBATAN KEMIRI

Twee weken na het bezoek aan Hollandia lag de eerste brug er, en Bull had reden om trots te zijn op zijn werk. Het was nu de droge moesson en er stroomde dus weinig water door de Kali-Kemiri, maar bij het bouwen had hij wel degelijk rekening gehouden met de regentijd en met de bandjirs, die daarmee gepaard gaan. Daarom had hij de brug in één enkele spanning gebouwd, zonder pijlers in de rivier, want deze zouden immers met de eerste de beste bandjir weggeslagen kunnen worden.

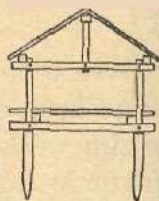
Bull had twee eenvoudige bruggehoofden gemaakt door jonge bomen in beide oevers te zetten, welke hij onderaan rond gelaten had en slechts boven de grond vierkant beslagen. De doorsnede van de bedding van de kali zag er toen zó uit:

Ieder van de jukken bestond uit twee zulke stammen, die hij door dwarsstammen met elkaar verbonden had: één op de hoogte van het brugdek en één geheel bovenaan, waar het dak begon, dus ongeveer twee en een halve meter boven de grond.

Op de onderste dwarsbalken kwamen ter weerszijden balken in de lengte te liggen, die ze schuin met de oevers verbonden, en die balken werden aan één zijde ingezaagd, zodat twee balken over de gehele lengte van de brug er in pasten.

Dwars over deze leggers werden de planken van vier meter vastgespijkerd en vormden zo het brugdek. En boven op de schuin staande jukken kwam een dak van latten, met de bladeren van de sagopalm belegd, op dezelfde manier, waarop in Nederland rieten daken worden gemaakt.

De twee jukken beschermden hij ten overvloede nog door er rond omheen zware keien op te stapelen, en de brug was af.

Dadelijk zond Bull een bode naar Douwe Urver met een briefje aan een stok gebonden als een vlaggetje, zoals dat in Indië gebruikelijk is. In die brief

nodigde hij de gezaghebber uit om de eerste brug in zijn ressort feestelijk in gebruik te komen stellen.

De gezaghebber liet niet lang op zich wachten. Twee dagen later verscheen hij reeds op het toneel aan het hoofd van een grote stoet. Niet alleen de inlandse ambtenaren en de dorpshoofden van de kust had hij bij zich, maar ook de mannen en vrouwen van hun dorpen hadden zich bij hen gevoegd uit nieuwsgierigheid. Op last van de gezaghebber hadden ze tamme varkens en sago meegebracht om een groot festijn aan te richten ter ere van de belangrijke gebeurtenis, een last, waar ze maar al te graag aan hadden voldaan, want de Papoea's laten zich geen gelegenheid tot feestvieren ontglippen.

Al van verre werd hun komst aangekondigd door het slaan op de tamtam, een soort trommel, die gemaakt is van een uitgeholde boomstam, bespannen met een kangoeroehuid.

Bull hoorde het en stak zich vliegensvlug in feestgewaad, dat wil zeggen: hij verwisselde zijn korte broek en hemd voor een wit tropenpak met bruine schoenen. Treesje deed haar mooiste japon aan, stak Boeng in een schone broek en sporthemd en liet hem zijn gymnastiekschoentjes aantrekken, iets wat zelden gebeurde, want meestal liep hij barrevoets. Zij waren juist op tijd om Urver

aan de andere zijde van de brug te verwelkomen.

Deze kwam met uitgestrekte hand op hen toe, wenste Bull geluk met zijn succes en wenkte toen een van de dragers, die een kist op zijn schouder torste. Uit die kist kwamen een paar flessen champagne en glazen.

De Papoea's hurkten vol belangstelling om hen heen en verloren hen geen moment uit het oog. Wat ging er nu gebeuren? Waarvoor zouden die blanken wel een huis over de kali gebouwd hebben? Dat dit prachtige bouwwerk nergens anders toe moest dienen dan om met droge voeten over het water te komen, zo iets was hun natuurlijk volkomen onbegrijpelijk.

Douwe Urver sprak met Bull. Hoe moest de eerste brug heten? Terrybrug misschien? Heimelijk kosterde hij de hoop, dat Bull er „Durverbrug” van zou maken, wat ook werkelijk een aardige naam geweest zou zijn, maar Bull hield niet van poespas en nog veel minder van vleierij. Hij stelde voor de brug eenvoudig Kemiribrug te noemen.

„Goed, Kemiribrug dan,” zei Urver met nauw verholen teleurstelling. „Laten we daarop drinken.” Hij liet een der flessen knallen onder uitroepen van bewondering, schonk de glazen van Bull, Treesje, de ambtenaren en zichzelf vol en hield een korte toespraak in het Maleis, waarin hij de macht en de

kundigheden van het blanke ras terdege verheerlijkte. „En deze prachtige brug zal voortaan genoemd worden de Djembatan Kemiri!” besloot hij zijn toespraak, waarna allen hun glas ophieven en in één teug ledigden.

Toen verdeelden zich de Papoea's in groepjes, ontstaken vuren, slachtten varkens, kookten sago-pap en begonnen te feesten, terwijl Douwe Urver met de familie de Terry mee naar huis ging om daar verder de avond en de nacht door te brengen. Van slapen kwam niet veel, want de Papoea's beukten zonder ophouden op hun trommen los en dansten gillend bij het schijnsel van de vuren. Boeng vond dit eerst prachtig, maar in zijn hart was hij toch ook wel een beetje bang. Want de kreten, die de Papoea's slaakten, weerklonken onheilspellend door de wildernis en werden steeds rauwer naarmate hun dansen wilder werd met het vorderen van de nacht. Ook Treesje voelde zich verre van gerust. Wel had Bull haar herhaaldelijk verzekerd, dat deze Papoea's nu al sinds jaren de gewoonte van menseneten opgegeven hadden, maar je kon toch nooit weten. Als ze in hun opwinding nu eens vergaten, dat ze christen geworden waren? Aan hun woeste uiterlijk en rollende ogen was daarvan al heel weinig te bespeuren.

Maar al was hun christendom slechts een heel

dunne laag vernis, die dan nog op zonderlinge wijze vermengd was met allerlei heidens bijgeloof en overgeleverde gewoonten, het ontzag voor het bestuur der blanken zat er des te dieper in. De arm van het gezag reikte nog wel niet verder dan een smalle kuststrook, maar waar het eenmaal gevestigd was, liet het zich terdege gelden. Van verzet daartegen kon geen sprake zijn, want de blanken en hun inlandse politie bezaten wapenen, waartegen zij met hun pijlen en lansen niets konden uitrichten; en van vluchten al evenmin, want in het binnenland woonden andere stammen, die hun vanouds slecht gezind waren, welke gezindheid er nog op was achteruitgegaan, sinds de kuststammen het christendom hadden aanvaard en hun kannibaalse gewoonten hadden afgezworen. Nee, zij waren aangewezen op de betrekkelijk smalle kuststrook, waar de Grote Blanke Heer de schepter zwaaide. Ook hadden ze het daar beter dan hun rasgenoten uit het binnenland, waar soms hele stammen uitstierven door ziekte en oorlog. Al werden zij dikwijls opgeroepen voor gemeenschapswerk, wat zij erg vervelend vonden, aan de andere kant genoten zij veel groter veiligheid onder de bescherming van de geweren van de bruine politiemannen, die de Grote Blanke Heer op verschillende plaatsen had gelegerd om de orde te handhaven.

Douwe Urver had slechts zelden politie bij zich op zijn tochten en niemand had ooit een vuurwapen in zijn hand gezien. Een wandelstok met zilveren knop was alles wat hij ook nu bij zich had. Maar de Papoea's wisten uit verhalen van hun ouders en grootouders, hoe gevaarlijk het is een blanke aan te vallen. Vroeger, toen ze dit nog niet wisten, hadden ze wel eens zulk een vergissing begaan. Toen waren er blanke zendelingen en ambtenaren gedood en opgegeten. Dat was dan een groot feest geweest, maar nog voordat ze het eens waren geworden over het verdelen van de buit, was er een schip voor anker gegaan in de baai. Plotseling waren er rookwolken uit de zijden van dit schip te voorschijn gesprongen en even daarna rolde de donder en sloeg de bliksem in tussen hun hutten aan het strand. Vele mannen en vrouwen waren toen gevallen om niet weer op te staan. De anderen waren de bossen in gevlucht en hadden van daaruit gezien, hoe tientallen witte mannen naar het strand roeiden, de hutten in brand staken en de tamme varkens als buit meevoerden. Toen zat de schrik er in en waagde niemand het meer zich aan een blanke te vergrijpen. Daarom behoefde Urver dan ook geen gewapend geleide op zijn inspectietochten en had hij voldoende aan zijn stok met zilveren knop, waaraan de Papoea's eenzelfde betekenis toekenden als aan

de toverstaven van hun eigen medicijnmannen.

Bull nam de gelegenheid waar om uitvoerig met Urver van gedachten te wisselen over de toekomst van het land en over de wijze, waarop zij de streek van Sentani zo spoedig mogelijk tot een zekere welvaart zouden kunnen brengen. De gezaghebber was in dit opzicht nogal pessimistisch. Beter gezegd: hij deed zich zo voor om Bull uit zijn tent te lokken.

„Alles goed en wel,” zei hij, „u wilt deze streek tot een soort kolonisatiegebied maken, waar blanken zich voorgoed of tenminste voor lange tijd kunnen vestigen. Maar ik zie nog altijd niet, welke kansen zo'n onderneming kan bieden. Een blanke heeft nog iets meer dan eten nodig om te kunnen leven. Hij moet kleren, machines, ja wat niet al invoeren. Om die te kunnen kopen, moet hij ook iets uitvoeren en wel zo vlug mogelijk. U hebt nog een klein pensioen, maar anderen hebben dat niet. Hoe moeten die dan bijvoorbeeld aan suiker, zout, naai-garen, katoen, potten en pannen of aan patronen voor hun geweren komen? Waar moeten ze die mee betalen? U betaalt mij met hout en ik geef u cement en geld. Dat gaat goed zolang u alleen bent, maar er komt een tijd, dat er geen bruggen meer gebouwd worden. Als hier tien kolonisten kwamen, die allemaal hout gingen zagen, zou ik het niet meer kunnen afnemen, laat staan als er honderd kwamen. U moet

toch nog iets anders op het oog hebben. In Transvaal was dat anders. Daar hadden ze goud en diamant..."

Bull keek de gezaghebber onderzoekend aan. Wat wilde hij met deze toespeling op het goud? Had hij daar een bedoeling mee?

„Goud brengt nooit geluk,” zei hij enigszins nors.

„Jammer maar, dat je er niet buiten kunt,” pareerde Urver.

„Suggestie!” meende Bull.

„Suggestie? Hoe bedoelt u dat?”

„Precies wat ik zeg.”

„O, hou toch op over dat eeuwige goud,” viel Trees hem in de rede, want zij voorzag een lang en vervelend debat, zodra haar man op zijn stokpaardje was aangeland. „U nog een kop koffie, meneer Urver? Neemt u toch flink van die pisang-goreng¹⁾ En die spekkoek,²⁾ vindt u die niet lekker?”

„Heerlijk, mevrouw, heerlijk! U staat tenminste met beide benen op de grond. Uw man is, geloof ik, een erge idealist, is het niet?”

„Ik weet niet of het zo erg is om een idealist te zijn, als je tenminste daarnaast niet een volslagen idioot bent,” vond Bull. „Ik voor mij heb het ideaal

---

1) Bananen of bananenbignets, in olie gebakken.

2) Spekkoek heeft niets met spek te maken. Zij is in lagen van verschillende smaak en kleur gebakken en doet daardoor denken aan doorregen spek.

om vrij te leven, mezelf te helpen en nooit m'n hand op te houden. Daar doe ik niemand kwaad mee, zover ik weet. En wat het goud betreft. . . ."

„Alweer dat goud," zuchtte Trees.

„. . . . de waarde daarvan berust voor het grootste deel op suggestie. Op zichzelf is het niet meer waard dan de kralen, die de Papoea's als geld gebruiken: hun mani-mani."

„Dat is sterk!" riep Urver uit.

„En toch is het zo," vervolgde Bull onverstoort. „Er is op de wereld zoveel goud, maar de enige manier, waarop het nuttig gebruikt wordt, is voor het vullen van kiezen."

„En het geld dan?" vroeg Urver verbaasd.

„Het geld? Nu nog mooier. Hoeveel keer per jaar ziet u een gouden tientje? En geeft u daar dan soms meer voor dan voor een gewoon briefje van tien?"

„Ja, maar. . . . dat komt alleen doordat de bank het goud in voorraad houdt, zodat je er het papier tegen kunt inwisselen. Dat weet toch ieder kind, zou ik zeggen."

„Precies, maar. . . . hoeveel keer hebt u dat al gedaan?"

„Laat 's zien. . . . eigenlijk nog nooit."

„Natuurlijk niet. Ik ook niet, en waarschijnlijk doet niemand dat ooit. En waarom zou je ook? Verbeeld je dat je met duizend gulden goudgeld

op reis moest gaan. Dan mocht je wel een koelie meenemen om het voor je te dragen. Maar vertel me nu eens: wat zou het voor verschil gemaakt hebben, als de Javase Bank nu eens geen goud in haar kelders had liggen? Of als ze in plaats daarvan Papoease kralen of voor mijn part bakstenen had liggen? Daar zoudt u toch nooit iets van bemerkt hebben, is het wel?"

„Nee, ik niet," weifelde Urver, „maar...."

„Nou, dan is het toch zuiver suggestie, als het in werkelijkheid geen verschil maakt!" riep Bull triomfantelijk uit. „En een dure suggestie bovendien. De ene dag lees je in de krant, dat er zoveel millioen aan goud verscheept is van Amsterdam naar New York. Een week later, dat er een grote verscheping heeft plaats gehad van New York naar Londen, en weer een tijdje later een van Londen naar Amsterdam. Dan heeft dat goud een reisje om de wereld gedaan en ligt weer op dezelfde plaats. Alleen zijn de gouden staven telkens weer uitgepakt, geteld en gewogen; ze zijn onderweg bewaakt door mannen met mitrailleurs en ook de scheepvaartmaatschappijen hebben er flink aan verdiend, om van de assurantie nog niet eens te spreken. Net een gekkenhuis, waar ze de boel van de zolder naar de kelder, van de kelder naar de schuur en dan weer van de schuur naar de zolder slepen."

„Dat is in verband met de koersen van dollars en ponden ten opzichte van de gulden,” verklaarde Urver als een die weet waar Abraham de mosterd haalt.

„Kan me niks schelen in verband waarmee ze zo idioot doen. Een gekkenhuis noem ik de wereld, en daar blijf ik bij.”

„Ondertussen zoudt u er toch maar heel wat beter aan toe zijn, als u een paar kilo van dat stomme goud had, om er het een en ander voor te kopen,” meende Urver.

„Ja, omdat er altijd gekken genoeg zijn, die er bruikbare dingen voor in de plaats geven. . . .”

„Nou, en óf dat gemakkelijk zou zijn!” verzuchtte Trees, die niet eens gehoord had wat haar man zei.

Intussen was er een merkbare verandering over Bull gekomen. Nu was hij het, die Urver wantrouwde. Waar wilde die heen met zijn toespelingen op het goud! Wilde hij hem aansporen om z'n eed te breken en zelf meeprofitieren van Bull's kennis, of wilde hij hem polsen, om te zien of hij werkelijk slechts gekomen was om te koloniseren? Hij besloot zich in geen geval bloot te geven en het gesprek zo snel mogelijk van dit gevaarlijke onderwerp af te brengen.

„U hebt me onlangs beloofd die tien vaten cement hier te laten bezorgen,” zei hij. „Kan ik daarop rekenen?”

„U hebt me onlangs beloofd die tien vaten cement hier te laten bezorgen.”

„Gunst, ik dacht dat u ze al had,” antwoordde Urver verwonderd. „Is dat dan niet zo?”

„Nog niks gezien,” zei Bull. „Ik hoop niet, dat ze onderweg neergegoid zijn en nu in de regen liggen.”

Urver maakte zich boos en liet dadelijk de schrijver aanrukken, wie hij de order gegeven had. Het bleek, dat deze zijn best had gedaan dragers te vinden, maar dat de Papoea's geen kans gezien hadden de vaten te transporteren. Hij wilde nu het cement in zakken laten overgieten, om het handelbaarder te maken. Maar hiertegen kwam Bull in verzet. Met de eerste de beste regenbui zou al zijn kostbaar cement bederven, meende hij. Nee, daar moest iets anders op gevonden worden.

Hij dacht na. Allerlei plannen passeerden de revue. Zou hij een paar wagentjes maken? Dat was een heel werk en zelfs al had hij ze, dan konden ze alleen op het stuk weg van Pim naar het Sentanimeer gebruikt worden. De rest was veel te slecht: ravijnen, kali's zonder bruggen, nee, dat ging niet. Het eenvoudigste zou stellig zijn de vaten op draagbaren te vervoeren, zo ongeveer als die, welke de kaasdragers op de markt van Alkmaar gebruiken. Dunne koefassaboompjes met sporten er tussen als bij een ladder. Vier man aan iedere baar en nog vier man om af te lossen. Voor het transport over zee en over het Sentanimeer moesten die draagbaren

dwars over twee prauwen worden vastgebonden, want een enkele prauw was te rank voor zulk zwaar transport. Tien vaten: tachtig Papoea's, twintig prauwen van Hollandia naar Pim en nog eens twintig over het Sentanimeer. Geen kleinigheid voor deze dunbevolkte streek.

Maar Urver zou zorg dragen dat alles voor elkaar kwam en Bull zou er zelf het toezicht bij houden. Na deze afspraak kwam Urver weer terug op de vooruitzichten van de nederzetting.

„U hebt me nog altijd geen antwoord gegeven op mijn vraag, wat u hier in de toekomst denkt te doen,” begon hij. „Wat wilt u gaan verbouwen om te exporteren?”

„Voorlopig heb ik nog geen plannen daarvoor,” bekende Bull. „Nu ik klaar ben met mijn waterwiel, ga ik planten. In de eerste plaats voor eigen gebruik en voor de mensen, die na mij zullen komen. Djagoeng ¹⁾, katella ²⁾, katjang tanah ³⁾, koffie, pisang, kapok enzovoort. Tussen de bedrijven door ben ik er eigenlijk al aan begonnen, maar nu ga ik er pas goed aan.”

„Natuurlijk, maar dan?”

---

¹⁾ Mais.

²⁾ Aardvrucht waarvan de tapioca gemaakt wordt.

³⁾ Aardnoten (pinda's).

„De ondervinding zal me wel leren, wat hier het best gaat. Misschien koffie, of rubber, of katoen. Ze zeggen, dat de katoen het hier ook heel goed doet, al is de kwaliteit niet zo best.”

„Hebt u er wel aan gedacht, dat u hier verschrikkelijk ver van de bewoonde wereld zit? Het transport . . . je moet hier al heel waardevolle producten hebben om het transport lonend te maken.”

„We zitten hier heel dicht bij Australië,” meende Bull peinzend.

„Maar er is geen verbinding,” gaf Urver er prompt bovenop.

„Wat niet is, kan komen.”

„Hemel nog toe, als u daarop moet wachten!” Het was duidelijk dat Urver zijn geduld verloor, en Bull verdacht hem er van dat hij steeds weer zinspeelde op een gemakkelijker te verkrijgen en waardevoller product, namelijk het goud. Maar hij ging daar niet op in.

Middernacht was al gepasseerd en nog steeds klonken de tamtams, die de dansende en gillende Papoea's begeleidden. Boeng was met het hoofd op tafel in slaap gevallen en Trees pakte hem op en bracht hem naar bed, terwijl zij zelf ook haar slaapkamer opzocht. Maar de mannen bleven nog npraten.

Urver opperde een plan om proeftuinen aan te

leggen te Ifar, dicht bij het Sentanimeer. Het was een plan, waar hij al jarenlang mee rondliep en waarvoor hij ook de toestemming van Batavia had. Maar hij had nooit iemand kunnen vinden, die er het toezicht op zou kunnen houden. Of Bull dit ook nog zou kunnen doen bij al zijn ander werk?

Natuurlijk wilde Bull dat, heel graag zelfs en tegen een matig salaris. Hier was een gelegenheid voor hem om ervaring op te doen op kosten van het gouvernement. Ook zou het zijn aanzien onder de Papoea's verhogen, wanneer hij bekleed was met een officiële functie. Zij zouden in hem de rechterhand van de gezaghebber gaan zien en dat bracht grote voordelen mee.

Dat was dus afgesproken. Reeds de volgende morgen ging hij met Urver mee naar Ifar. Daar wees de gezaghebber hem de plaats, die hij voor de eerste proeftuin had gedacht. Hij liet het dorpshoofd komen en beval hem Bull in alles behulpzaam te zijn en het deze niet aan werkkrachten te laten ontbreken.

Welnu, Bull liet er geen gras over groeien, maar gaf het dorpshoofd direct opdracht om alle bomen en struikgewas, die het terrein bedekten, om te kappen, op hopen te gooien en er de brand in te steken, zodra alles droog was. Dat werk zou ruim

een maand in beslag nemen en in de tussentijd zou de gezaghebber uitgezochte klappers laten aanrukken van een soort, die hier op Nieuw-Guinea nog nooit was aangeplant. Van deze soort werden de palmen niet hoog en ook de vruchten bleven klein. Maar ze hadden nauwelijks de helft van de tijd nodig die andere klappers er over doen voor ze vrucht dragen (zeven jaar), en de klappers waren ook bijzonder rijk aan vruchtvlees. Hierom was het immers te doen, want uit het vruchtvlees wordt de veelbegeerde klapperolie gewonnen, die in geen Indisch huishouden ooit mag ontbreken. Nog een voordeel, dat uit het beheer van deze proeftuin voor Bull voortspoot, was, dat de gezaghebber tweemaal zoveel bestelde als er eigenlijk nodig was en dat Bull het overschot op zijn eigen erf mocht planten.

Bull reisde verder mee naar Hollandia in het gevolg van de gezaghebber. Hij liet daar tien draagbaren maken voor zijn kostbare vaten cement en maakte alle voorbereidselen voor het transport; overal dacht hij aan en niets liet hij aan het toeval over. Zelf bevestigde hij de zware lasten op de prauwen en liet die vertrekken lang voor zonsopgang, wanneer er geen wind en dus ook weinig golfslag is. En zo verliep het hele transport onder zijn persoonlijke leiding, waardoor hij de weg wel driemaal aflegde, zoals een herdershond, die al maar de

schapen bij elkaar houdt en bij de geringste onregelmatigheid blaffend toeschiet.

En Treesje was meer dan ooit alleen. Als zij Boeng niet gehad had om voor te zorgen en les te geven, zou zij dit leven in de wildernis mét een man, die alleen 's avonds, en dan nog bekaaf, thuiskwam, niet hebben volgehouden. Vooral wanneer hij zoals nu op reis was en zij alleen stond tegenover die zwarte, met pijl en boog gewapende kerels, en alleen de geheimzinnige geluiden moest verdragen, die uit de rimboe tot haar doordrongen, leed zij erg onder de eenzaamheid. Ook verlangde zij naar een beter huis, zoals Bull haar dat beloofd had, met horren voor de vensters en deuren. Maar eerst moest de sluis voor het waterwiel af. En toen die af was, moest de tweede brug gebouwd worden. En toen die af was, moesten er klappers en koffiebomen, djagoeng en katjang tanah geplant worden, want de regentijd brak aan. Bull zwoegde en zwoegde, maar vond geen tijd om aan zijn eigen huis en aan het gemak van zijn vrouw te denken.

Totdat op een kwade dag Boeng ernstig ziek werd. Toen schrok Bull op als uit een droom en spande alle krachten in om Treesje te helpen. Hij liet het grote werk er voor liggen, zaagde hout voor ledikanten, die de krakende veldbedden moesten vervangen, en voor een keuken buitenshuis, zodat de

etenslucht de kleine zieke niet langer zou hinderen. Maar voordat zijn nieuwe bedje in gebruik genomen kon worden, stierf Boeng in een hevige koortsaanval, en zij bleven met hun beiden achter.

Bull timmerde een kist van de beddeplanken en liet David en Goliath een graf graven tegen de helling achter het waterwiel. Daar liet hij zelf de kist behoedzaam in neer en dekte hem toe.

De eerste dagen na deze droeve gebeurtenis bleef hij bij Treesje thuis om haar te troosten. Toen nam hij haar mee naar Hollandia, om er de aankomst van de stomer af te wachten, die post zou meebrengen van Java en misschien ook uit het vaderland.

IX

IS HET „LATERING” OF „ATERLING”?

Een ongeluk komt nooit alleen. Dat ondervond ook Bull in de jaren na de dood van Boeng. En er was een kolossale moed voor nodig om het begonnen werk niet op te geven onder alle slagen, die hem troffen. Ook waren het geen grote ongelukken, zoals het inslaan van de bliksem in zijn huis, een overstroming of iets dergelijks, maar meer van die treiterende, stille tegenspoed en tegenwerking, waarvan hij pas veel later de oorzaak begreep.

Al was er tussen Bull en Urver nooit bepaald vriendschap ontstaan, al had Bull ook veel op de gezaghebber aan te merken, omdat hij hem niet ondernemend en doortastend genoeg vond, toch was het een harde slag voor hem, toen hij plotseling vernam, dat Urver was overgeplaatst en door een nieuwe gezaghebber werd vervangen. Hij haastte zich nog dezelfde dag naar Hollandia, want hij moest

vóór Urver's vertrek nog allerlei zaken met hem bespreken en regelen om althans enige zekerheid te hebben, dat hij onder diens opvolger zou kunnen voortgaan te werken zoals tot nu toe.

Groot was zijn teleurstelling, toen hij te Hollandia vernam dat de nieuwe gezaghebber, een zekere Latering, het bestuur al had overgenomen en dat Urver thuis ziek lag. Hij ging hem de volgende morgen opzoeken, na de nacht doorgebracht te hebben in de hut van een oude paradijsvogeljager, maar de man was te ziek om een verstandig woord met hem te spreken. Hij dacht alleen nog maar aan zijn vertrek met de volgende stomer en had voor Nieuw-Guinea geen aasje belangstelling meer.

„Hoe moet het nu met de bruggen, die u me wilde laten bouwen? Hoe zal het gaan met de proeftuin te Ifar? Kunt u me ook een schriftelijke opdracht geven, zodat ik onze mondelinge afspraken kan bewijzen?”

Nee, dat wilde Urver niet. Alles wat hij tot nu toe gedaan had was onofficieel geweest, en het geld er voor had hij bij elkaar gescharreld uit potjes voor dit en voor dat. Geld, waar zijn chefs niets van wisten. Hij zou het wel uit z'n hoofd laten om nu op het laatst z'n vingers nog te gaan branden en zich allerlei moeilijkheden op de hals te halen. De enige raad, die hij Bull geven kon, was, met zijn opvolger

aan te pappen en te zien of die er iets voor voelde op dezelfde voet door te gaan.

Maar Latering bleek ongenaakbaar. Dat wil zeggen: hij ontving Bull, zoals een inspecteur van belastingen een achterstallige betaler ontvangt. „Wat wenst u. . . . ? Bruggen bouwen? Maar voor wie dan toch? Voor die smerige naakte kerels hier? Maar meneer de Terry, u bent hier met uw vrouw de enige Europeanen, die er gebruik van zouden kunnen maken. Voor u alleen ga ik toch geen bruggen bouwen! Die zwartjes lopen net zo lief door het water, die hebben een waterdicht pak an. . . . ha! ha! Wat zegt u! Kolonisten zullen hier komen? De hemel beware me daarvoor — er is al werk genoeg hier. En proeftuinen? Belachelijk!”

Nee, met zo'n man viel niet te praten. Geen grein verbeeldingskracht, voor geen halve cent echte menselijkheid. Die had zich opgesloten in een betonnen toren van ambtenarij, waartegen zelfs de geestdrift van Bull niets kon uitrichten.

Toen hij twee dagen later bij Trees terugkwam en deze hem naar de nieuwe gezaghebber vroeg, antwoordde hij bitter:

„Ik zal nooit meer van iemand zeggen, dat hij een aterling is. Latering is erger.”

Al z'n schone toekomstdromen stonden op het punt in rook te vervliegen. 't Was nu: redden wat

er nog te redden viel. En zo redde hij de enkele landbouwwerktuigen uit de proeftuin en alles wat maar overgeplant kon worden, want binnenkort zou daarginds toch niet anders meer groeien dan onkruid. En Bull wijdde zich nu aan z'n eigen huis en z'n eigen grond, waarvoor hij tot nu toe te weinig tijd had gevonden.

Naast zijn lap grond voor voedingsgewassen kwam een koffietuin. En naast de zaagmachine bij het waterwiel kwam een kleine koffiefabriek, waar over enige jaren de eerste oogst verwerkt zou worden. Om de materialen daarvoor te krijgen, was hij telkens te Hollandia aanwezig, wanneer er een schip van de Koninklijke Paketvaart, de K.P.M., aanlegde. In de machinekamer was altijd wel iets te vinden aan bouten, assen en lagers. Of anders was de machinist wel zo vriendelijk iets uit Batavia mee te brengen, dat Bull in verrukking kon brengen.

Voor de schepelingen werd hij een bekende figuur. Zij beschouwden hem als een zonderling en begrepen niet waarvoor hij al die zware rommel mee het binnenland in sleepte. Maar ze waren hem goed gezind en bewonderden hem in hun hart om z'n moed. Denk eens, daar midden tussen die menseneeters te gaan wonen, alleen met z'n vrouw als enige Europeanen! Daar was wel moed voor nodig. Als ze ooit eens tijd gehad hadden hem aan de Kali-

Kemiri op te zoeken, zouden ze vreemd hebben staan kijken van het kleine paradijs, dat hij daar gesticht had. Maar ze moesten altijd binnen enkele uren weer varen en kwamen nooit aan land.

Er waren wonderlijke verhalen over hem in omloop. Er werd ook het een en ander over goud gefluisterd. Over rijke vondsten, die hij gedaan zou hebben, en over geheimzinnige tochten, die hij soms ondernam. De waarheid was, dat Bull zelfs nog geen nieuwe poging in die richting had gedaan, maar al z'n energie besteedde aan opbouwend werk.

Maar Latering geloofde liever in die praatjes dan in de ál te eenvoudige waarheid. En dat bezorgde Bull veel last. Want Latering had van nature een hekel aan mensen, die iets anders en iets meer deden dan staatjes invullen. Dat waren volgens hem „lastige mensen”. Ze hadden altijd wat nieuws, iets buitenissigs. Van niets had hij zo'n afschuw als van buitenissigheden, en „lastige mensen” moest je dan ook zo gauw mogelijk zien kwijt te raken.

Latering was van z'n wieg af altijd een zoete jongen geweest. Had altijd netjes met twee woorden gesproken: ja, pa – nee, pa! Hij was nooit ongehoorzaam geweest, tenminste niet openlijk. Een echte brave Hendrik. Maar de jongens op school hadden hem een stiekemer en een klikspaan genoemd en daardoor had hij nooit vriendjes gehad. Ook niet in z'n latere leven.

Dat latere leven was begonnen, toen hij met de mooiste cijfers eindexamen had gedaan en naar de universiteit ging. Daar viel hij op door z'n gierigheid en z'n harde blokken, terwijl de andere studenten plezier maakten. Hij was nu in dienst van het Nederlands-Indische gouvernement en had bij zijn aankomst in Indië al precies uitgerekend, wanneer hij met pensioen zou gaan en hoeveel hij dan zou krijgen. Iemand met zulk een afgemast leven, die er nooit over zou denken z'n pensioen in gevaar te brengen door buiten z'n boekje te gaan, moest wel jaloers zijn op een man als Bull, die immers juist durfde te doen wat hij zelf niet durfde. Stel je voor dat Bull werkelijk dat goud wist te zitten en dat hij onverwacht een heel rijk man zou worden. Nee, dat mocht niet gebeuren. En omdat de wet het zoeken naar goud verbood, had Latering een goede aanleiding om Bull op de vingers te kijken en hem het leven onaangenaam te maken. Zo stuurde hij een spion op hem af, die zich bij Bull kwam aanmelden om voor hem te werken, maar die eens in de maand naar Latering stapte om deze te vertellen wat er aan de Kali-Kemiri gebeurde. Zodat Bull nooit eens een dag het gebergte in kon gaan om te jagen, of de gezaghebber was er van op de hoogte.

Bull bezat een jachtgeweer, waarmee hij de wilde zwijnen schoot, die 's avonds uit het bos en uit het

hoge hertengras kwamen om zijn aanplant te vernielen. Iedere drie maanden had hij nieuwe patronen nodig, die hij op Java bestelde, omdat ze te Hollandia niet te koop waren. Maar om ze te bestellen had hij een vergunning van de gezaghebber nodig. Welnu, onder Urver had hij daar nooit last mee gehad, want die had hem voor een heel jaar vergunningen vooruit gegeven, waarop hij zelf het aantal patronen mocht invullen. Jammer genoeg waren die nu op en moest hij er voor naar Latering. Daar begonnen de moeilijkheden al.

„U hebt al veel te veel gehad,” zei deze streng, alsof hij een schooljongen had betrappt. „Volgens de voorschriften mag u er maar honderd tegelijk bestellen.”

„Dan zullen de voorschriften veranderd moeten worden,” meende Bull doodleuk, „want daar heb ik lang niet genoeg aan.”

„De voorschriften veranderd?” Latering's stem sloeg over van verontwaardiging. „Meneer de Terry,” begon hij, toen hij zich enigszins van de schok hersteld had, „het komt me voor, dat u al heel weinig respect voor de wet en voor het gouvernement hebt.” Op deze schoolmeesterachtige toon wilde hij doorgaan, maar Bull onderbrak hem met een ongeduldig handgebaar en zei uitdagend: „Meneer Latering, het wil me voorkomen, dat de wet

„Dan zullen de voorschriften veranderd moeten worden.”

en het gouvernement er zijn voor de mensen en niet omgekeerd. Ik heb patronen nodig om te kunnen eten. En het is zeker niet uw taak om me daarbij te hinderen."

Latering sprong bijna uit z'n vel van kwaadheid. „Denkt u dat ik, de hoogste vertegenwoordiger van het gouvernement in deze streek, me door u zal laten voorschrijven wat ik wel en niet doen moet? U kent me nog niet. Binnenkort zult u wel uit een ander vaatje tappen!"

Nu was het Bull's beurt om zich nijdig te maken. Hij sloeg met de vuist op tafel en brulde: „Denkt u er aan dat ik oud-militair ben. Ik weet drommels goed wat discipline is. Maar als ik in mijn recht sta, ga ik voor niemand opzij, zelfs niet voor een generaal, laat staan voor iemand, die zijn salaris krijgt van mijn geld."

„Van uw geld?" hijgde Latering.

„Ja, van mijn geld, van de belasting, die ik en anderen betalen. U hebt daarvoor uw plicht te doen en te zorgen dat de belastingbetalers behoorlijk leven kunnen en hun niet nog onnodige moeilijkheden in de weg te leggen."

Na deze woorden pakte Bull zijn hoed en verliet het kantoor, waar de schrijvers, die het twistgesprek door een dunne deur mee aangehoord hadden, zich diep over hun paperassen bogen.

Toen het eerstvolgende schip binnenkwam, klamp-
te hij de eerste machinist aan en verzocht hem de
volgende reis duizend patronen mee te smokkelen.

„Natuurlijk, kerel, al waren het er tweeduizend,“
antwoordde deze. „Maar hoe komt het, dat je niet
meer op de gewone manier bestelt?“

Toen hij het verhaal gehoord had, werd hij rood
van kwaadheid. „Wat een ellendeling!“ barstte hij
los. „Die wou je dus hier midden tussen de kannibalen
laten zitten, zonder iets om je mee te verdedigen?“

Bull probeerde niet eens hem aan z'n verstand
te brengen, dat hij geen geweer voor zelfverdediging
nodig had, maar alleen voor de jacht. Die zeeman
zou dat toch niet geloofd hebben, want voor hem
waren al die naakte wilden net zo goed als evenzo-
veel tijgers. Ook vond Bull het niet onvoordelig
hem in die waan te laten. want hoe meer de machi-
nist met hem te doen had, hoe meer hij geneigd
zou zijn om hem ook nog met andere dingen te
helpen.

X

HET GOUD BRENGT UITKOMST

Nog op Java had Bull zijn vrouw voorgespiegeld, dat anderen hen al spoedig naar Nieuw-Guinea zouden volgen. Daarover sprak hij al lang niet meer, want hij schaamde zich een beetje over zijn luchtkastelen. Hij zat hier zó afgezonderd, en voor de mensen op Java was hij zó ver weg, zo onwezenlijk ver weg, dat hij net zo goed aan de noordpool had kunnen zitten. Een paar maal had hij stukjes gezonden naar kranten op Java en die hadden ze ook afgedrukt, maar er was nog altijd geen ernstige beweging ontstaan om zijn voorbeeld te volgen en een nederzetting te stichten.

Wat hij met eigen handen gemaakt had, mocht gezien worden en sloeg ieder, die het zag, met verwondering en eerbied, behalve Latering. Maar wat hielp hem een koffietuin, die rijk vrucht droeg, kapokbomen, die hem honderden kilo's prachtig

witte kapok leverden, een waterwiel, dat een zaag-machine en een koffiefabriek dreef en daarnaast nog voldoende stroom leverde om er honderd huizen mee te verlichten? Wat gaf hem dat alles, als er niemand was om zijn koffie te drinken, er geen huizen of bruggen meer gebouwd werden, er geen vraag was naar matrassen en ook niet naar electriciteit?

Het scheen wel dat Nederland heerlijk ingedut was; dat de oude pioniersgeest er niet meer bestond; dat de mensen er maar op een kluitje bleven plakken en liever honger leden dan iets te wagen.

Soms wanhoopte Bull bijna aan de toekomst, maar al spoedig zette hij de tanden weer op elkaar en werkte door. Want wat wisten ze ook in Nederland van dit rijke gebied? Alleen de terugkerende gezaghebbers hadden er hun van kunnen vertellen, maar die hadden immers nergens anders belangstelling voor dan voor hun salaris en later hun pensioen en om het in afwachting daarvan zo gemakkelijk mogelijk te hebben. Die waren al blij als ze na enkele jaren de Papoea's en de muskieten vaarwel konden zeggen en huistoe gaan.

Nee, hij moest zelf eens een reis ondernemen en mensen spreken over de grote toekomst, die Nederlanders van het goede soort zich in Nieuw-Guinea zouden kunnen maken. Ja zeker, een propaganda-

reis. Maar daar was geld voor nodig. En hoe zou hij zijn boeltje terugvinden na maandenlange afwezigheid?

Toen dacht hij weer aan het goud, dat daarboven, enkele uren gaans, op hem te wachten lag. Wat hij tot nu toe gevonden had, was eigenlijk het wassen niet waard. Hij zocht zijn wasschotel op, van het model, dat de Australische goudzoekers gebruiken. Treesje had het ding een tijdlang gebruikt om de kippen te voeren, toen het er nog maar weinig waren. Hij maakte het ding schoon en stopte het heimelijk in zijn rugzak. Hij pakte er nog allerlei andere dingen bovenop en zei tegen Treesje, dat hij op jacht ging en misschien wel een paar dagen en nachten weg zou blijven. Toen vertrok hij.

Treesje begreep niets van deze ongewone tocht. Er was immers wild genoeg aan de bosrand, meer dan ze zelf opkonden. Haar bijkeuken hing nog vol met gezouten en gedroogd zwijnevlees, zogenaamde dendeng. En ze hadden duizenden kippen, die overal vrij rondliepen en volkomen verwilderd waren. Zó zelfs, dat ze zich niet meer lieten vangen, maar dat Bull ze moest schieten. Nee, voor vlees behoeftde hij werkelijk niet ver te gaan. Bull had wel gezegd, dat hij genoeg had van zwijnevlees en kippebout en dat hij nu eens een paar kasuarissen wilde schieten, die zo vet zijn als ganzen en nog veel

lekkerder, maar toch had dit voorwendsel haar niet erg natuurlijk geklonken. Er was iets geheimzinnigs met deze tocht, waarop Bull zelfs zijn vertrouwde Goliath niet mee had willen nemen.

Bull volgde de Kali-Kemiri stroomop. Bij het waterwiel boog hij even linksaf en haalde uit het struikgewas een schop, die hij daar verborgen had. Goed uitziend of ook iemand hem zag, ging hij verder en kwam al spoedig in het dichte bos.

De Kali-Kemiri werd hier hoe langer hoe meer een echte bergstroom. Zware rotsblokken, sommige van meters hoog, versperden de weg en vormden watervalletjes. De bedding had veel van een in de rotsen uitgehouwen trap, waartegen hij moeizaam opklauterde. Het zweet gutste hem langs het voorhoofd, en had hij niet zulke zware wenkbrauwen gehad, die de straaltjes opzij afvoerden, dan zou het bijtende vocht hem het zien onmogelijk gemaakt hebben. De kleine zwarte bijen, die zó op zout belust zijn, dat ze ook op de zweetlucht afkomen, maakten het hem lastig. Gelukkig hebben deze bijen geen angels en zijn dus volkomen ongevaarlijk, in tegenstelling met de wilde honingbijen en de gevreesde tawon endas, die geweldige, zwart met oranje gestreepte wespen, waarvan een paar steken voldoende zijn om de sterkste man voor enige dagen doodziek te maken.

De oevers waren zó dichtbegroeid, dat Bull zich er geen doortocht kon banen en bovendien waren ze heel steil. Nu eens tot de knieën door het snelstromende water wadend, dan weer van rots tot rots stappend of springend, worstelde Bu naar boven. Het donderen van de waterval hoog in het gebergte werd reeds hoorbaar. De bomen van beide oevers sloten hun kruinen ineen boven hem en hij had dus geen uitzicht. Het zonlicht filterde door het bladerdek en kleurde het water wazig groen, alsof hij zich op de bodem van een aquarium bevond. Deze indruk werd nog versterkt door de vochtige humuslucht, waarin de zwoele geur van honderden orchideeën van allerlei voor de wetenschap nog onbekende soorten gemengd was. Hij schrikte allereerst reptielen op, van kleine hagedissen en slangen af tot de reuzenvaraan, een dier, dat enige meters lengte bereikt en gelijkt op een krokodil, maar toch volkomen ongevaarlijk is. Ze hadden op de rotsblokken liggen slapen en zochten nu snel een goed heenkomen bij Bull's nadering. Een grote, zwarte boomkangoeroe, die had staan drinken, keek hem een ogenblik verwonderd aan, nam toen een geweldige sprong tegen de oever op en verdween met luid klappen van de sterke achterpoten in het bos boven hem. Maar Bull dacht er niet over een van al die dieren lastig te vallen. Hij lette zelfs nauwelijks op

de zware gongslagen van de kasuaris, die dit vreemde geluid maakt als hij op zoek is naar de mooie oranje boomvruchten, die hier in groot aantal rondom verspreid lagen.

Daar boven de waterval moest zich het ravijn bevinden, dat kapitein Spits door ontploffingen ontoegankelijk had gemaakt. Daar moest de goudader zijn, waarover in het radiobericht was gesproken. Zover wilde Bull ditmaal niet gaan. Maar het water kwam immers uit dit ravijn en voerde sinds duizenden jaren goud mee naar beneden, stofgoud en nuggets. Hij wilde zich daarmee vergenoegen. Hoe dichter bij de oorsprong van het goud, hoe groter de nuggets, want het allerkleinste werd natuurlijk het verst meegevoerd door het water.

Na drie uren klimmen oordeelde Bull dat hij hoog genoeg was om het eens te proberen en keek uit naar een geschikte plaats om te beginnen. Hier en daar stak hij zijn schop in de zandige bedding en voelde wat daaronder lag. De zand- en grintlaag was nog te dik. Hij zou te diep moeten graven om aan goud te komen. Want het goud, dat veel zwaarder is dan steen, zakt tot waar het niet verder zakken kan, en dat is de rotsbodem.

Eindelijk kwam hij aan een plek, die bijzonder geschikt leek. Een watervalletje kwam er van ongeveer drie meter hoog en had een vijvertje in de rots

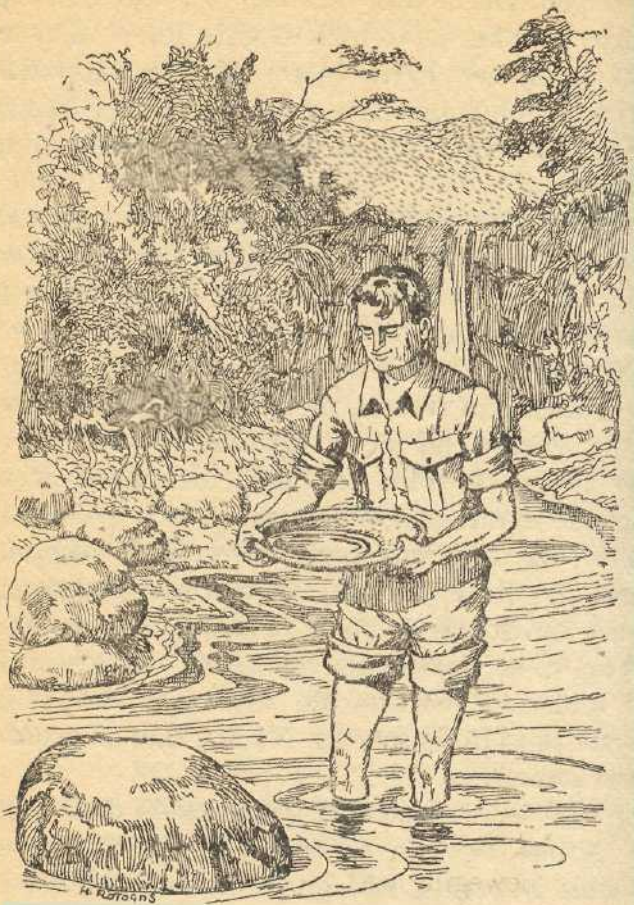
uitgeslepen. De bodem was hier wel dik met zand en grint bedekt, maar toch stootte hij er met zijn schop al bij een halve meter op. De waterstraal, die zich nu omlaagstortte, was niet dikker dan zijn dijbeen. Na zware regens moest dat er heel anders uitzien.

Bull bekeek de plaats eens goed. Al dat water was lastig bij het graven, ja maakte het zelfs onmogelijk. Hij moest het kunstmatig afvoeren en het vijvertje droogleggen. Hij deed dit voorlopig door een kanaal te bouwen, of liever een soort aquaduct, door middel van stenen, mos, boomschors en zand. Daarna voerde hij het overtollige water uit de vijver zoveel doenlijk af, maar toch bleef er nog voldoende in om hem te noodzaken zich gedeeltelijk te ontkleden alvorens met het werk te beginnen.

Toen hij voldoende zand en grint had weggewerkt om met zijn schop de vaste rotsbodem te bereiken, hield hij op en haalde zijn schotel te voorschijn. Hij dook onder en verzamelde met zijn handen het onderste zand in de schotel. Nu zou dan de proef op de som komen. . . .

Hij had een fabelachtig geluk reeds deze eerste keer. Nadat hij zijn schotel een tijdlang in een draaiende beweging had gebracht, waarbij hij telkens grint en zand over de rand liet wegslijpen, hield hij onderin vijf klompjes over, iets groter dan

.... hield hij onderin vijf klompies over....

een rijstkorrel elk, en daarbij nog wat donker gekleurd stofgoud, ongeveer een halve vingerhoed vol. Z'n handen beefden van opwinding. Alles goed en wel zichzelf voor te houden, dat goud nooit anders dan ongeluk had gebracht, nu hij het loodzware metaal in zijn kinineflesje wegborg en besefte dat hij hier misschien wel een emmer vol zou kunnen halen, kreeg de goudkoorts hem toch te pakken. Zó zelfs, dat hij telkens opnieuw dook en wies, totdat zijn flesje halfvol was en hij buiten adem en uitgeput moest gaan zitten. Toen pas kwam hij weer bij zijn verstand en begon te overleggen.

Dit was toch eigenlijk wel een erg primitieve manier van goudwinnen, dacht hij, en erg vermoeiend. Kon hij daar niet iets beters op vinden, dat het sneller en gemakkelijker ging? Zo kwam hij op het idee een houten goot te maken, waarin het water onder de waterval werd opgevangen en waardoor het dan langs een zwakke helling over de vijver heen kon wegvloeien. Een goot van drie planken als een zwijntrog. Op geregelde afstanden wilde hij er dan uitneembare latjes in maken, waarachter de nuggets en het stofgoud zich moesten ophopen. Hij wilde dan het uitgegraven zand vlak bij de inval van het water in de goot werpen, de stroom zou zand en grint meevoeren, en na verloop

van tijd, als hij dacht, dat er genoeg goud in de goot zat, zou hij het ingooien van zand staken, de latjes wegnemen en het goud in zijn schotel opvangen. Dat leek hem geen kwaad idee: het moest lukken. Bull wist niet, dat deze manier bij de Amerikaanse goudzoekers al lang in gebruik was en dat de goot die hij wilde maken, door hen „sluice box” genoemd wordt.

Nu hij een betere methode had uitgedacht, hield Bull op met zijn vermoeiend werk. Hij maakte kamp en ging op jacht. De volgende middag keerde hij naar huis terug met een stukgesneden kasuaris in zijn rugzak.

„Heb je me daarvoor nu een nacht in doodsangst laten zitten?” vroeg Trees hoofdschuddend. Bull praatte er wat omheen, maar toen Goliath en David naar hun eigen hut waren gegaan en zij alleen gebleven waren, haalde Bull zijn voorraad goud voor de dag en vertelde Trees van het eigenlijke doel van zijn tocht. Hij vertelde haar alles, ook van de innerlijke strijd, die hij gevoerd had. „Kijk,” zei hij, „als we hier op de medewerking van het gouvernement konden rekenen, dan hadden we dit goud niet nodig gehad en zou ik het stil hebben laten rusten. Ik voel meer voor productief werk. Maar je ziet wel, dat er van onze nederzetting niets komt, wanneer we hier stil blijven zitten. We moeten naar Java

en misschien wel naar Holland, om daar de mensen wakker te schudden. Daarvoor heb ik veel geld nodig. Ik zal nog een paar maal naar boven gaan met betere gereedschappen. Heel in het geheim. Want als de gezaghebber er iets van merkt, dan is ons spel uit. Goudzoeken is verboden."

„Waarom?" vroeg Trees verwonderd. „Het goud ligt er toch voor het oprapen en niemand anders doet er iets mee."

„Ja, waarom. . . . dat weet ik niet. In Australisch-Nieuw-Guinea, niet meer dan twintig kilometer naar het oosten, denken ze er anders over. Daar kunnen de Australiërs een jaarvergunning krijgen voor één pond sterling, twaalf gulden. En als ze goud vinden, hebben ze recht op een claim. Ze noemen de Nederlanders niet voor niets de Chinezen van het Westen. Maar het helpt niets of je al vraagt waarom. Het is nu eenmaal zo en daar moeten we rekening mee houden. Daarom: mondje dicht."

De volgende dag ging Bull direct aan 't werk en maakte zijn „sluice box" kant en klaar. Hij maakte hem met ijzeren beugels er omheen, waarop dunne plankjes werden vastgeschroefd. Zo was hij licht en stevig. Daarna nam hij het gevaarte weer uit elkaar en verborg het een eindje voorbij zijn waterwiel onder de struiken.

Enige dagen later vertrok hij opnieuw om zoge-

naamd te gaan jagen, maar nu behoefde hij Treesje tenminste niets meer op de mouw te spelden en dat maakte de zaak veel eenvoudiger.

De tocht naar boven was nu echter heel wat moeilijker dan de eerste keer, dat laat zich denken. Want overal moest hij zijn planken tegenop slepen, terwijl hij de latjes en de ijzeren verbindingen op zijn rugzak moest meetorsen. Hij deed er dan ook wel tweemaal zo lang over, voordat hij de kom onder de waterval had bereikt, waar hij de schop terugvond, die hij onder het zand had begraven. Die dag kon er van werken niets meer komen.

In plaats daarvan ging hij op jacht en had het geluk een kangoeroe onder schot te krijgen. Hij stroopte het dier de huid af en nam die mee naar zijn kamp. Vreemd, wat moest hij nu met die huid? Nee, vreemd was het niet, want het behoorde tot zijn plan. Hij keerde de huid binnenstebuiten, na er kop en poten afgesneden te hebben, maakte hem goed schoon en bewerkte hem met de as van zijn kampvuur. Daarna keerde hij hem weer met de haren naar buiten, haalde naaigerei voor de dag en naaide hem aan de onderzijde stevig dicht. Zo kreeg hij iets, dat op een ouderwetse tabakszak leek en dat zelfs bijna waterdicht was.

De volgende morgen, nog voordat de nevels opgetrokken waren, zagen de witte en zwarte kaketoets,

die krijsend in de bomen rondfladderden, hem a aan 't werk. De „sluice box” was stevig bevestigd op een standaard van sterke, jonge boompjes. Het water stroomde er lustig doorheen, telkens stuitend tegen de dwarslatjes, omhoogspringend en weer verderstromend. Bull gooide er de eerste schepper zand in, het water werd troebel. Eerst bleef er nog wat zand achter de latten hangen, maar na een oogenblik wachten was het tot de laatste korrel meegevoerd door het water. Je kon niet zien, dat er bij die latjes iets achtergebleven was, maar toch wist Bull, dat dit zo moest zijn. Hij ging voort met scheppen. Af en toe pikte hij wat kiezel uit de goot, dat was blijven steken, en gooide het weg. Dan begon hij weer te scheppen.

Het water in de kom daalde nu, doordat er niets bij kwam. Hij hielp het nog wat met dalen door het met zijn schop uit te hozen en begon dan weer te graven. Tegen de middag kon hij al duidelijk zien, dat er zich achter de latjes heel wat fijn stof had verzameld, en de verleiding werd sterk om de goot nu eens leeg te maken om te zien hoeveel er in zat. Maar hij deed het niet.

Op sommige plaatsen kwam nu de naakte rotsbodem al bloot. Hij schepte ijverig door.

Toen Bull op zeker oogenblik weer wat kiezel uit de goot wierp, pikte hij een steen op van de grootte

van een duivenei, geheel zwart. Juist wilde hij hem met de andere weggooien, toen het hem opviel hoe zwaar dat ding woog. Nog net bijtijds bedacht hij zich en hield hem in de hand. Hij klopte hem hard tegen de rots en zijn hart begon plotseling nog veel harder te kloppen, want de steen was zacht. Nee, hij had zich niet vergist. Ondanks zijn zwarte kleur bestond deze klomp uit zuiver goud. „Hemel nog toe,” riep hij uit, „dat ding alleen is meer dan duizend gulden waard!” — en hij hijgde naar adem.

Terwijl hij verder ging met werken, tot zijn rug hem er pijn van deed, overdacht hij hoe nu verder te handelen. Zou hij naar huis teruggaan en over enkele dagen opnieuw hier komen en het werk voortzetten? Of zou hij deze vijver, waarin het goud, dat gedurende duizenden jaren door het water meegevoerd was, zich verzameld had, aan één stuk door afwerken? Voor beide was iets te zeggen. Bleef hij te lang aan één stuk weg, dan was er een grote kans, dat Latering er van zou horen en een onderzoek ging instellen. Ging hij naar huis, dan moest hij alles hier achterlaten en zo goed mogelijk verbergen, maar hij wist, dat, mocht er hier toevallig een Papoea langs komen op een van zijn jachttochten, deze zonder mankeren zou opmerken, dat er iets buitengewoons gebeurd was, en de hele omtrek afzoeken, tot hij ook het gereedschap gevonden had.

Want aan de scherpe speurdersogen van een Papoea ontgaat niets, hoegenaamd niets.

Hij wilde het zekere voor het onzekere nemen. Afwerken! Daarna zijn buit in huis begraven voor het geval dat de gezaghebber het in z'n hoofd mocht krijgen huiszoeking te doen. Misschien was het overdreven, maar beter te veel voorzorgen dan te weinig. Ging alles goed, ging niemand argwaan koesteren en werd z'n gereedschap niet toevallig ontdekt, dan kon hij nog altijd terugkeren en een volgende vindplaats zoeken. Er zouden er stellig wel meer zijn.

In de volgende twee dagen ledigde hij tot drie-maal toe zijn „sluice box”. Hij deed dit door hem onder de waterstraal weg te trekken en er aan de andere zijde de schotel onder te zetten, waarna hij, van boven af, één voor één de dwarslatjes weg-nam. Door nu heel behoedzaam wat water boven in de goot te laten vloeien, spoelde alle stofgoud in de schotel, terwijl hij de nuggets met de vingers opraapte. Reeds bij de eerste maal, dat hij de „sluice box” ledigde, overtrof het resultaat verre de ver-wachtingen, doch de laatste maal spande toch de kroon. De zak van kangoeroehuid, hoewel nog niet voor een vierde vol, woog als lood. Iets meer dan tien kilogram, taxeerde hij. En hij berekende: een gouden tientje weegt tien gram. Ik heb hier

dus meer dan tienduizend gulden aan goud. Eigenlijk viel hem dat nog tegen, nadat hij de eerste nugget op duizend gulden getaxeerd had, wat veel te hoog was geweest zoals hij nu wel begreep. Maar toch, wat kon hij met tienduizend gulden al niet beginnen. Het leek hem een onuitputtelijke schat. Die nu goed te bewaren en er geen risico mee te lopen, was zijn voornaamste zorg. Daarom richtte hij het zó in, dat hij tegen de avond thuiskwam, en hij verzuimde niet om de sporen van zijn werk in de Kali-Kemiri zo goed mogelijk uit te wissen en zijn gereedschappen onder zware stenen te verbergen.

Hij naderde zijn huis van de achterzijde en dat was maar goed ook. Want plotseling hoorde hij binnen stemmen, die Hollands spraken. De ene stem was van Treesje, maar de andere? Hij luisterde een ogenblik nauwlettend en jawel, daar herkende hij die vreemde, droge stem. Het laatst had hij hem in Hollandia gehoord en het was geen aangename innering.

XI

BULL SPEELT VOOR SOEWANGGI

Bull had de stem heel goed herkend. En zijn eerste reactie was met opgeheven hoofd binnen te stappen en Latering te vragen, waaraan hij de eer van dit bezoek te danken had. Verdraaid nog toe, wat had hij te verbergen? Had hij niet tijdens zijn verblijf al veel meer voor het land gedaan dan alle gezaghebbers, die hier gezeten hadden, samen? Was niet het goud zelf, dat hij bij zich droeg, bestemd voor de verdere ontwikkeling van het land? Waarom zou hij zich dan gedragen als een dief, in het huis, dat hij met eigen handen gebouwd had?

Maar Bull bedwong zijn eerste impuls. Nee, hij mocht niet toegeven aan die opwelling en daardoor zijn hele plan in gevaar brengen. Er hing te veel van af. Met Latering was niet te redeneren, dat wist hij. En die had de wet, die niets te maken heeft met recht, en de macht op zijn hand. Die kon hem

zijn schat eenvoudig afnemen en hem het land uit zetten. Hij voelde het als vernederend dit te moeten erkennen en op eigen grond als een dief te moeten rondsluipen, maar zijn verstand zei hem, dat er niets anders opzat. Daarom ging hij terug naar de Kali-Kemiri, rukte woedend een paar stenen van hun plaats en verborg er de zak met goud onder. Niemand zou die daar onder water zoeken.

Zo, nu kon er niets meer gebeuren. Langs een andere weg naderde hij zijn huis opnieuw en stapte regelrecht de voorgalerij binnen. Treesje was angstig, dat zag hij in een enkele oogopslag. Hij kuste haar, terwijl hij haar geruststellend op de schouder klopte. Toen wendde hij zich tot zijn bezoeker:

„Hé, meneer Latering, dat is een verrassing! Ik had niet gedacht u al zo spoedig hier te zien. Toen ik het laatst bij u was, toonde u niet veel belangstelling voor mijn werk. Bent u van idee veranderd?” Er klonk duidelijk spot in deze vraag, hoewel Bull tegelijk een uitnodigend gebaar maakte om te gaan zitten en Treesje reeds opnieuw koffie inschonk.

Latering voelde zich niet op z'n gemak. Hij was verlegen met z'n houding, daar Bull zich zo heel zeker van zijn zaak toonde. Hij schraapte z'n keel en mompelde enkele onverstaanbare woorden.

Bull zette zijn geweer in een hoek, legde zijn rugzak af en ging heel op z'n gemak zitten. Hij nam de

kop koffie van Treesje aan en vervolgde, met een twinkeling in de ogen: „Hebt u zich misschien bedacht, dat ik hier toch niet zonder patronen kan zitten en brengt u mij de aankoopvergunning?”

Dit werd Latering te bar en z'n droge stem kraakte: „Meneer de Terry, ik heb u al meer gezegd, dat. . . .”

„O ja,” onderbrak Bull hem, „dat weet ik, maar hier in mijn huis zult u toch zeker niet zo onbeleefd zijn de woorden te herhalen, die u beneden in uw kantoor gesproken hebt. Want dan zou ik u moeten verzoeken mijn huis onmiddellijk te verlaten, iets wat ik heel naar zou vinden, want wij hebben altijd de wetten der gastvrijheid hoog gehouden.”

Latering werd rood in het gezicht en hij werd nog roder toen hij zag, dat Bull hem openlijk uitlachte.

„Mijn bezoek heeft met gastvrijheid niets te maken,” kraste hij. „Ik kom hier in mijn functie als officier van justitie.”

„C'est ça!” antwoordde Bull, nog steeds niet onder de indruk, „dat maakt een groot verschil. Daarmee wilt u dus zeggen, dat u ongevraagd mijn huis binnenkomt. Maar laten we dan ook even die koffie en dat gebak weghalen, want dat werkt verwarrend, dat hoort niet bij zo'n officieel bezoek van een officier van justitie.” Met haalde hij de koffie en de schotel gebak voor Latering weg en vervolgde:

„En waaraan hebben wij dit bezoek te danken, meneer de officier van justitie? Is er hier tijdens mijn afwezigheid misschien een misdaad gepleegd?”

„Dat zult u zelf het best weten,” antwoordde Latering, die nog steeds tevergeefs probeerde zich een houding te geven. „Ik wil u enkele vragen stellen, die u zonder omwegen dient te beantwoorden.”

„Ik ben één en al oor. Vraagt u maar.”

„Waar bent u vandaag, gisteren en eergisteren geweest en wat hebt u uitgevoerd? Denkt u er aan, ik verwacht een duidelijk en compleet antwoord. Ik wil alles weten.”

„Laten we dan beginnen met eergisteren. Toen heb ik m'n geweer genomen, waarvoor u me de patronen geweigerd hebt. Ik ben naar het noorden getrokken, tegen de Cycloop op, en heb onderweg gejaagd. Ik heb gegeten, gedronken en geslapen. Heerlijk geslapen, in de vrije natuur. U weet niet hoe heerlijk je daar slapen kunt met dat geheimzinnig gefluister van het oerwoud om je heen. . . .”

„Genoeg! U hoeft me niet voor de gek te houden. Wat hebt u nog meer gedaan?”

„Wel, ik probeer juist u dat uit te leggen, maar u schijnt het niet te begrijpen. Ook bent u niet erg logisch, want u zegt „genoeg” en meteen vraagt u wat ik nog meer gedaan heb.”

„Ja, juist, wat u gegeten en gedronken hebt

„Heerlijk geslapen, in de vrije natuur.”

interesseert me niet. Wat hebt u nog meer gedaan? En nu niet er om heen draaien!"

„Er om heen draaien? Waarom zou ik er om heen draaien?" vroeg Bull tergend. „Ik heb genoten!"

„Dat vraag ik u niet, ik vraag wat u gedaán hebt."

„Ik zie wel, dat genieten niet tot uw dagelijkse bezigheden behoort, maar ik beschouw het als een heel belangrijke, misschien de allerbelangrijkste. Ik geniet als ik een zaagmachine maak, ik geniet als ik een brug bouw, maar aangezien u me dat onmogelijk maakt, moet ik wel een andere manier van genieten zoeken. Nu geniet ik van de natuur."

Treesje keek met bewondering naar haar man, zoals hij daar volkomen op z'n gemak zat, zich niet in het minst liet intimideren door de gezaghebber en deze straal voor de gek hield. Zó had zij hem nog nooit gezien. Al haar angst was nu verdwenen. Ze zag dat Bull de situatie meester was.

Ook Latering begreep dat, maar wilde het nog niet erkennen. Hij had er wat voor gegeven, als hij zich nu door een toverwoord naar Hollandia had kunnen overbrengen. Wat moest hij hier nu nog doen? Een huiszoeking houden? Van tevoren wist hij dat die niets zou opleveren, anders zou Bull wel enige ongerustheid verraden hebben. Hij had zich Bull's thuiskomst heel anders voorgesteld. Had

zich er van tevoren in verkneukeld, hoe deze schrikken zou en proberen iets te verbergen. Hoe hij dan zijn politie zou roepen om de bagage en het hele huis te doorsnuffelen, om daarna een heel gewichtig rapport op te maken en Bull met familie het verder verblijf in Nieuw-Guinea te verbieden. Nu bleef hem niets anders over dan zijn figuur zo goed mogelijk te redden en Bull nog veel beter dan tot nu toe te laten bespionneren.

„U weigert dus me te vertellen, wat u in de laatste twee etmalen gedaan hebt,” zei hij, en deed of hij daarvan aantekening maakte.

„Pardon, ik weiger niets en verzoek u daarvan goede nota te nemen,” antwoordde Bull lachend. „Het is zelfs zo, dat u weigert mij te laten uitspreken, terwijl ik bezig ben u haarfijn te vertellen wat ik uitgevoerd heb.”

„Voor de laatste maal dan: wat hebt u nog meer gedaan dan jagen, slapen en eten?”

„Ja, dat is moeilijk te vertellen waar een dame bij is. Enfin, ik ben natuurlijk ook geen twee dagen op stap geweest zonder nog iets anders te doen. Om kort te gaan, ik heb hetzelfde gedaan wat u ook gedaan hebt, als u tenminste in het bezit bent van een goede spijsvertering. Ik kan het u wel in het oor fluisteren. . . .”

Dit was Latering te veel. Woedend sprong hij op

en schreeuwde buiten zichzelf: „U denkt een loopje te kunnen nemen met een ambtenaar in functie! Maar ik zal rapport uitbrengen over uw optreden en we zullen zien wie hier baas is! Ik zal. . . .”

„Doe geen moeite, meneer Latering, ik zelf zal me gaan melden in Makassar en desnoods ook in Batavia om rapport uit te brengen. Ik beloof u, met de volgende boot of hoogstens met de daaropvolgende ziet u mij vertrekken. . . . voor een tijdje.”

De gezaghebber wist niet beter te doen dan zonder groet te verdwijnen, Bull en Treesje achterlatend in een lachstuip. Hij ging rechtstreeks naar de overdekte brug, de Kemiribrug, waar de commandant van de gewapende politie met een paar man op hem wachtte. Daar wachtte ook de Papoea, die bij Bull gewerkt had en Latering als spion had gediend. „Ga direct terug naar Goliath,” beval hij deze, „en probeer hem over te halen je alles van zijn baas te vertellen. Ga morgenochtend op pad om de sporen van meneer hier te volgen en kom me vertellen waar hij geweest is en wat hij heeft uitgevoerd.”

Maar ook hier had Latering weer buiten de waard gerekend. Want Goliath en David hadden in de tussentijd niet stilgezeten. Ze hadden gemerkt, dat de Blanke Heer uit Hollandia hun eigen meester niet welgezind was. Ze hadden om het huis heen- geslopen toen de woordenwisseling plaatsvond en er

niets van begrepen. Maar David, klein als hij was, was Latering gevolgd toen deze het huis verliet en had ieder woord verstaan van wat hij tot Johannes, zo was de spion door de zendeling gedoopt, zei. Nauwelijks was Latering met zijn politie naar de ene zijde en Johannes naar de andere zijde verdwenen, of David stond op uit het lange gras langs de weg en rende naar Goliath. Een paar woorden in hun eigen taal waren voldoende. Toen togen zij samen op weg naar Bull, die juist in bed wilde stappen.

Deze hoorde geschuifel van voeten om het huis, schoot haastig zijn broek weer aan en greep het geweer, maar zette dit direct weer weg, toen hij de zachte stem van Goliath herkende.

„Geen licht maken, Vader! Goliath wil spreken, niemand moet horen.”

Bull opende de gazen deur en liet hem binnen. Buiten zag hij de ineengehurkte gestalte van David.

„Wat is er?” vroeg hij.

„Johannes vijand van Vader. Grote Heer Hollandia geven veel geld aan hem. Hij willen volgen spoor van Vader naar bergen. Hij willen kopen Goliath en David met blanke guldens. Als komen, wij willen doden Johannes met pijl. Vuile, schurftige hond, deze.”

Bull dacht snel na. Hij was geroerd door de trouw van zijn beide mannen, die zelfs voor veel geld niet

te koop bleken en hem wilden verdedigen tegen gevaren, die zij niet begrepen en waar zij ook verder niet naar vroegen. Voor hen was het genoeg, dat iemand hun „Vader”, want zo noemden ze hem, kwaad wilde doen, om zelfs niet voor doodslag terug te deinzen. Brave kerels!

En inderdaad, die Johannes kon gevaarlijk worden. Als hij een goed spoorzoeker was, wat bijna alle Papoea's zijn, dan kon hij de vindplaats met alle verborgen gereedschappen opsporen. Dan zou de gezaghebber een soort bewijs in handen hebben en hem verder verblijf in Nieuw-Guinea kunnen verbieden. Maar die domme Papoea daarom maar ineens uit de weg te ruimen, nee, dat was hem te kras. Hij wist er iets anders op. Wat hem op dit idee bracht, was het vel van een zwart met wit gevlekte bok, die hij kort geleden geslacht had; dat vel hing nu te drogen. Hij zou voor soewanggi spelen en Johannes zó aan 't schrikken maken, dat hij nooit meer in de buurt zou durven komen.

„Ga nu vlug terug naar je hut,” zei hij tot Goliath. „Als Johannes bij jullie komt, gaat David even naar buiten met een gloeiend stuk hout. Dat is voor mij het teken. Wil hij je geld geven, neem het dan gerust aan. Ik zorg wel voor de rest.”

De beide mannen gingen naar huis, na beloofd te hebben de orders stipt uit te voeren. En Bull ging

aan 't werk. Hij deed een donkere broek aan, de broek van zijn groot tenue, die de Papoea's nog nooit gezien hadden. Ook de jas met gouden tressen en de pet met haneveren. Hij gaf zichzelf met houtskool zwarte strepen over het gezicht, nam het bokkevel en bond het op zijn borst vast. Treesje, die ook naar buiten gekomen was en in korte woorden op de hoogte was gebracht, verzekerde hem, dat hij absoluut onherkenbaar was, vooral nadat hij ook nog witte handschoenen aangetrokken had. Nu nam hij de mestvork ter hand en wachtte.

Lang werd z'n geduld niet op de proef gesteld. Het scheen wel dat Johannes op de terugkomst van David en Goliath had zitten wachten. Nu sloop Bull naar de hut en hurkte bij de deur neer.

Daarbinnen klonk het gemurmel van stemmen en even daarna het rinkelen van guldens en rijksdaalders. Nog ongeveer een kwartier ging het praten voort en toen kwam Johannes gebukt de deur uit. Hij had nog geen pas gedaan, of een afzichtelijk ondier stortte zich onder hevig blaten op hem: „Bèh! Bèh!” Johannes trachtte zich om te keren, maar kreeg op hetzelfde ogenblik een haal van een ontzettend grote klauw over gelaat en borst. Hij gilte het uit van angst, liet pijl en boog vallen en zette het op een lopen, achtervolgd door het blatende monster. Bij de Kemiribrug wilde hij even

omkijken en liep daardoor met het hoofd tegen een van de palen en bleef een tijdlang bewusteloos liggen.

Dit gaf Bull tijd om zich vlug even te verkleeden en met z'n geweer naar buiten te komen, alsof hij gewekt was door het angstgeschreeuw. Samen met David en Goliath ging hij naar de brug en liet hen de arme Johannes vierkant oppakken en bij hem thuis brengen. Maar nauwelijks was de man bijgekomen en wilden zij hem vragen stellen, of de angst kreeg hem weer te pakken. Hij rukte zich los en vluchtte weg van deze vreselijke plaats. Weg, zover mogelijk.

„Die komt niet meer terug,” zei Bull lachend, „daar hebben we geen last meer van.”

„Maar wat zag hij er uit,” vond Treesje, die hevig medelijden gekregen had. „Grote krabbels langs gezicht en borst, een buil op z'n hoofd als een citroen; hij is gewoon niet meer te herkennen.”

David en Goliath hadden geen medelijden. Zij kromden zich nog altijd van het lachen. Eerst waren ze zelf ook geschrokken, zeiden ze, want het leek wel of de duivel zelf boven op Johannes sprong. Ai! Ai! Wat kon die Johannes lopen. Hij had zelfs z'n buidel met verradersgeld weggesmeten. Goliath had hem prompt gevonden door de geldstukken, die er uit gevallen waren en die blonken in het maanlicht.

XII

TERUG NAAR DE BESCHAVING

Soms gaat het in het werkelijke leven nog veel vreemder toe dan in de boeken. Dan lopen de omstandigheden allemaal in een bepaalde richting, alsof ze iemand van een voornemen willen afbrengen of wel er hem in willen sterken.

Bull had zich voorgenomen naar Java en misschien naar Europa te gaan, om er steun te halen voor zijn grote plan. Hij had meer dan voldoende goud gevonden om die reis te bekostigen, maar hij zat nog met een grote moeilijkheid: wie zou er op zijn spullen passen terwijl hij weg was? Daarvan had hij niet het flauwste idee, maar toch trof hij zijn voorbereidselen, alsof zijn vertrek vaststond. Het was of een inwendige stem hem zei: „Ga je gang maar, je wordt geholpen en alles komt terecht.”

Zo was hij niet in het minst verwonderd, toen

twee dagen na het avontuur met Johannes een bezoeker zich bij hem aanmeldde. Een Javaan. En wat voor een! De laatste maal, dat Bull hem in Hollandia gezien had, droeg hij nog de bruine kleding van de dwangarbeiders, de zogenaamde kettingberen. Nu had hij een keurig khakipak aan, een paar nieuwe sandalen aan de voeten en een gebatikte hoofddoek om de haren. Zo stond hij plotseling voor Bull in een beleefde maar toch vrijmoedige houding.

„Wat is er, vriend?”

„Meneer, mijn naam is Wahid.”

„Ongewone naam voor een Javaan,” meende Bull.

„Ja, meneer. Vroeger heette ik ook anders, maar die naam ben ik vergeten, toen. . . .”

„Toen je veroordeeld werd,” vulde Bull aan. „Wanneer ben je vrijgekomen?”

„Meneer herinnert zich mij dus?”

„Ja, waarvoor was je veroordeeld?”

„Ik kreeg tien jaar voor doodslag. Ik was driftig en wist niet meer wat ik deed.”

„Zeker Madoerees bloed?”

„Juist, meneer, mijn moeder was Madoerees,” antwoordde Wahid trots. Want de Madoerezen gaan prat op hun ras en op hun warmbloedig temperament.

„Goed, Wahid, maar wat kom je hier doen?”

„Ik kom meneer vragen, of hij misschien een flinke mandoer nodig heeft, die zelf hard kan werken en niet lui is. De Papoea's, meneer weet het zelf, kunnen niet veel. Ik zal ze leren werken.”

„Wat kan je?”

„Hout zagen, meneer. Dat heeft het gouvernement me goed geleerd. Ook planten en wieden. En wat ik nog niet kan, zal ik van u leren.”

„Kan je lezen?”

„Maleis, ja meneer, tenminste een brief, geen boeken.”

„Schrijven?”

„Zo, dat ik het zelf lezen kan, maar niet mooi.”

„Heb je wel eens gestolen?”

Zonder aarzelen klonk het antwoord: „Ja, maar nooit van een kameraad of van iemand, die goed voor me was.”

„Ga je van mij ook stelen?”

Wahid lachte breeduit: „Nee!”

„Waarom niet?”

„Dat heb ik al gezegd. Als ik niet wist dat u anders was dan de meeste blanken, zou ik u niet om werk komen vragen. Die anderen zouden geen gevangenisboef in dienst nemen; die zijn bang.”

Nu was de beurt aan Bull om te lachen. Hier stond een soort wijsgeer voor hem. Een moordenaar,

die eerlijk genoeg was om zonder omwegen te erkennen, dat hij ook wel eens gestolen had, en die bovendien nog mensenkennis bleek te bezitten. Want hij scheen er niet aan te twijfelen of Bull hem zou aannemen, en Bull van zijn kant stelde alleen maar vragen om zijn eerste indruk bevestigd te zien. Want hij had al besloten het met Wahid te proberen.

Toch wilde hij nog wel iets meer over hem weten. Bijvoorbeeld, hoe hij er toe gekomen was na zijn vrijlating in Nieuw-Guinea te willen blijven, en vooral ook, hoe hem dat gelukt was.

„Als een Javaanse dwangarbeider vrijkomt, wat gebeurt er dan met hem?” vroeg hij.

„Ah! U bent slim. Slimmer dan de Grote Meneer Hollandia, die de naam Lat-Ring draagt. Ik zei hem al, dat u hiernaar zou vragen. Hij meende van niet.”

„Dus hij weet, dat je bij mij in dienst gaat?”

Wahid beduidde Bull dat het beter was even buiten het gehoor van de Papoea's te gaan en hij volgde zijn nieuwe meester naar het waterwiel.

„Hoe zit dat?” vroeg Bull opnieuw.

„Natuurlijk weet hij dat, want hij heeft me gestuurd en zelfs geld gegeven.”

„Om te spionneren?”

„Om te spionneren,” bevestigde Wahid met een grimas, die verachting uitdrukte.

„Dus hij weet, dat je bij mij in dienst gaat?”

„Wat moet je zoal voor dat geld doen?”

„Het vertrouwen winnen van meneer.”

„Goed, ik vertrouw je. . . . en nu verder?”

„Letten op alles wat meneer doet, vooral als hij op jacht gaat. De gezaghebber zei, dat u goud zoekt in het gebergte. Ik moet u dan volgen, kijken wat u doet en nagaan waar u het goud verbergt. Hij is. . . .” — en hier tikte Wahid ter verduidelijking tegen het voorhoofd.

„Waarom is hij gek?”

„Als ik deed wat hij vraagt, zou ik een ploert zijn, waar of niet?”

„Een grote ploert,” bevestigde Bull, nieuwsgierig wat er nog meer zou volgen.

„Goed! Maar als ik werkelijk een ploert was, zou ik dan aan hém gaan vertellen waar u het goud verborgen hebt, of zou ik het misschien zelf stelen? Waar of niet?”

Tegen deze eenvoudige logica was niet veel in te brengen. Bull's vertrouwen in de man groeide, en niet alleen in zijn eerlijkheid, maar ook in zijn gezond verstand. Hij bekeek hem nu met nieuwe ogen. Zond de Voorzienigheid hem hier de kerel, die hij voor alles nodig had, aan wie hij alles tijdens z'n afwezigheid kon overlaten? Maar nu niet te hard van stal lopen. Hem eerst behoorlijk op de proef stellen.

Zo werd Wahid als mandoer aangenomen en reeds

spoedig bleek, dat hij een grote aanwinst was. Buitengewoon handig en leerzaam. Wat meer was, hij wist ook uitstekend met de Papoea's om te springen, die hij door allerlei grappen en een goed voorbeeld tot werken aanzette. Zijn mond stond geen ogenblik stil als hij met David en Goliath aan de gang was, en hoe onbedaarlijker er gelachen werd, hoe harder het werk opschoot. Binnen een week bediende Wahid de zaagmachine even goed als Bull en zorgde hij dat alle onderdelen, ook die van het waterwiel, op tijd gesmeerd werden. Hij sleep de zaag en de andere werktuigen, kortom, hij nam Bull zowat alle vervelende werkjes, die hij tot nu toe zelf had moeten doen, uit handen.

Na afloop van die week stuurde Bull hem naar Hollandia om inkopen te doen, nadat ze eerst samen overlegd hadden, wat hij precies aan de gezaghebber zou rapporteren. Toen hij terugkeerde, klopte zijn afrekening nauwkeurig, ook al waren de hanepoten, waarmee hij alles had opgeschreven, bijna niet te ontcijferen. Geen cent mankeerde en hij had goedkoper ingekocht dan Bull had kunnen doen.

„We zullen het er maar op wagen,” sprak Bull tot Treesje, toen zij die avond over Wahid spraken, en zij bevestigde dat deze ook op haar een buitengewoon betrouwbare indruk maakte.

De volgende morgen riep Bull hem bij zich in de

voorgalerij, waar Wahid vol waardigheid op de grond neerhurkte, in afwachting van wat komen zou.

„Wahid,” zei Bull, „ik ga voor een paar maanden over zee. Ik heb vertrouwen in je en ik wil dat je me in die tijd vervangt.”

„Meneer kan gerust zijn,” antwoordde Wahid eenvoudig. „Maar ik vind het niet prettig. Het zou beter zijn wanneer meneer hier bleef. Want ik heb het erg naar m'n zin en kan nog veel van hem leren. Als meneer weg is, zullen er moeilijkheden komen.”

„Wat voor moeilijkheden?”

Wahid maakte een gebaar in de ruimte. „Ach, ik ben maar een eenvoudige Javaan. Voor u zijn ze bang, maar . . .”

Bull viel hem in de rede: „Zolang ik weg ben, betaal ik je dubbel salaris en woon je in mijn huis, zodat iedereen weet dat jij hier de baas bent. Is alles in orde bij mijn terugkomst, dan krijg je van mij een eigen huis van planken, dat ik je zal helpen bouwen, en een eigen stuk grond er om heen, waarop ik je zal helpen planten. Dan ben je een hele meneer.”

Wahid boog instemmend. Hij vond dit een prachtig aanbod. Nu zou hij ook direct naar een vrouw gaan omzien. Mocht hij daarvoor dan na terugkomst van meneer even op en neer naar Java gaan om er een te zoeken? Ja, dat vond Bull wel een goed plan.

Verder drukte Bull hem op het hart, om nog met niemand over zijn vertrek te spreken. Vooral de gezaghebber mocht de juiste datum niet weten. En hij gaf hem werk op, dat tijdens zijn afwezigheid verricht moest worden. Een paar hectare bos aan de noordzijde van de koffietuin moest ontgonnen worden en ook met koffie en kapok beplant. Het was een werk, dat meer dan een jaar in beslag zou nemen, maar hij kon zien hoever hij er mee opschoot. „Want,” zei hij later tot Treesje, „die Wahid moet volop werk hebben, anders verveelt hij zich en gaat weer ruzie maken met de een of ander en dan is het natuurlijk weer mis met hem.”

Wahid voelde zich buitengewoon gevleid door het in hem gestelde vertrouwen en herhaalde bij elke gelegenheid: „Maak u maar geen zorgen. Alles zal lopen alsof u er zelf bij was, al bleef u ook een heel jaar weg. Alleen moet u er voor zorgen, dat ik iedere maand geld kan halen aan het postkantoor om de lonen te betalen. Misschien is het niet nodig en kan ik die betalen uit de opbrengst van wat ik aan eieren, vlees, koffie en zo verkoop. En daarom moet u me ook een brief geven, waarin duidelijk staat, dat ik alles mag verkopen en kopen in uw naam. Want het zou kunnen gebeuren, dat de gezaghebber me van diefstal beschuldigde als ik dingen naar Hollandia bracht om te verkopen en ik

zo'n brief niet kon tonen. U weet wel dat deze gezaghebber ons graag moeilijkheden wil bezorgen, en als hij begrijpt dat ik hem voor de gek gehouden heb en aan uw kant sta, nou. . . .”

Ja, Bull kende de gezaghebber nu wel voldoende om te weten, dat Wahid gelijk had en zo'n voorzorg niet overbodig was. Hij had nog nooit meegemaakt, dat een Javaan zo openlijk voor z'n mening uitkwam, tenminste niet tegenover een blanke. Daaruit begreep hij, dat Wahid zijn vertrouwen in hem beantwoordde met een onbeperkt vertrouwen en alle verschil in huidskleur vergeten had. Hij schreef onmiddellijk de gevraagde machtiging in het Nederlands en in het Maleis. Hij las ze hem voor, totdat Wahid de bewoordingen uit het hoofd kende, en gaf hem ook nog een getekend afschrift, dat Wahid in een blikken bus onder de grond moest bewaren, voor het geval dat hij de machtiging mocht verliezen of ze hem afgenomen mocht worden. En hij deed nog meer: hij nam hem ook mee naar het postkantoor, waar hij hem in tegenwoordigheid van de postchef een officiële machtiging gaf om Bull's pensioen af te halen.

Zo was dan alles geregeld en zij dachten dat iedere omstandigheid voorzien was, maar vermoedden geen ogenblik, voor hoelang ze wel afscheid van elkaar namen.

Met de eerstvolgende stomer vertrokken Treesje en Bull, uitgeleide gedaan door Wahid, David en Goliath, die de bagage over de lange weg naar Hollandia gedragen hadden. Maar nog op het laatste ogenblik, voordat het anker werd gelicht, dreigde er een kink in de kabel te komen. Er roeide een sloep langsij en in die sloep zat Latering, vergezeld van de commandant van de gewapende politie, geroeid door een tiental Papoea's. Dit was een ongewone verschijning, hoewel Latering buiten gezaghebber ook nog notaris, officier van justitie en havenmeester was. Beide mannen bestegen de valreep en bevalen de kapitein zijn vertrek een ogenblik uit te stellen. Daarna begaven zij zich naar de hut van Bull en begonnen al diens bagage te onderzoeken, tot grote verwondering van de schepelingen. Zij vonden een loodzwaar handkoffertje, dat stevig afgesloten was, en Bull protesteerde heftig toen Latering dit mee terug nam naar de wal. Latering lachte vals. Maar toen de Van Heemskerk enige minuten later het anker gelicht had en de Humboldtbaai uitvoer, was het Bull's beurt om te lachen, want wat zou zijn vijand voor gezicht zetten, als hij straks dat handkoffertje in het kantoor onder getuigen opende en er kwam een kapotte dynamo uit?

Bull ging naar de wateremmer onder de wasbak en haalde daaruit de welbekende zak van kangoeroe-

huid, om die een meer passende plaats te geven onder zijn bagage.

Dat hij de gezaghebber tot afscheid deze heerlijke poets had kunnen bakken, dankte hij aan Wahid. Want deze had van het voornemen van Latering gehoord door de loslippigheid van de vrouw van de politiecommandant, die een Javaanse was en bevriend met Wahid.

De Van Heemskerk voer de Humboldtbaai uit, nagestaard door drie trouwe kerels, van wie er één zich verkneukelde toen hij Latering met zoveel zorg een koffertje zag torsen, waarvan hij de waardeloze inhoud kende. Aan boord stonden Bull en Treesje tegen de reling geleund en staarden naar de kust, die hun voorbij schoof. Zij waren ieder van hun eigen gedachten vervuld en spraken niet. Maar terwijl hun ogen staarden naar de slapende reus, het Cycloopgebergte, die zich uitstrekt tussen de Humboldtbaai en de Tanah-Merah-baai, zagen zij eigenlijk de landstreek, die daarachter verborgen ligt: de bossen met schuimende bergstroompjes, de uitgestrekte velden met hertengras en het Sentanimmeer met zijn schilderachtige paaldorpen boven het water. En het scherpst van dit alles zagen zij die kleine vlek aan de Kali-Kemiri met hun huis en waterwiel, omgeven door vruchtbare tuinen. Niemand aan boord dan zij tweeën zag dit, want

niemand had, als zij, het vermogen om over het hoge gebergte heen te zien.

Een paar uur later zagen zij heel uit de verte de inham, waarachter de Baai van de Rode Aarde moest liggen, waar zij nu vier jaren geleden voet aan wal hadden gezet. Vooral voor Treesje was er in die tijd veel veranderd. Toen was zij een onzekere toekomst tegemoetgegaan. Zij had zelfs niet de zekerheid gehad van een dak boven het hoofd gedurende de eerste dagen en was door bange voorgevoelens gekweld geweest. Nu liet ze daar in het binnenland een geriefelijk huis achter met muskietengaas voor deuren en vensters. Een huis en meubels, waarvan elk onderdeel met herinneringen verbonden was. Een provisielokamer, tot de nok gevuld met eten. Een badkamer met stromend water. Electrisch licht overal, waarvoor niet zoals op Java een maandelijks rekening gepresenteerd werd. Een zagerij en een koffiefabriek, welke laatste voldoende kon produceren om heel Nieuw-Guinea te voorzien van de in de wildernis zo onontbeerlijke, geurige drank.

Ja, tóén had Treesje de toekomst met bezorgdheid tegemoetgezien, ondanks de rooskleurige voorstellingen van Bull. Nú kostte het haar moeite om afscheid te nemen, al was het maar voor enkele maanden, zoals zij dacht. Afscheid, ook van het graf van Boeng tegen de helling achter het waterwiel.

Was niet de dood van Boeng eigenlijk de enige schaduw, die over hun laatste vier jaren viel? En nu hield zijn grafje haar vast verbonden met het land, dat zij eens haatte. De eenzaamheid, waartegen zij zo had opgezien? Wel, daar was ze nu zo aan gewend, dat het vooruitzicht van de drukte op Java haar zenuwachtig maakte.

XIII

WORDT WAKKER!

Zes lange jaren zijn voorbijgegaan. Zes lange, benauwde jaren, als een boze droom. Want terwijl Bull en Treeseje in Nederland waren om er de steun te zoeken, die de mensen op Java hun niet geven konden, terwijl zij daar geregeld briefjes vol hanepoten ontvingen, waarin Wahid hun trachtte te vertellen hoever hij gevorderd was met zijn nieuwe ontginning en die altijd eindigden met: „Kom toch gauw terug, het is hier beter dan ergens anders,” is de oorlog uitgebroken. Nederland werd door de Duitsers bezet en leeggeplunderd.

Wat had Bull zich gedurende dat eerste jaar een verwijten gemaakt. Was hij maar in z'n paradijs gebleven, ver van alle waanzin en vernieling. Maar toen werd Nieuw-Guinea door de Jappen overstroomd en zag Bull dat hij zelfs daar, in die uithoek van de wereld, niet met rust gelaten zou zijn. Toen

speet het hem minder, ook al was hij vol zorgen over het lot van Wahid en de Papoea's en al knarsetandde hij bij de gedachte, dat de Jappen nu van zijn waterwiel gebruik zouden maken en in zijn huis zouden wonen. Wat zou er van al zijn werk overblijven? Zou hij nu weer geheel van voren af aan moeten beginnen? Als de bevrijding kwam, dan zou hij met de eerste boot. . . .

Maar de bevrijding was eindelijk gekomen en Nederland bleef even afgesloten als voorheen. Hij las over de landing der Amerikanen te Hollandia en hoe zij die kleine plaats van enkele houten huizen in een geweldig legerkamp herschapen hadden. Hoe er daar nu voor honderden miljoenen guldens aan machinerieën opgestapeld lag en. . . . bleef roesten. Hij hoorde dit alles, wond zich op, maar was onmachtig om iets te doen.

Was het niet zonde en jammer? Al dat materiaal daarginds in Nieuw-Guinea! Meer dan zijn stoutste droom was in vervulling gegaan. Daar was nu alles wat nodig was om het hele land open te leggen en te ontginnen, maar niemand dacht er aan dat nu ook te doen.

Ook aan de mensen mankeerde het niet. Die wilden wel gaan om zich een nieuw vaderland te veroveren. Je kon immers haast niemand spreken, of hij verlangde er naar uit het benauwde Nederland weg

te komen. Ze wilden naar Canada, naar de Verenigde Staten, naar Zuid-Afrika, Australië, allemaal landen, die ze niet kenden en waar ze het ook heus niet zo gemakkelijk zouden hebben. Als ze maar weg konden uit Holland. Want hier liepen de mensen elkaar maar in de weg en de bodem kon nooit voldoende opbrengen om allen te voeden. De huizen zaten opgepropt met verschillende families, die natuurlijk ruzie met elkaar maakten. Geen wonder dat ze weg wilden, vooral de boerenzoons, die geen land konden krijgen om te bebouwen.

Bull sprak over Nieuw-Guinea met z'n kennissen, zoals hij ook vóór en tijdens de oorlog had gedaan. Maar die zeiden: „Best mogelijk, dat het ginds beter is, maar wie kan die lange reis betalen? En je wordt immers niet eens toegelaten! Dat zie je aan jezelf, jij, die er toch je huis hebt. . . .”

Daarin moest hij hun gelijk geven. Maar toch moest er iets gebeuren. Er moest een grote volksbeweging komen en die moest de regering dwingen om de overtocht mogelijk te maken en al het materiaal beschikbaar te stellen, dat daarginds lag.

Zo kwam hij er toe een vereniging te stichten en vergaderingen bijeen te roepen, waar hij de mensen toesprak in bezielende taal.

Op zulk een avond was het, dat hij Nieuw-Guinea voor zijn toehoorders schilderde. De schoonheid en

Bull sprak over Nieuw-Guinea met z'n kennissen.

de vruchtbaarheid van het land. De ruimte, waardoor de mens weer vrij kan ademen en niet aan alle kanten zit vastgeklemd in hinderlijke voorschriften. „Kortom,” riep hij aan het eind van zijn toespraak uit, „Nieuw-Guinea is een land van onbegrensde mogelijkheden voor mannen, die durven. Het is aan ons om er een paradijs van te maken. Er zijn geweldige rijkdommen in de bodem aan delfstoffen. Hoe groot die zijn, daarvan heeft nog niemand een flauw idee: petroleum, steenkool, allerlei metalen. . . .” Hier aarzelde hij even. Bijna had hij ook het goud genoemd, maar hij slikte het woord in. Hij wilde immers degelijke mannen om zich heen verzamelen en niet een stelletje gelukzoekers. „Wat ik er bereikt heb, bewijst, dat het leven er zelfs onder de slechtste omstandigheden mogelijk is. Mijn grond werd tot de slechtste gerekend, en hoe ik me heb moeten behelpen, heb ik u verteld. Verder het binnenland in zijn uitgestrektheden vruchtbare grond. De zee kan enorme hoeveelheden vis opleveren, wanneer daar een paar vakmensen met materiaal heengaan. Het klimaat? Ja, aan de kust, dus ook daar waar ik leefde, wordt het heel ongezond genoemd. Dat komt niet door het klimaat, maar door de moerassen. Ook in Italië en in vele andere landen waren stukken, die erg ongezond waren, maar zulke ongezonde en dikwijls onvrucht-

bare streken werden door mannen met wilskracht herschapen in vruchtbare en gezonde streken. In de oudheid was Nederland ook voor het grootste gedeelte moeras, en nu. . . ! — Waarom zouden we ons dan door dergelijke kleinigheden laten afschrikken? Hebben we soms alle fut verloren? Nee, dat hebben we niet. We zijn alleen ingeslapen. Daarom: wordt wakker!”

Toen kwam de pauze en daarna was er gelegenheid tot het stellen van vragen. De eerste, die opstond, was een dame.

„U hebt ons verteld, dat in Nieuw-Guinea Pápoea's wonen. U noemt ze Papóéa's. Wat moet ik nu eigenlijk zeggen?”

„Ze noemen zichzelf Papóéa's, dus zal dat wel goed zijn,” antwoordde Bull, die dit geen erg snuggere vraag vond.

Maar de dame vervolgde: „Er zijn dus Papóéa's, aan wie het land behoort. Mogen wij hun dit nu zo maar afnemen?”

„Nee,” zei Bull, „dat mogen we zeker niet en ze zouden het niet goedschiks toelaten ook. Maar Nieuw-Guinea, dat wil zeggen ons deel er van, is twaalfmaal zo groot als Nederland en minstens zo vruchtbaar. En toch wonen er naar schatting maar een millioen mensen, terwijl er in dit kleine Nederland tien millioen leven. Dus begrijpt u wel

dat er land genoeg moet zijn, waar de oorspronkelijke bewoners niets mee doen, ja, waar ze nauwelijks ooit geweest zijn om te jagen. Zolang we van hun sagobossen afblijven en hen fatsoenlijk behandelen, zal er geen moeilijkheid ontstaan. ”

De dame knikte, dat ze het begreep. Een andere dame stond op en zei: „U hebt gesproken over paradijsvogeljagers. Ik heb daar wel eens over gelezen, dat het erg ruwe en wrede mensen zijn. Vindt u het ook niet erg, dat die mooie vogels doodgeschoten worden?”

„Wees gerust, mevrouw, want die jacht is al jarenlang verboden,” antwoordde Bull met een spottende trek om de mond. Dat was nu weer echt iets voor Hollanders om over allerlei pietluttigheden te gaan praten, terwijl er zulke grote dingen op het spel stonden. Hij kon daarom niet nalaten er nog aan toe te voegen: „Maar waarom vindt u het eigenlijk erger dat paradijsvogels geschoten worden dan bijvoorbeeld fazanten en patrijzen? Die jacht is toch ook niet verboden en ik geloof niet, dat er hier veel mensen zijn, die er in de hongerwinter hun neus voor opgetrokken zouden hebben.”

Er werd gelachen. „Zeker omdat ze anders uitgeroeid worden,” klonk een stem uit de zaal.

„Nee, meneer, daar is geen kans op. Paradijsvogels zijn daarginds bijna net zo talrijk als spreu-

wen hier. En het land is zó uitgestrekt en moeilijk begaanbaar, dat de vogeljagers heus niet overal konden komen. Als we de kaart van Nieuw-Guinea nemen en tekenen daar de tochten, die paradijsvogeljagers ooit gemaakt hebben, in stippellijnen op uit, dan zal die er, en dan nog alleen langs de kust, uitzien, alsof er een vlieg over gewandeld had."

„Waarom is die jacht dan verboden?" vroeg dezelfde stem.

„Onverstand, meneer, en bemoeizucht van ambtenaren, die al meer Nederlandse volksplantingen verloren hebben laten gaan. Denk maar eens aan de Kaap in Zuid-Afrika en aan Nieuw-Amsterdam, dat nu New York heet, en lees er de geschiedenis van."

Opeens stond er achter in de zaal een bleek, onbeduidend mannetje op. Bull kon hem niet goed zien, doordat het mannetje in de schaduw stond. Maar toen deze z'n mond opende, kreeg Bull een schok. Die stem zou hij overal herkend hebben.

„De spreker heeft ons een schitterend tafereel opgehangen van het land van belofte," kraakte hij. „Maar het toeval wil, dat hij hier niet de enige is, die dat beloofde land kent. Ik zelf ben jarenlang daar geweest en kan u verzekeren, dat ik verbaasd was zoveel goeds te horen over een land, dat in werkelijkheid een hel is. Ja, een hel," vervolgde hij met stemverheffing, „bewoond door smerige, zwarte kerels,

die naakt lopen en elkaar opeten. Die er alleen door een gewapende macht van kunnen worden weerhouden om ook de vreedzame zendelingen en bestuursambtenaren op te eten. De bestuursambtenaren, die er vroeger geplaatst werden, mochten er niet langer dan twee jaar blijven, en velen van hen stierven voordat ze afgelost konden worden. Ze stierven aan malaria en zwartwaterkoorts of aan tropenzweren. Het wetenschappelijk bodemonderzoek heeft bewezen, dat het land zelfs niet vruchtbaar is, op enkele stukken na. Het is een land, waar geen land meer achter is. En nu wil spreker degelijke Nederlanders opwekken om daarheen te emigreren. Ik acht zulk een poging weinig minder dan misdadig!”

Even viel er een diepe stilte, die echter spoedig plaatsmaakte voor een duidelijk waarneembare onrust. Aller blikken richtten zich op het bleke mannetje, dat met een triomfantelijke glimlach was gaan zitten. De hoorders stonden op en rekten zich over elkaars schouders om hem te kunnen zien. En daarna gleden hun blikken terug naar het gelaat van Bull. Wat zou deze wel op zulk een duidelijke beschuldiging te antwoorden hebben?

Bull was spierwit geworden van kwaadheid. Een ogenblik scheen het of hij een heftige uitval zou doen, maar hij bedwong zich met zichtbare inspan-

ning. Het duurde even voor hij het woord nam, terwijl het geroezemoes in de zaal hoe langer hoe luider werd. De vergadering leek wel op een bijenvolk, dat gestoord is. De voorzitter klopte met zijn hamer en verzocht om stilte. Hij moest herhaalde malen kloppen, alvorens Bull zich verstaanbaar kon maken. Toen leunde hij over zijn lessenaar en sprak met ijsskoude stem: „Ik nodig de laatste spreker uit hier even voor het voetlicht te komen, zodat we hem allen duidelijk kunnen zien.”

„Waarvoor is dat nodig?” klonk de kraakstem achter in de zaal.

„Omdat de vergadering graag wil zien wie er spreekt, dat moet u al opgevallen zijn. Of durft u zich misschien niet te tonen en doet u liever aanvallen vanuit het donker?”

„Durven?” De man kwam naar voren en werd nu beschenen door het lamplicht. Ja, het was Latering, ten voeten uit. Alleen nog wat lelijker en uitgedroogder dan vroeger. Met harde, zelfzuchtige lijnen in het gelaat en neerhangende mondhoeken.

„Het wil me voorkomen, dat ik u herken, meneer Latering,” begon Bull, de zo gehate stem nabootsend. „Ik herkende ook dadelijk uw stem, en als ik die niet herkend had, zou ik u toch herkend hebben uit wat u zei. Want niemand anders dan Latering zou zo kunnen spreken.”

En zich tot de toehoorders wendend vervolgde Bull: „Ik stel u voor de heer Latering, eenmaal gezaghebber te Hollandia, evenals dienstdoend havenmeester, fungerend notaris, hulp-officier van justitie en wat niet al. Deze man was geroepen om de belangen te behartigen van de „smerige, zwarte kerels die elkaar opeten” en ook mijn belangen, om kort te gaan de belangen van een „land, waar geen land meer achter is”. Ik zou u een hele avond kunnen vertellen over de manier, waarop hij die belangen behartigd heeft, maar dat is niet nodig. Kijkt u hem maar eens goed aan, dat zal wel voldoende zijn.”

Latering wilde protesteren, doch Bull vervolgde onverstoorbaar: „Bepaalt u zelf maar wiens oordeel over Nieuw-Guinea het meest waard is: dat van een man, die er vrijwillig heenging en bleef, terwijl hij met z'n pensioen overal kon leven, of dat van een ambtenaar, die er tegen zijn zin werd heengestuurd. Ik heb uit een klein stuk grond, dat volgens het wetenschappelijk bodemonderzoek, waarvan hij spreekt, onvruchtbaar is, een overvloed van eten gehaald, zodat ik er geen weg meer mee wist. Ik heb bruggen gebouwd en had er nog veel meer willen bouwen, als hij het me niet had belet, omdat „vuile, zwarte kerels” geen bruggen nodig hebben. Ik had patronen nodig om de wilde zwijnen uit mijn aan-

plant te houden, maar hij heeft me de aankoopvergunning geweigerd, terwijl volgens zijn zeggen de Papoea's gevaarlijk zijn, wat ik ontken. Ja, hij heeft zelfs bij mijn vertrek al mijn bagage laten doorsnuffelen, om het goud te vinden, waarvan hij zeker ook de aanwezigheid op Nieuw-Guinea zal willen ontkennen, maar waarvan ik al deze jaren heb geleefd...."

„U hebt dus toch goud gezocht!” barstte Latering los. „Dat was tegen de wet.... dat was strafbaar. En u erkent dit hier schaamteloos!”

Maar Bull achtte hem geen blik of antwoord meer waard. „U hoort het, dames en heren. Het was tegen de wet. De wet verzet zich tegen de opbloei van Nieuw-Guinea en wie desondanks dit land tot bloei wil brengen en er een nieuw vaderland scheppen, is schaamteloos.

Het zijn de Lateringen, die zulke wetten maken, en het zijn de Lateringen, die deze wetten verdedigen. En helaas hebben zij de macht om elke vooruitgang tegen te houden. Tenminste, tot nu toe. Het is aan u om daarin verandering te brengen. Om de wetten te veranderen en om de Lateringen naar huis te sturen. Aan u is de keuze tussen zijn soort en de mijne: de pioniers van een nieuw en beter Nederland.”

XIV

LEVE DE HUMBOLDTBAAI-COMPAGNIE!

Nauwelijks was de vergadering gesloten en had Latering zich ongemerkt uit de voeten gemaakt, of Bull werd aangesproken door een jonge, energiek uitzierende man, die hem zijn kaartje overhandigde. Bull wierp een vluchtige blik op de naam, die hem niets zei, en keek toen mr Smeetinck vragend aan.

„Ik ben bijzonder geïnteresseerd in wat u hier vanavond verteld hebt,” zei de onbekende, de nadruk leggend op het woord bijzonder.

„O ja?” antwoordde Bull.

„En mijn opdrachtgever nog meer,” vervolgde mr Smeetinck.

„Zo, ja ja,” zei Bull, en vervolgde om toch maar iets te zeggen: „Wie is die opdrachtgever?”

„Ik zou u aan hem willen voorstellen, maar het is hier niet de geschikte plaats daarvoor. Het is nu

elf uur en mijn chef laat u vragen, wat uw verdere plannen voor de avond zijn."

„Wel, me dunkt. . . ." begon Bull, die duidelijk liet merken, dat hij zulk een vraag op dit uur van de nacht nogal overbodig vond, maar mr Smeetinck liet hem niet uitspreken en vervolgde: „Wat zoudt u zeggen van een soupertje ergens op een rustige plaats, waar u ongestoord met hem kunt spreken? Ik vermoed, dat u hier geen spijt van zult hebben met het oog op uw plannen."

De doelbewuste toon van deze onopvallend, maar zeer correct geklede heer maakte dat Bull hem opnieuw opnam en nu met andere ogen.

„Is uw opdrachtgever hier onder mijn gehoor geweest?"

„Ja, en hij is hier nog, maar hij is een te bekende figuur om zich naar voren te wagen en hij wacht dus buiten in zijn auto. Dat bewijst wel hoeveel belang hij in de zaak stelt," voegde hij er op gedempte toon aan toe, „want hij is niet gewend te wachten en ik kan u alleen raden. . . ."

„. . . . het ijzer te smeden, zolang het heet is!" vulde Bull lachend aan.

„Precies."

„Dat ben ik ook gewend. Maar ik moet eerst mijn vrouw opbellen, om te zeggen dat ik opgehouden ben."

„Zoudt u dat niet even kunnen uitstellen? Over vijf minuten kunt u gebruik maken van de telefoon in het hotel.”

„'t Lijkt wel een ontvoering,” zei Bull. „Goed, ik ga mee.”

Buiten gekomen ging mr Smeetinck hem voor naar 'n prachtige Lancia, die aan de overzijde van de straat geparkeerd stond, met een kleine, magere chauffeur aan het wiel. Achterin zat een figuur weggedoken.

Mr Smeetinck opende het portier en sprak: „Hier is onze man — hij neemt uw uitnodiging aan. Meneer de Terry — mijn chef, de heer van Laer.”

„Grote goedheid!” liet Bull zich onwillekeurig ontvallen, terwijl hij trachtte het duister met de ogen te doorboren en de uitgestoken hand in zijn stevige knuist schudde.

„Niet onbekend blijkbaar,” grinnikte de heer van Laer. „Kom, stap in, anders zouden we last kunnen krijgen van nieuwsgierige mensen.” En zich daarna tot zijn secretaris wendend: „Smeetinck, ik had je graag mee uitgenodigd, maar ik weet....”

„Ja, jammer genoeg heb ik nog een paar belangrijke brieven te schrijven en u wilt me dus wel verontschuldigen. Meneer de Terry zie ik morgen waarschijnlijk wel.” Met deze woorden sloeg Smeetinck het portier dicht en de Lancia zette zich onhoorbaar in beweging.

„Naar het Amstelhotel,” klonk de stem van Van Laer, en zich tot Bull wendend: „Ons souper staat te wachten en iemand van uw activiteit heeft er stellig niet op tegen de nacht door te werken?”

„Werken — dat klinkt goed. Geen gezwam, maar spijkers met koppen. Ik heb veel van u gehoord. U moet een man zijn, niet alleen met fantastisch veel geld, maar ook met fantasie en durf. Een buitenkansje om met zo iemand kennis te maken en te spreken als man tegen man. Ik heb eens gelezen, hoe u midden in de woestijn een fabriek uit de grond gestampt hebt en dat werkelijk niets u te dol is.”

„Dat wil zeggen, als er een kans van slagen in zit,” vulde Van Laer rustig aan, „want ik gooi mijn geld niet weg, ik heb er te hard voor moeten werken en daar zit ook geen sport in.”

De Lancia schoot als een brommende wesp over de Amstelbrug, zwaaide rechtsaf en stopte zonder enige schok voor de hel verlichte ingang van het hotel. De portier, die de wagen onmiddellijk herkend had, snelde naar voren en opende met een buiging het portier. Zonder zich ook maar een ogenblik in de hal op te houden, stapten beide mannen direct in de lift en werden onttrokken aan veler nieuwsgierige blikken.

In de privé-vertrekken van Van Laer stond de

tafel reeds voor twee personen gedekt. „Wat denkt u van een heel eenvoudige poule au riz met wat champignons en een vin rosé?”

„Prachtig!” antwoordde Bull, terwijl hij zich uit zijn overjas liet helpen en een sigaret nam uit de koker, welke Van Laer hem voorhield.

„Een glas sherry vooraf?” vroeg de gediensstige kellner.

„Ja, goed, zet de karaf maar neer en laat ons dan alleen.”

Ze zonken in de fauteuils en Van Laer legde een blocnote met potlood naast zich. „U bent er dus heel zeker van, dat er in Nieuw-Guinea goud te vinden is?” vroeg Van Laer.

„Ik ben niet gewend sprookjes te vertellen,” antwoordde Bull een beetje stug, „maar...”

„Wat maar?”

„Nu, om u de waarheid te zeggen: ik ben een beetje teleurgesteld, dat u daarover begint. Ik heb goud gevonden, maar het nooit als de hoofdzaak beschouwd.”

„Dat doe ik ook niet, maar ik begin over het goud, omdat het de andere dingen vergemakkelijkt.”

„O, als het dat is. . . . Kijk eens, ook in Australië zijn belangrijke goudvondsten gedaan, maar die halen niet in belangrijkheid. . . .”

„Juist, in Australië staat de wol bovenaan. Het

Gulden Vlies van Australië. Waaraan denkt u dan als belangrijkste bron van inkomsten voor Nieuw-Guinea?"

„Ook aan wol en slachtvee. Maar daarnaast aan rubber, copra, aardnoten, vezelcultuur, suiker, geconserveerd fruit, hout voor de Australische markt en wie weet wat er nog meer uit de bus komt.”

„Hoe hebt u zich de naaste toekomst gedacht? Hoe wilt u beginnen?"

„Wel, allereerst het goud. Aangezien de regering te kortzichtig is om de gewone prospectors toe te laten, moeten we een maatschappij stichten, die een exploratieconcessie krijgt. Dan laten wij de goudzoekers op onze terreinen toe op bepaalde voorwaarden. Ik kan deze mensen al direct alles leveren wat ze nodig hebben en daarvoor houd ik de handel in eigen hand. Het is altijd zo geweest, dat de landbouwers, de hotelhouders en de handelaars meer verdienen dan de goudzoekers zelf. Ik open dus een centrale winkel, die tegelijk bank is, dus crediet verstrekt. Tegelijk ga ik mijn aanplant uitbreiden met het oog op de export, en de mensen, die als goudzoeker geen geluk hebben, moedig ik aan om mijn voorbeeld te volgen. Ik ga mijn veestapel vergroten en verbeteren. Ik wil dus zo spoedig mogelijk naar Australië om schapen en ander fokvee te kopen. De moeilijke tijd is die, wanneer je te veel produceert

voor eigen omgeving en nog te weinig voor de export, want waar moet je dan met je vlees en je wol heen?"

„Juist, daarom moet het wat groter aangepakt worden, maar toch ook niet al te grootscheeps, want het kan immers tegenvallen. Ik heb een uitstekende kerel in Australië, die je helpen kan de zaak goed op te zetten.”

„Dat zou prachtig zijn. Ziet u, vroeger bekeek iedereen Nieuw-Guinea van Nederland of van Indië uit en dan lag het buiten elk verkeer. Die fout heb ik nooit begaan, maar het is nu eenmaal zo, dat er geen enkele rechtstreekse verbinding was met Australië. Maar tijdens de oorlog werd ik me er pas goed van bewust, hoe prachtig centraal Nieuw-Guinea eigenlijk gelegen is ten opzichte van Australië, Amerika en Japan. Ook nu zijn er nog steeds geen verbindingen, maar die kunnen er toch komen.”

„We zouden kunnen beginnen met zelf een zeewaardige schoener te kopen en die op Australië te laten varen.”

„Als u dat zoudt willen financieren!” barstte Bull los, wiens gelaat gloeide van opwinding. Het was ook nogal wat, hier met iemand te zitten spreken, voor wie een dergelijke onderneming blijkbaar een peuleschil was. Die maar op de knop te drukken had en er was een zeewaardige schoener met bemanning en al. Op een andere knop, en er kwamen

experts op het gebied van schapenteelt of op het gebied van conserveren en verpakking. Met zo iemand achter zich leek niets meer onmogelijk en ook niets meer veraf.

„Kom,” zei Van Laer, „laten we nu meteen maar vorm aan de zaak geven. We zullen compagnons worden in een nieuw op te richten maatschappij: de Humboldtbaai-Compagnie met een aandelenkapitaal van voorlopig één millioen. Daarvan krijgt u twee ton als inbreng voor uw ervaring, voor uw wetenschap met betrekking tot het goud en voor alles wat u daar al hebt gemaakt.”

„Wie weet wat er nog van over is!” aarzelde Bull.

„Al is er niets meer van over, u bouwt de zaak snel genoeg weer op met de middelen, waarover u nu de beschikking krijgt. U hebt immers alles al in uw hoofd.”

„Ja, natuurlijk, maar als het er op aankomt nu plotseling te zeggen wat ik daarvoor nodig heb. . . . In een zo grootscheeps plan heb ik me natuurlijk nog niet ingedacht.”

„Dat is ook niet nodig, ik zal u wel op weg helpen. U gaat er heen met een vrachtauto en een jeep, want er is nu immers een goed berijdbare weg naar Sentani. Verder neemt u een moderne zaagmachine mee en nog enkele andere houtbewerkingmachines, een waterturbine in plaats van het waterwiel en een elektrische installatie.”

„Kilometers schrikdraad om weiden af te rasteren,” vulde Bull aan.

„Scheermachines voor de schapen,” zei Van Laer, terwijl hij aantekeningen maakte.

„Muskietengaas voor minstens tien woningen,” zei Bull.

„En waterleiding met alles wat daarbij behoort. Kom, laten we nu eerst gaan eten, want daar is de kellner. Straks zullen ons nog heel wat dingen invallen. Nu wordt het tijd, dat we op de gezondheid drinken van de Humboldtbaai-Compagnie. Uw verlanglijst zal gauw genoeg opgesteld zijn met kruisjes voor alles, wat nu direct nodig is. Ik zie u al aankomen op Hollandia en de eerste lading met de vrachtauto naar Sentani vervoeren. Morgenochtend kunt u direct met mijn secretaris aan 't werk gaan en de verschillende leveranciers laten komen om offerte te maken.”

De poule au riz was verrukkelijk en de wijn uitstekend. Toch proefde Bull haast niet wat hij at en dronk. Hij leefde als in een droom. De droom van een jongen, die een goede fee ontmoet en maar te wensen heeft, om onmiddellijk elke wens in vervulling te zien gaan. Maar Van Laer was niet alleen een goede fee. Hij bouwde mee aan de plannen en had er minstens zoveel plezier in als Bull zelf.

„U begrijpt wel, dat u deze keer niet alleen gaat,”

zei hij tot Bull. „U moet technische hulp hebben en dan lijkt het mij het beste dat u allereerst een paar goede chauffeur-monteurs meekrijgt, die middelbaar technische ontwikkeling hebben en dus niet alleen verstand hebben van auto's, maar ook van zaagmachines, betonwerk, electriciteit en waterleidingaanleg. Zij moeten degelijk onderlegd zijn, maar niet te veel gespecialiseerd. Eén heb ik er wel op het oog, die ook mee geweest is naar de woestijn, een jongen waar fut in zit.”

„Hoe denkt u zich de positie van de aanstaande kolonisten?” vroeg Bull. „Zullen die ook in loondienst staan van de Humboldtbaai-Compagnie of . . .”

„Nee, geen kwestie van,” zei Van Laer. „Wij geven alleen het voorbeeld en helpen met advies en crediet, zoals u zelf toch ook van plan was. Uw onderneming wordt de basis van een veel grotere, maar daarin moeten we het initiatief van de mensen vrij spel laten. Was dat niet ook uw idee?”

„Prachtig,” zei Bull, „ik ben blij, dat we het daarin zo roerend eens zijn. Nu ben ik er zeker van, dat we elkaar ook verder goed zullen begrijpen.”

„Mannen begrijpen elkaar altijd,” zei Van Laer. „Daarom durf ik het ook met u aan, al kennen we elkaar nog maar een paar uur. Apropos, u weet wat mijn hobby is?”

„Ja, paarden! Wie weet dat niet?”

„Wat denkt u van paarden op Nieuw-Guinea?”

„Het spijt me, maar daar valt voorlopig nog niet aan te denken. De kwaliteit van het gras daarginds is nauwelijks goed genoeg voor schapen en runderen. Het inheemse gras, dat we hertengras noemen, is hard en stekelig. De paarden willen er alleen aan als het pas is afgebrand en de jonge scheutjes opkomen. Later zullen we wel paarden nodig hebben voor de schaapherders, maar dan zullen we eerst Australisch gras moeten importeren en weiden aanleggen.”

„Jammer, maar daar praten we dan later nog wel over. Is er veel gras om het Sentanimeer?”

„Duizenden en duizenden hectaren, veel verder dan het oog reikt.”

„Zijn de Papoea's geschikt als herders?”

„Ze weten nog niet eens wat schapen zijn, hebben er nog nooit een gezien. Toen ik de eerste geiten aankreeg, vluchtten de Papoea's in paniek. Maar ze kunnen alles leren, want ze zijn heel intelligent, en het werk van herder lijkt me juist een kolfje naar hun hand. Dat hebben trouwens de Australiërs ondervonden met hun zwartjes, en die lijken immers heel veel op de Papoea's.”

„Dan zal je een paar zwarte herders uit Australië moeten importeren om hun ambacht aan de Papoea's te leren. Omgekeerd gaat niet, want de Australiërs laten geen kleurlingen toe. Ik zal mijn

agent daar opdracht geven om een paar prima kerels uit te zoeken.”

Het ene uur na het andere verstreek en de plannen namen steeds vaster vorm aan. Om vier uur 's morgens stapte Bull in de Lancia, na hartelijk afscheid genomen te hebben van zijn nieuwe vriend en compagnon. Om tien uur de volgende morgen zat hij met mr Smeetinck achter de schrijftafel en ontving de eerste leveranciers, terwijl tevens de eerste stappen werden gedaan voor de bouw van een vijfhonderdtons schoener, die op een Nederlandse scheepswerf gebouwd moest worden en binnen 'een jaar met volle lading naar Nieuw-Guinea zou moeten afvaren.

Nauwelijks een maand na de eerste kennismaking met Van Laer stapte Bull met Treesje aan boord van de Oranje op weg naar Sentani. In het ruim stonden een splinternieuwe vrachtauto en een jeep. Ook waren daar keurig opgestuwd de meest noodzakelijke machinerieën, zó verpakt, dat ze gemakkelijk met de vrachtauto vervoerd konden worden. En rollen schrikdraad, kippengaas, muskietengaas, kisten spijkers en krammen, waterleidingbuizen, vaten cement, ja, te veel om op te noemen. Rijk, schatrijk gevoelde Bull zich, maar tegelijk ook zenuwachtig. Want nu kwam het er op aan te tonen, dat hij niet alleen een handige knutselaar,

maar ook een goed organisator was. Hoe anders was nu alles dan toen hij voor het eerst naar Nieuw-Guinea trok. Ook toen had hij een verlanglijst gemaakt, maar hij had er telkens met bloedend hart zeer noodzakelijke dingen uit moeten schrappen vanwege geldgebrek. Wat was hij toen blij geweest met een kapotte motorfiets, waar hij tenslotte toch zijn eerste zagerij mee gebouwd had. Toen was hij ook geheel op zichzelf aangewezen geweest, maar thans waren twee prima vakmensen met hem aan boord gestapt, die met hun jonge vrouwen naast hem en Treesje over de reling hingen. De een was de monteur, die reeds vroeger onder moeilijke omstandigheden voor Van Laer gewerkt had, en de ander had na voltooiing van zijn studie ervaring opgedaan in een conservenfabriek, waarin Van Laer ook belangen had.

Ook Treesje ging thans met heel andere gevoelens dan vroeger. Zij had de jonge vrouwen der monteurs onder haar moederlijke bescherming genomen en samen zouden ze daar aan het Sentanimeer ongetwijfeld een gezellige nederzetting vormen. Voor haar ook zag de toekomst er rooskleurig uit. De eerste tijd zouden ze het met de tenten moeten stellen, die ze voor dit doel hadden meegenomen, maar dat zou niet lang duren, ook al stond er misschien van hun huis niets meer overeind. En nu zou het

beslist ook niet lang duren, of er zouden meer Nederlanders naar Nieuw-Guinea komen, voor wie zij thans alles in gereedheid gingen brengen. Want de weg daartoe had Van Laer bij de regering reeds geëffend. De regering had hem immers te hard nodig in andere zaken, om hem in deze aangelegenheid ook maar een strobreed in de weg te leggen. Ja, Van Laer kon trots zijn op wat hij in deze ene maand tot stand gebracht had met enkele besprekingen te Den Haag en ontelbare telefoontjes met agenten in alle delen van de wereld. Hij stond dan ook voldaan op de kade, waar hij, met zijn onafscheidelijke secretaris, persoonlijk het vertrek van de Oranje gadesloeg, die de stoottroep van zijn meest avontuurlijke onderneming naar het „slagveld” zou vervoeren. Als een generaal, die zijn troepen voor het laatst heeft geïnspecteerd. Maar dan een generaal, die, in plaats van vernietiging te brengen, op het punt staat een klein werelddeel tot welvaart te roepen.

Een wolk persmuskieten zwermde om hem heen met camera's en opschrijfboekjes. Een der vermetelsten kwam op hem toe. „Zou ik u even een paar vragen mogen stellen, meneer van Laer?”

„Nee, beste kerel, hier niet, want dan lees ik vanavond de grootst mogelijke onzin in de krant. Straks heb ik tijd voor u allen en zult u tot in bijzonderheden over mijn plannen horen. Ik wil er

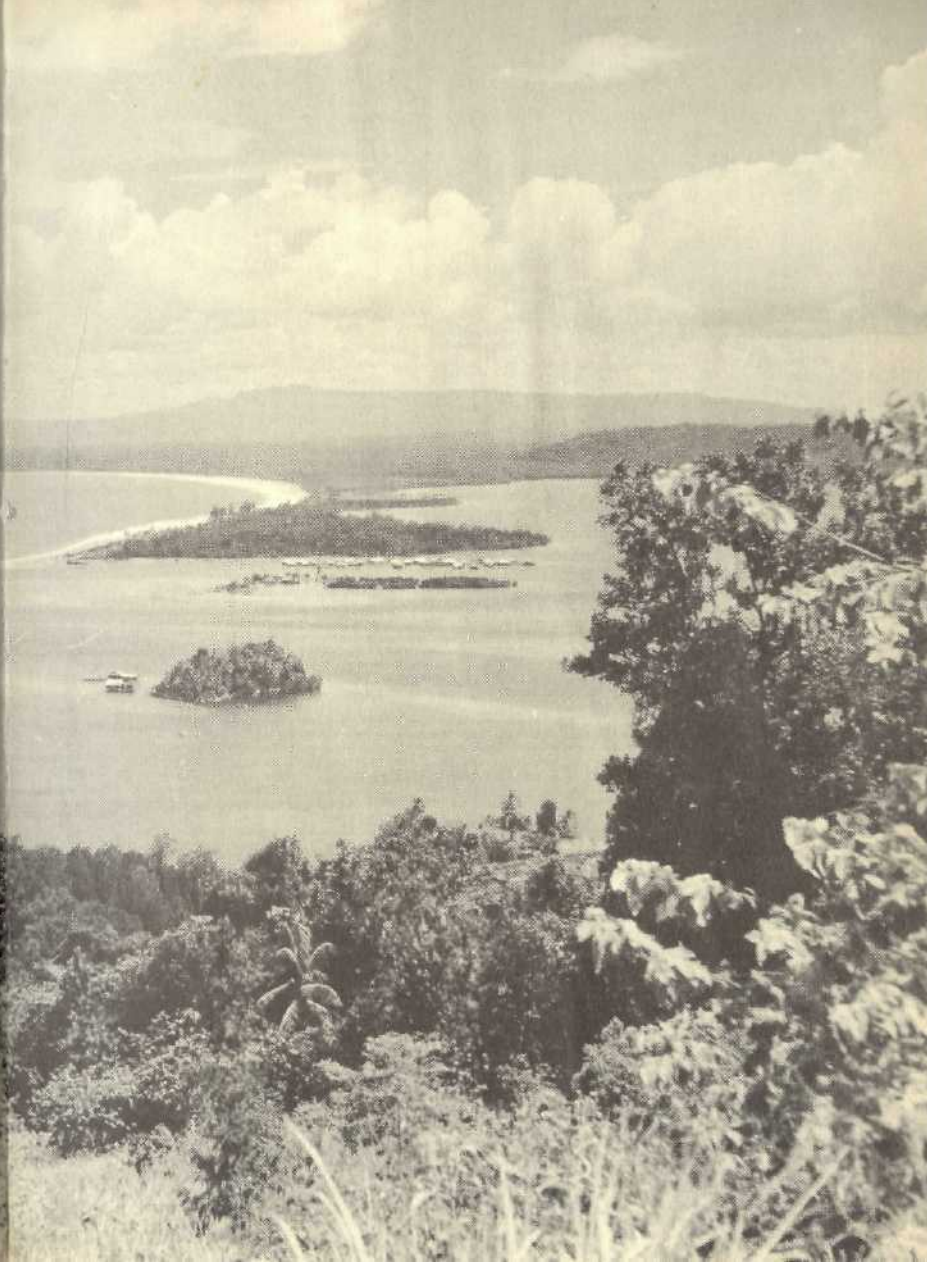
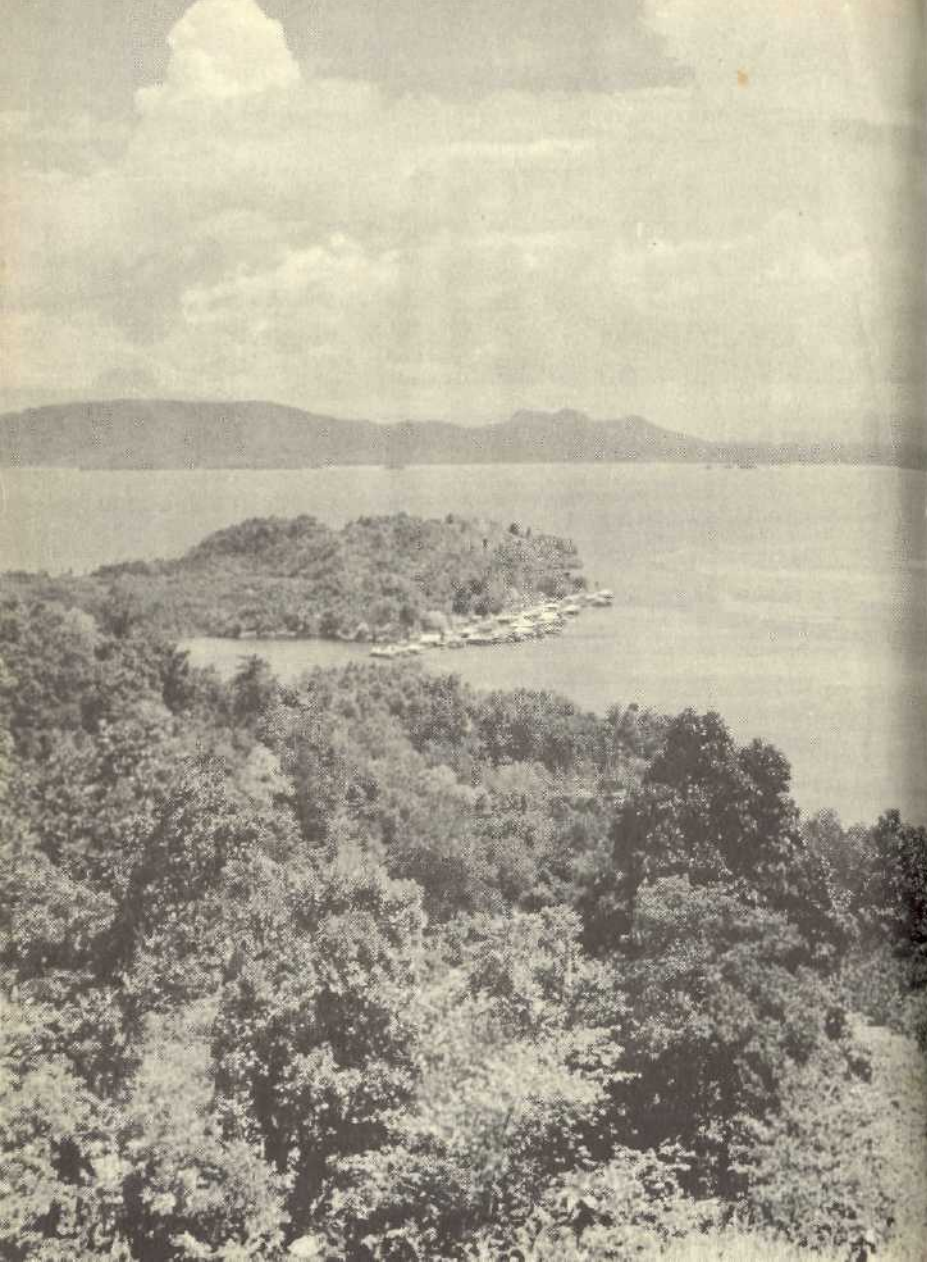
zeker van zijn, dat u alles goed begrijpt, want dat is van belang voor het welslagen van onze onderneming. Kom dus over een uur in het Amstelhotel en maak hier zoveel foto's als u wilt."

Dat lieten de persfotografen zich geen tweemaal zeggen. De blitzlichten flikkerden, fotografen knielden of klommen op kisten om Van Laer en zijn voortrekkers uit alle mogelijke en onmogelijke richtingen en gezichtshoeken te „nemen". „Van Laer drukt voor het laatst de handen van zijn avontuurlijke voortrekkers." „Mevrouw L. pinkt een traan weg bij het verlaten van de vaderlandse bodem, maar . . . glimlacht moedig."

Dan davert de stoomfluit voor de tweede maal en de verbinding met de wal wordt verbroken. De voorhoede is vertrokken, nagewuifd door familieleden en kennissen, voor wie Van Laer zelfs het schijnbaar onmogelijke heeft gedaan gekregen, namelijk dat zij de douane hebben mogen passeren.

Maar Van Laer zelf stapt al weer met zijn secretaris in de glimmende Lancia, terwijl de laatste opnamen gemaakt worden. Hij, de magiër, de man met de millioenen, die tegelijk de fantasie en de durf heeft om te doen wat niemand anders aandurfde. Hij blijft in Nederland achter, ver van het front waar de klappen vallen. Maar toch is hij de ziel van de onderneming geworden, die hij vanuit Nederland blijft leiden.

Reeds is hij op weg naar zijn hoofdkwartier, waar hij straks de journalisten zal ontvangen, om met hun hulp het machtige wapen van de propaganda te hanteren. Van achter de schrijftafel en de telefoon zal hij de weg effenen voor Bull en zijn mannen, zodat ze geen last meer zullen hebben van Douwe Urvers met hun sluwigheden of van Lateringen, die alle ondernemingslust in de kiem smoren. Hij zal de regering verder beïnvloeden, het Nederlandse volk wakker schudden en de belangstelling wekken van het kapitaal. De kranten zullen vol staan over zijn avontuurlijke onderneming en Van Laer zal wel zorgen dat de belangstelling niet wegzakt, want hij zal de pers steeds voorzien van sensationeel nieuws uit Nieuw-Guinea, totdat ieder er de mond van vol zal hebben. Reeds zijn er aanbiedingen binnen van mensen, die financieel willen deelnemen, bang als ze zijn te laat te komen. Want waar Van Laer iets in ziet, dat moet immers wel ongeken- de mogelijkheden bieden. Alleen door het feit, dat hij er zijn schouders onder zet, is de onderneming reeds half gelukt. En Nieuw-Guinea zal worden wat door- tastende pioniers, gesteund door een financier met fantasie en durf, er van kunnen maken: de eerste blanke nederzetting, die slaagt onder de Nederlandse driekleur.

PRIJS 90 CENT

